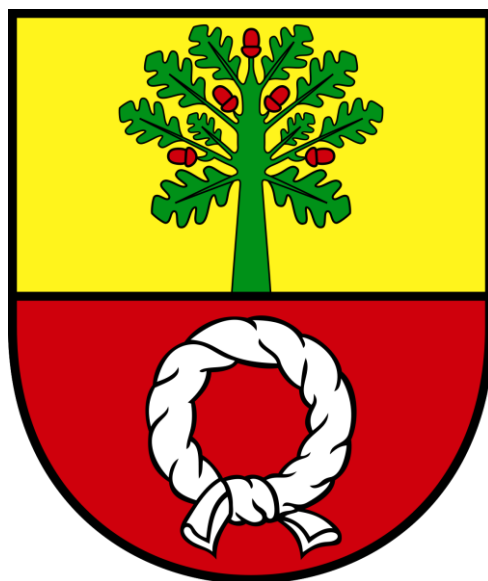


Diagnoza lokalnych zagrożeń społecznych w Gminie Czarnków 2022 rok



Spis treści

WSTĘP	3
METRYKA GMINY	4
Położenie i demografia	4
Pomoc społeczna	5
Oświata	7
Kultura i sport	7
Uzależnienia	9
Przemoc w rodzinie	14
LOKALNE ZAGROŻENIA SPOŁECZNE W GRUPIE DOROSŁYCH MIESZKAŃCÓW	18
Grupa badana	18
Cel badania	19
Podstawowe problemy społeczne w opinii mieszkańców	20
Spożywanie alkoholu oraz związane z nim inne problemy społeczne	21
Substancje uzależniające: nikotyna	27
Substancje psychoaktywne: narkotyki i dopalacze	28
Uzależnienie od gier hazardowych	30
Potrzeba realizacji działań z zakresu profilaktyki uzależnień w opinii mieszkańców Gminy Czarnków	33
Przemoc w rodzinie	35
BADANIA SPRZEDAWCÓW NAPOJÓW ALKOHOLOWYCH	37
Grupa badana	37
Cel badania	37
Wyniki badań	38
PROBLEMY SPOŁECZNE W ŚRODOWISKU DZIECI I MŁODZIEŻY	46
Metodologia	46

Cel badania	46
Charakterystyka grupy badanej	46
Wyniki badań	47
Relacje z rodzicami, nauczycielami oraz rówieśnikami	47
Substancje psychoaktywne: Alkohol	50
Substancje uzależniające: Papierosy	60
Substancje psychoaktywne: Narkotyki i dopalacze	63
Uzależnienia behawioralne.....	70
PODSUMOWANIE I WNIOSKI	81
Podsumowanie badań ankietowych	81
Oddziaływania profilaktyczne wśród dzieci i młodzieży – rekomendacje oparte na modelu profilaktyki pozytywnej	87
Spis tabel	91
Spis wykresów.....	92

WSTĘP

Raport ma na celu przedstawienie wyników badań ankietowych przeprowadzonych w pierwszej połowie 2022 roku, obejmujących podstawowe problemy społeczne związane z używaniem alkoholu, nikotyny, dopalaczy i narkotyków, niektórymi uzależnieniami behawioralnymi, cyberprzemocą, przemocą w rodzinie oraz w środowisku szkolnym, a także postawami mieszkańców wobec tychże zjawisk.

Dane dotyczące lokalnych zagrożeń społecznych uzyskane zostały w drodze anonimowych badań ankietowych przeprowadzonych w Gminie Czarnków wśród trzech grup reprezentujących lokalne środowiska:

- dorośli mieszkańcy;
- sprzedawcy napojów alkoholowych;
- dzieci i młodzież szkolna.

METRYKA GMINY

Położenie i demografia

Gmina Czarnków położona jest w północno-zachodniej części województwa wielkopolskiego, w powiecie czarnkowsko-trzcianeckim. Powierzchnia gminy wynosi 345,9 km² w tym 39,7% zajmują lasy, a 52% użytki rolne.

Gmina graniczy z gminami: Trzcianka, Lubasz, Połajewo, Ryczywół, Budzyń, Chodzież i Ujście. Sieć osadnicza gminy koncentruje się wzdłuż dróg wojewódzkich i powiatowych w 27 wsiach w obrębie 24 sołectw: Białężyn, Brzeźno, Bukowiec, Ciszkowo, Gajewo, Gębice, Gębiczyn, Góra-Pianówka, Grzepy, Huta, Jędrzejewo, Komorzewo, Kuźnica Czarnkowska, Marunowo, Mikołajewo, Radolinek, Radosiew, Romanowo Dolne, Romanowo Górne, Sarbia-Sarbka, Śmieszkowo, Średnica, Walkowice, Zofiowo.

Rysunek 1. Sieć osadnicza Gminy Czarnków.



Gmina Czarnków liczy 11 581 mieszkańców, W porównaniu do roku 2020 w 2021 roku liczba mieszkańców zmniejszyła się o 69 osób.

Według danych Powiatowego Urzędu Pracy w Czarnkowie liczba osób bezrobotnych z terenu Gminy Czarnków wynosiła 94 osoby, w tym 56 kobiet oraz 38 mężczyzn.

W Gminie Czarnków strategicznym działaniem jest także wzrost zatrudnienia osób bezrobotnych i poszukujących pracy oraz łagodzenie skutków bezrobocia, a także wzrost zatrudnienia osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. W siedzibie Gminnego Ośrodka 66

Pomocy Społecznej w Czarnkowie już od kilku lat jest zainstalowany ekran multimedialny, na którym prezentowane są aktualne oferty pracy oferowane przez Powiatowy Urząd Pracy. W zakresie realizacji ww. celu Gmina Czarnków świadczy pracę socjalną dla osób bezrobotnych w oparciu o kontrakt socjalny, wsparcie finansowe osób wykluczonych społecznie ze względu na bezrobocie, współpraca z organizacjami obywatelskimi wspierającymi osoby bezrobotne, w szczególności z Centrum Praktyk Kulturalnych i Integracji Społecznej, do którego kierowani są mieszkańcy gminy w celu odbycia zajęć reintegracyjnych, które mają za zadanie przygotowanie do wejścia na otwarty rynek pracy

Pomoc społeczna

Pomoc społeczna jest instytucją polityki społecznej państwa, mającą na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężania trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości. Instytucja ta wspiera osoby i rodziny w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb i umożliwia im życie w warunkach odpowiadających godności człowieka (art. 2 pkt 1 i art. 3 pkt 1 ustawy o pomocy społecznej).

W dniu 07 grudnia 2020r. Wójt Gminy Czarnków podpisał umowę o dofinansowanie Projektu „Centrum Usług Społecznych w Gminie Czarnków” na łączną kwotę: 3 124 251,00 zł w 100% finansowaną z Europejskiego Funduszu Społecznego na okres do 31.11.2023 r. W związku z powyższym w roku 2021 na terenie Gminy Czarnków powstała nowoczesna instytucja polityki społecznej, poprzez przekształcenie Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Czarnkowie w Centrum Usług Społecznych w Gminie Czarnków.

Za całokształt problematyki społecznej i koordynację działań w tym zakresie obecnie odpowiedzialne jest zatem Centrum Usług Społecznych w Gminie Czarnków.

Centrum Usług Społecznych w Czarnkowie jest jednostką organizacyjną gminy, powołaną w celu wykonania zadań własnych i zleconych gminie z zakresu administracji rządowej określonych w ustawie z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej oraz w przepisach innych ustaw, a także innych zadań z zakresu pomocy społecznej przekazanych do wykonania przez właściwe organy gminy.

CUS wspiera mieszkańców poprzez zasiłki, dodatki mieszkaniowe, świadczenia rodzinne, alimentacyjne i usługi opiekuńcze. W ramach wsparcia asystentów rodziny Minister

właściwy ustanowił program „Asystent rodziny na rok 2020” mający na celu wzmocnienie pracujących asystentów w bezpośrednim kontakcie z rodzinami w czasie epidemii. W 2020 roku na terenie Gminy Czarnków zatrudniony był 1 asystent rodziny, który pracował z 15 rodzinami.

W myśl ustawy o pomocy społecznej, klientom CUS przysługuje prawo do świadczeń pieniężnych z uwzględnieniem kryterium kwalifikującego. Instytucja razem z innymi jednostkami organizacyjnymi pomocy społecznej oraz organizacjami pozarządowymi współtworzy system pomocy społecznej. Zatrudnieni w CUS pracownicy socjalni udzielają klientom informacji, wskazówek i pomocy w zakresie rozwiązywania trudnych spraw życiowych, świadczą pracę socjalną oraz prowadzą postępowania administracyjne w zakresie przyznawania świadczeń pomocy społecznej. Centrum obejmuje wsparciem rodziny ze szczególnymi potrzebami: rodziny w ubóstwie, rodziny bezradne w sprawach opiekuńczo-wychowawczych, osoby bezrobotne, bezdomne, starsze i niepełnosprawne.

Rok 2020 to niewielki wzrost liczby osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej w stosunku do roku 2019. W roku 2020 nastąpił wzrost osób borykających się z problemami natury psychicznej, psychologicznej oraz problemów związanych z pandemią COVID-19. Powody udzielania pomocy klientom GOPS w 2020 roku przedstawia poniższa tabela.

Tabela 1. Powody przyznawania pomocy GOPS w 2020 roku.

Powód	2019	2020
Ubóstwo	213	177
Niepełnosprawność	112	93
Długotrwała choroba	120	105
Potrzeba ochrony macierzyństwa	72	62
Bezrobocie	45	30
Przemoc w rodzinie	7	17
Bezradność ws. opiekuńczo – wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego	25	19
Trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	5	5
Zdarzenie losowe	1	5
Bezdomność	1	1
Alkoholizm	26	23
Narkomania	1	0
Sytuacja kryzysowa	0	1

Pracownicy GOPS w roku 2020 uczestniczyli w 23 szkoleniach w zakresie m. in.:

- pomocy społecznej (np. kierowanie i odpłatność za pobyt w Domu Pomocy Społecznej, nowelizacja ustawy o pomocy społecznej, problematyka uzależnień, wsparcie osób pokrzywdzonych przestępstwem),
- superwizja,
- stypendiów i zasiłków szkolnych,
- kodeksu postępowania administracyjnego,
- Pracowniczych Planów Kapitałowych
- zagadnień kadrowych (np. ubezpieczenia społeczne)
- funduszu alimentacyjnego,
- księgowości (np. schematy podatkowe, sprawozdawczość),
- zlecenia usług społecznych i działalności Centrów Usług Społecznych.

Oświata

W ramach ustawowych zadań wykonywała remonty obiektów szkolnych oraz realizowała zadania inwestycyjne, doposażała w pomoce dydaktyczne i sprzęt niezbędny do pełnej realizacji programów nauczania. Gmina Czarnków realizowała również w ramach ustawowych obowiązków dowóz uczniów do gminnych szkół i przedszkoli, jednak w 2020 r. w mocno ograniczonym zakresie z uwagi na nauczanie zdalne wynikające z sytuacji pandemicznej w kraju. Ponadto, zgodnie z ustawą o finansowaniu zadań oświatowych przekazywała dotację podmiotową na działalność niepublicznych przedszkoli prowadzonych przez osoby fizyczne oraz zgodnie z zawartymi porozumieniami z innymi gminami dokonywała refundacji kosztów, którymi gminy obciążały się za pobyt dzieci w przedszkolach.

Gmina Czarnków w roku 2020 była organem prowadzącym dla następujących placówek oświatowych:

- siedmiu szkół podstawowych w tym jednej z oddziałem przedszkolnym,
- czterech publicznych przedszkoli z ośmioma oddziałami zamiejscowymi.

Wykaz jednostek oświatowych prowadzonych przez gminę Czarnków:

- ✓ Szkoła Podstawowa im. Powstańców Wlkp. w Kuźnicy Czarnkowskiej,
- ✓ Szkoła Podstawowa w Jędrzejewie,
- ✓ Szkoła Podstawowa im. Leśników Polskich w Gębicach,

- ✓ Szkoła Podstawowa im. 67 Pułku Piechoty w Romanowie Dolnym,
- ✓ Szkoła Podstawowa w Śmieszkowie,
- ✓ Szkoła Podstawowa im. Mistrzów Sportu w Sarbi,
- ✓ Szkoła Podstawowa w Hucie z Oddziałem Przedszkolnym w Hucie,
- ✓ Publiczne Przedszkole w Śmieszkowie z 3 Oddziałami Przedszkolnymi w miejscowościach: Romanowo Dolne, Romanowo Górne i Walkowice,
- ✓ Publiczne Przedszkole w Gębicach z 2 Oddziałami Przedszkolnymi w miejscowościach: Brzeźno i Marunowo,
- ✓ Publiczne Przedszkole w Jędrzejewie z 1 Oddziałem Przedszkolnym w miejscowości Gajewo,
- ✓ Publiczne Przedszkole w Kuźnicy Czarnkowskiej z 2 Oddziałami Przedszkolnymi w miejscowościach: Mikołajewo i Zofiowo.

Obsługę administracyjną, finansową i organizacyjną realizował Gminny Zespół Obsługi Oświaty w Czarnkowie.

Do szczególnych zadań oświatowych należało prowadzenie: w pełnym zakresie spraw finansowych i kadrowo-płacowych wszystkich podległych jednostek, dowozów szkolnych, pomocy zdrowotnej i z ZFŚS, doształcania nauczycieli, nadzoru nad realizacją arkuszy organizacyjnych, kontroli i przetwarzania danych subwencyjnych w Systemie Informacji Oświatowej (SIO), awansu zawodowego, rozliczania płatności pobieranych za wyżywienie w stołówkach szkolnych i przedszkolnych, rozliczania dotacji podręcznikowych i naliczania dotacji podmiotowych dla niepublicznych przedszkoli.

Na terenie gminy Czarnków funkcjonują jednostki wspierające gminę w realizacji zadań oświatowych, które prowadzone są przez osoby fizyczne. W ewidencji szkół i placówek niepublicznych działających na terenie gminy Czarnków w roku szkolnym 2019/2020 wpisane były 2 jednostki:

- ✓ Niepubliczne Przedszkole Terapeutyczne „PRZYJACIELE” w Sarbce.
- ✓ Prywatne Przedszkole „Mali Odkrywcy” w Gębicach.

Kultura i sport

Biblioteka Publiczna Gminy Czarnków z siedzibą w Hucie wraz z czterema filiami zlokalizowanymi w Gębicach, Jędrzejewie, Kuźnicy Czarnkowskiej i Romanowie Dolnym prowadzi szeroko pojętą działalność kulturalno-edukacyjną na terenie naszej gminy. W ramach prowadzonej działalności, szczególnie rozpowszechnionej wśród dzieci i młodzieży, organizowane są: wieczory baśni, konkursy czytelnicze, zajęcia plastyczne okolicznościowe wystawy oraz spotkania autorskie. Ponadto biblioteka organizuje corocznie konkurs recytatorski dla uczniów klas I - VI, oraz przygotowuje dzieci i bierze udział w konkursach na szczeblu powiatu i województwa.

Na terenie Gminy Czarnków funkcjonują 3 świetlice środowiskowe: w Brzeźnie, Walkowicach oraz Zofiowie. W świetlicach prowadzone są różne formy pomocy środowiskowej:

- ✓ pomoc w kryzysach szkolnych, rodzinnych, rówieśniczych, osobistych,
- ✓ pomoc w nauce,
- ✓ organizacja czasu wolnego, rozwój zainteresowań, organizację zabaw , zajęć rozwojowych, sportowych, wycieczek,
- ✓ współpraca z gminnym ośrodkiem pomocy społecznej i szkołą.

Gmina Czarnków stara się rozbudzać wśród swoich mieszkańców potrzebę aktywności sportowej, która jest naturalną gwarancją zdrowia. Z tego powodu samorząd wspiera różne inicjatywy sportowe, zarówno promocyjnie, finansowo, jak i organizacyjnie.

Największą popularnością wśród mieszkańców cieszy się piłka nożna. W Gminie Czarnków w sposób aktywny działają cztery formalnie związane kluby sportowe, które rywalizują w rozgrywkach ligowych, organizowanych w ramach Wielkopolskiego Związku Piłki Nożnej w Poznaniu.

Piłka nożna

- KS Sokół Gębice to klub piłkarski o bogatym dorobku sportowym, bogatej tradycji i niezwykle ciekawej historii. Oficjalnie zespół zawiązał się w 1973 roku, choć pierwsze zaczątki integracji sportowej wśród lokalnych mieszkańców datowane są nawet na lata 60-te ubiegłego wieku. W swojej historii drużyna grywała w różnych klasach ligowych, jednak szczytowym osiągnięciem do tej pory okazała się klasa „A”. Sokół Gębice jest jedną z niewielu drużyn na tym poziomie rozgrywek piłkarskich, która może się

pochwalić obcokrajowcami wśród zawodników. W rozgrywkach ligowych Sokola Gębice przez pewien czas uczestniczyli obywatele Ukrainy, wspomagając drużynę w rozgrywkach. W 2017 roku, po 9-latach uczestniczenia w rozgrywkach sportowych klasy „B”, udało się awansować do klasy „A”. W 2019 roku odnotowano ponowny spadek do klasy „B” i do 2020 sytuacja ta nie uległa zmianie.

- Wenus Jędrzejewo jest klubem sportowym, który swoje początki ma już w 1948 roku. Przez wiele lat odgrywał on rolę motoru napędowego do wszelkiego rodzaju aktywności sportowej mieszkańców Jędrzejewa, organizując chociażby wiejskie zawody sportowe. Pomimo wachlarzu podejmowanych dyscyplin sportowych, piłka nożna zwłaszcza w latach 80-tych stała się najpopularniejszą z aktywności uprawianych przez mieszkańców wsi. Drużyna z Jędrzejewa awansowała wówczas do klasy „A”. Niestety w latach 90-tych nastąpił kryzys, który wykluczył drużynę z rozgrywek sportowych. Klub zawiesił swoją działalność na 18 lat, reaktywując się ponownie w 2008 roku. Zawodnicy Wenus Jędrzejewo na nowo rozpoczęli udział w rozgrywkach sportowych od klasy „B” przy Okręgowym Związku Piłki Nożnej w Pile. W kolejnym sezonie piłkarskim, zawodnicy drużyny wywalczyli awans do klasy „A”, w której rozgrywkach klub uczestniczył do sezonu 2017 roku. Wtedy osiągnięte sukcesy sportowe, wyprowadziły zespół z Jędrzejewa do klasy okręgowej.
- Błękitni Kuźnica Czarnkowska jest drużyną, która wielokrotnie udawadniała swoją wartość i pokazywała na co ją tak naprawdę stać. Przez pewien czas Błękitni Kuźnica Czarnkowska uczestniczyli w rozgrywkach sportowych „B” klasy, jednak od sezonu 2020/2021 są częścią klasy „A”. Klub sportowy realizuje szereg zadań upowszechniający aktywność sportową wśród lokalnej społeczności. W Kuźnicy Czarnkowskiej prowadzone są zajęcia treningowe dla osób zainteresowanych piłką nożną. Celem tych działań jest poprawa kondycji fizycznej członków klubu oraz poprawa ogólnej sprawności mieszkańców. Działalność klubu skupia się również na integracji mieszkańców, zarówno dzieci, młodzież, jak i dorosłych.
- Gryf Zofiowo od wielu lat dumnie reprezentuje Gminę Czarnków w rozgrywkach piłki nożnej. W sezonie 2012/2013 drużyna awansowała do klasy „A”. Od tamtego czasu z powodzeniem utrzymuje korzystną pozycję w tabeli rozgrywek ligowych i nieprzerwanie bierze udział w walce o cenne punkty. Drużyna zajmuje się aktywizacją sportową wśród lokalnej społeczności, a przy tym popularyzacją i upowszechnianiem aktywnego stylu życia. Poprzez otwarte treningi kształtuje i rozbudza w młodych

ludziach zamiłowanie do uprawiania sportu, a także uczy i doskonali technikę gry w piłkę nożną.

Gmina Czarnków stara się także wspierać inne aktywności sportowe swoich mieszkańców. Tych również jest sporo, mimo że nie odbywają się one w ramach formalnie zawiązanych zespołów, drużyn, czy instytucji.

Biegi

W miejscowościach Gminy Czarnków coraz częściej można zauważyć ludzi, którzy dbają o swoją kondycję fizyczną poprzez bieganie. Wielu mieszkańców uprawia ten sport indywidualnie, lecz są również tacy, którzy wolą biegać w towarzystwie.

Grupa Biegaczy Gminy Czarnków jest tego najlepszym przykładem. To społeczność zawiązana na facebookowej grupie, liczącej sobie ponad 100 członków. Biegacze z Gminy Czarnków korzystają z tej grupy, żeby umawiać się na wspólne treningi, relacjonować swoje osiągnięcia sportowe oraz wymieniać się wzajemnymi spostrzeżeniami. Społeczność jest w swojej dziedzinie niezwykle aktywna. Każdy nowy członek grupy może liczyć na wsparcie pozostałych.

Wędkarstwo

Dużą popularnością cieszy się również wędkarstwo, które znajduje swoje odzwierciedlenie w zawodach sportowych organizowanych w Gminie Czarnków niemalże każdego roku. Uczestniczą w nich lokalni miłośnicy rybołówstwa. W 2020 roku takie zawody zorganizowano w Śmieszkowie, ale lokalizacja wydarzenia bywa różna. Na wniosek organizatorów Wójt Gminy Czarnków oraz Rada Gminy Czarnków wspierają wydarzenie m.in. poprzez fundowanie nagród dla laureatów.

Gołębiarstwo sportowe

W Gminie Czarnków bardzo często można spotkać gołębniki, które świadczą poniekąd o popularności zamiłowania do tych niezwykłych ptaków wśród mieszkańców. Wiele osób, zamieszkujących lokalne tereny, hoduje gołębie z czystej pasji, ale niektórzy aktywnie uczestniczą w różnego rodzaju zawodach sportowych, osiągając przy tym zauważalne sukcesy. Tacy hodowcy zrzeszeni są w pilskim oddziale Polskiego Związku Hodowców Gołębi Pocztowych i aktywnie działają w realizowaniu swoich zamiłowań.

Siatkówka plażowa

Gmina Czarnków posiada bardzo rozbudowaną infrastrukturę sportową, która służy do rekreacyjnego uprawiania siatkówki plażowej. Specjalne boiska, służące uprawianiu tego sportu zlokalizowane są m.in. w Gębicach i Zofiowie. Rokrocznie odbywają się na nich zawody sportowe, w których udział biorą mieszkańcy Gminy Czarnków, ale nie tylko!

Spośród wielu siatkarzy, uprawiających ten sport rekreacyjnie, wyróżnia się sylwetka Igora Ciemachowskiego, który ma na tym polu zauważalne osiągnięcia. W 2020 roku, grając w duecie z Adamem Substylem, zdobył czwarte miejsce na finałowym turnieju Plaża Open 2020. Gmina Czarnów wspiera działania sportowca i promuje jego osiągnięcia.

Uzależnienia

Podstawą prawną działań gminnych związanych z profilaktyką i rozwiązywaniem problemów alkoholowych i narkomanii jest ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi oraz ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii. Wymienione ustawy tworzą spójny system umożliwiający samorządom terytorialnym prowadzenie lokalnej polityki wobec zagrożeń wynikających ze spożywania alkoholu i narkotyków a także wyznacza konkretne zadania i wskazuje środki na ich realizację.

Ustawa o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi stanowi, że prowadzenie działań z zakresu profilaktyki i rozwiązywania problemów uzależnień oraz integracji społecznej osób uzależnionych od należy do zadań własnych gminy. Ich realizacja prowadzona jest w postaci gminnego programu profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych oraz przeciwdziałania narkomanii stanowiącego część strategii rozwiązywania problemów społecznych, uchwalanego przez radę gminy, uwzględniającego cele operacyjne dotyczące profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych, określone w Narodowym Programie Zdrowia. Elementem gminnego programu mogą być również zadania związane z przeciwdziałaniem uzależnieniom behawioralnym.

Zagadnieniem uzależnień w Gminie Czarnków zajmuje się Gminna Komisja ds. Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych. Weryfikuje ona i udoskonala działania na polu profilaktyki i przeciwdziałania uzależnieniom. W swojej pracy Komisja opiera się w szczególności na ustawie z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi, ustawie z dnia 29 lipca 2005 r.

o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie a także ustawie z 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu narkomanii – w zakresie uzależnień związanych z narkomanią.

Szczegółowe dane z działalności GKRPA za ostatnie 3 lata przedstawia poniższa tabela.

Tabela 2. Działalność GKRPA.

	2019	2020	2021
Posiedzenia GKRPA (ogółem), w tym:	10	8	11
Ogólne posiedzenia Komisji	9	7	10
Posiedzenia podkomisji interwencyjno- motywującej	10	7	11
Przeprowadzono rozmowy	27	30	80
Kontrole punktów sprzedaży napojów alkoholowych	0	0	0
Postanowienia opiniujące lokalizację punktów sprzedaży napojów alkoholowych (ogółem)	5	20	3
Działalność podkomisji interwencyjno- motywującej do komisji wpłynęło:			
Wniosków o leczenie odwykowe	25	19	25
Obecnie rozpoczętych spraw	0	3	13
zleceń przeprowadzenia badania przez biegłych sądowych	3	10	12
wniosków do Sądu w sprawie obowiązku leczenia odwykowego	6	7	12

Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych przyjęty został na 2020 rok, natomiast Program Przeciwdziałania Narkomanii obejmował lata 2019-2020. Programy przewidują różnorodne zadania adresowane do rozmaitych grup osób, co wynika ze specyfiki problemu, jakim jest uzależnienie. Przewiduje się także szeroki wachlarz wykonawców Programów, tak by wykorzystać ich kwalifikacje i znajomość środowisk, w których działają.

Na terenie Gminy Czarnków funkcjonuje również Gminny Punkt Konsultacyjny dla Uzależnionych i Współuzależnionych oraz Ofiar Przemocy w Rodzinie, w którym świadczona jest pomoc psychologiczna.

Ilość punktów sprzedaży napojów alkoholowych w Gminie Czarnków (ogółem **31**), w tym:

a. do spożycia poza miejscem sprzedaży (wg zawartości alkoholu):

- ✓ do 4,5%: **29**;
- ✓ od 4,5% do 18%: **25**;
- ✓ powyżej 18%: **27**;

b. do spożycia w miejscu sprzedaży (wg zawartości alkoholu):

- ✓ do 4,5%: **5**;
- ✓ od 4,5% do 18%: **0**;
- ✓ powyżej 18%: **0**.

Przemoc w rodzinie

Jednym z nadrzędnych i długofalowych celów polityki prorodzinnej państwa jest tworzenie warunków do pełnego rozwoju i prawidłowego funkcjonowania rodziny oraz zapobieganie występowaniu postaw i zachowań społecznych, groźących patologiami, w tym przemocą domową. Działania na rzecz osób i rodzin dotkniętych przemocą w rodzinie mają charakter interdyscyplinarny, a więc opierają się na współpracy służb, które dysponując wiedzą, doświadczeniem, narzędziami oraz kompetencjami w danej dziedzinie łączą swoje siły, celem udzielenia kompleksowej pomocy rodzinie.

Gminny program przeciwdziałania przemocy w rodzinie i ochrony ofiar przemocy w rodzinie obejmuje lata 2021-2025. Głównymi celami Programu jest:

- zmniejszenie skali zjawiska przemocy w rodzinie na terenie Gminy Czarnków,
- zwiększenie skuteczności ochrony ofiar przemocy w rodzinie oraz działań profilaktycznych,

- zwiększenie skuteczności działań interwencyjnych i korekcyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie,
- rozpowszechnianie wiedzy na temat przemocy w rodzinie w środowiskach lokalnych.

Cele ogólne realizowane były poprzez:

- budowanie lokalnego systemu przeciwdziałania przemocy,
- diagnozowanie zjawiska przemocy na terenie Gminy Czarnków,
- podnoszenie kompetencji służb i instytucji w zakresie przemocy w rodzinie,
- udzielanie kompleksowej pomocy ofiarom przemocy w rodzinie,
- oddziaływanie na sprawców przemocy w rodzinie,
- organizowanie kampanii społecznych związanych z przemocą w rodzinie,
- rozpowszechnianie informacji na terenie Gminy Czarnków w ramach szeroko rozumianej promocji,
- współpraca ze szkołami i świetlicami środowiskowymi w zakresie aktywnych działań profilaktycznych związanych z przemocą w rodzinie
- zapewnienie interdyscyplinarnych szkoleń dla służb zajmujących się problemem przemocy w rodzinie.

Wyżej wymienione cele są realizowane w ramach działającego Zespołu Interdyscyplinarnego, jednakże w roku 2020 z powodu pandemii zostały zminimalizowane do zwiększenia skuteczności ochrony ofiar przemocy w rodzinie i działań interwencyjnych wobec osób stosujących przemoc. W celu rozwiązywania problemów związanych z wystąpieniem przemocy w rodzinie, Zespół interdyscyplinarny może tworzyć grupy robocze w skład których wchodzi przedstawiciele jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, gminnej komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, policji, oświaty i ochrony zdrowia. W skład grup roboczych mogą wchodzić także kuratorzy sądowi, a także przedstawiciele innych podmiotów, specjaliści w dziedzinie przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Skład grup roboczych uzależnia się od rodzaju zgłoszonego problemu. Celem działania grup roboczych jest praca nad indywidualnymi problemami osób, rodzin, grup problemowych i środowisk.

Podjęcie interwencji w środowisku wobec rodziny dotkniętej przemocą odbywa się w oparciu o procedurę „Niebieskiej Karty” i nie wymaga zgody osoby dotkniętej przemocą w rodzinie. Przedstawiciele wyżej wymienionych podmiotów realizują procedurę „Niebieskiej Karty” w oparciu o zasadę współpracy i przekazują informacje o podjętych działaniach przewodniczącemu zespołu interdyscyplinarnego.

Działania związane z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie w 2020 roku:

Liczba rozpoczętych procedur Niebieskiej Karty: 17, w tym:

- ✓ rozpoczętych przez GOPS: 5;
- ✓ rozpoczętych przez policję: 12;
- ✓ rozpoczętych przez oświatę: 0;
- ✓ rozpoczętych przez GKdsPiRPA: 0;
- ✓ rozpoczętych przez ochronę zdrowia: 0.

Ponadto w roku 2020 Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Czarnkowie wystosował:

- ✓ 6 wniosków do Gminnej Komisji ds. Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych,
- ✓ 5 wniosków do Sądu Rejonowego o wgląd w sytuację dziecka,
- ✓ 3 zawiadomienia do Prokuratury Rejonowej w Trzciance o możliwości popełnienia przestępstwa z art. 203 Kodeksu karnego.

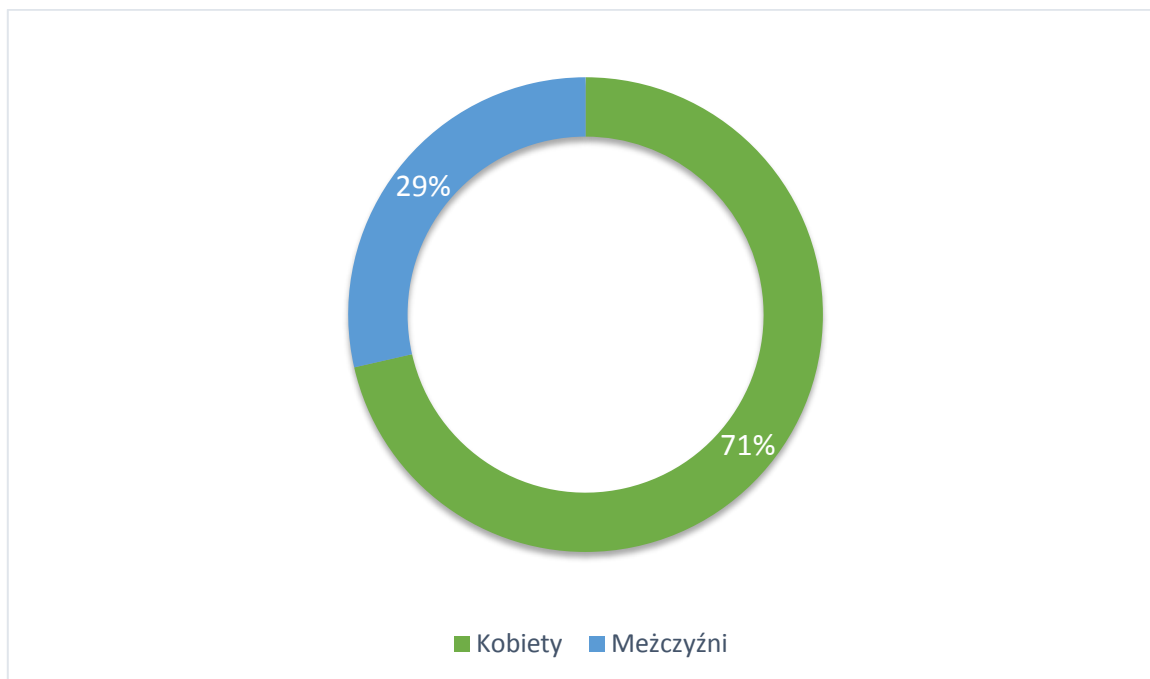
LOKALNE ZAGROŻENIA SPOŁECZNE W GRUPIE DOROSŁYCH MIESZKAŃCÓW

Grupa badana

Badania miały charakter ankiety i obejmowały mieszkańców Gminy Czarnków, którzy ukończyli osiemnasty rok życia. Respondenci zostali poinformowani o anonimowym charakterze ankiety oraz możliwości rezygnacji z badania w dowolnym momencie.

W badaniu wzięło udział łącznie 105 osób. Badaniem objęto 75 kobiet oraz 30 mężczyzn.

Wykres 1. Liczba respondentów- dorośli mieszkańcy.



Cel badania

Celem badania była identyfikacja zagrożeń społecznych w środowisku lokalnym, w szczególności obejmujących:

- postawy społeczne dotyczące problemów istotnych w środowisku lokalnym,
- zagadnienia związane z substancjami psychoaktywnymi, takimi jak narkotyki i dopalacze,
- zagadnienia związane ze spożywaniem alkoholu, postawami wobec alkoholu oraz problematyką uzależnienia,
- zagadnienia związane z uzależnieniem od papierosów oraz e-papierosów,
- zagadnienia związane z przemocą w rodzinie,
- zagadnienia związane z uzależnieniami behawioralnymi.

Podstawowe problemy społeczne w opinii mieszkańców

W pierwszej części badania respondenci zostali poproszeni o ocenę ważności różnych problemów społecznych w środowisku lokalnym. Przyjętą w tych badaniach miarą ważności różnych problemów społecznych jest odsetek mieszkańców, którzy wskazują dany problem, jako bardzo istotny i raczej istotny. Uzyskane wyniki pozwalają stwierdzić, że mieszkańcy Gminy Czarków za najważniejsze w ich środowisku lokalnym uznali: zanieczyszczenie powietrza- łącznie 95%, uzależnienie od alkoholu- łącznie 90% oraz uzależnienia behawioralne- łącznie 86%. Z kolei, jako najmniej istotny problem wskazali bezdomność- łącznie 52%. Poniższa tabela przedstawia rozkład uzyskanych odpowiedzi:

Tabela 3. Ocena ważności lokalnych problemów społecznych przez badanych mieszkańców.

<i>Problem</i>	<i>Bardzo istotny</i>	<i>Raczej istotny</i>	<i>Raczej nieistotny</i>	<i>Zdecydowanie nieistotny</i>
Zanieczyszczenie powietrza (smog)	52%	43%	5%	0%
Uzależnienia behawioralne	57%	29%	14%	0%
Uzależnienie od alkoholu	57%	33%	10%	0%
Bezrobocie	42,9%	28,6%	23,8%	4,8%
Bieda, ubóstwo	43%	33%	19%	5%
Bezdomność	33%	19%	19%	29%
Przestępczość	47,6%	14,3%	28,6%	9,5%
Kryzys rodziny	38%	38%	14%	10%
Kryzys norm moralnych	33%	24%	33%	10%
Uzależnienie od narkotyków/ dopalaczy	38%	38%	19%	5%

Spożywanie alkoholu oraz związane z nim inne problemy społeczne

Jak wynika z badania przeprowadzonego w 2019 roku przez CBOS wśród Polaków powszechny jest pogląd, że nadużywanie alkoholu jest w naszym kraju dużym problemem (91%). Tylko 6% badanych uważa, że jest to mały problem, a 3% nie ma zdania w tej sprawie¹.

Odpowiedzi respondentów na pytania odnośnie spożywania alkoholu różnią się w zależności od płci, wieku i grup zawodowych. Wśród kobiet jest dwa razy więcej abstynentów niż wśród mężczyzn (21% w stosunku do 10%). Z przeprowadzonych badań wynika, że w ciągu 9 lat nastąpił wzrost spożycia alkoholu wśród kobiet- w roku 2010 abstynencję deklarowała, co trzecia kobieta. Biorąc pod uwagę grupy wiekowe, to alkohol najczęściej piją badani w wieku 25-34 lata. Natomiast w 2010 roku relatywnie najwięcej pijących alkohol było wśród najmłodszych badanych (18-24 lata). Uzyskane wyniki pozwalają na stwierdzenie, że styl konsumpcji alkoholu nie zmienia się wraz z upływem czasu. Sytuacja wygląda podobnie w przypadku osób z grupy wiekowej 65 lat i więcej, którzy 9 lat temu plasowali się w przedziale 55-64 lata- odsetek abstynentów wśród tych osób jest stały i wynosi 28%².

Jeżeli chodzi o częstotliwości spożywania alkoholu, to większość Polaków (56%) deklaruje, że pije alkohol okazjonalnie, 8% spożywa go często, a co trzeci unika okazji do picia alkoholu lub w ogóle go nie spożywa. Porównując te wyniki z wynikami badań CBOS z 2010 r. zmniejszył się odsetek osób deklarujących częste picie (z 11% do 8%) i całkowitych abstynentów (z 22% do 16%). Jednakże, wzrósł udział osób spożywających alkohol czasami, z dobrej okazji, ale nie często (z 50% do 56%)³.

Od 2010 roku znacząco zmalał udział piwa, jako najczęściej spożywanego alkoholu, kiedy to, co druga osoba spośród pijących alkohol (52%) przyznawała, że najczęściej sięga po piwo. Obecnie wybiera je 39% respondentów, którzy nie rezygnują z napojów procentowych. Na drugim miejscu znajduje się wino (25%), a na trzecim – wódka (16%). Odsetek osób najchętniej wybierających wino rośnie od 2007 roku, natomiast największy wzrost dotyczy alkoholi wysokogatunkowych, np. koniaku czy whisky – obecnie, co dziewiąty badany pijący alkohol (11%) deklaruje, że, jeśli sięga po kieliszek, to najczęściej z tego typu trunkiem⁴.

¹ Komunikat CBOS „Konsumpcja alkoholu w Polsce”, grudzień 2019 (oprac. M. Bożewicz).

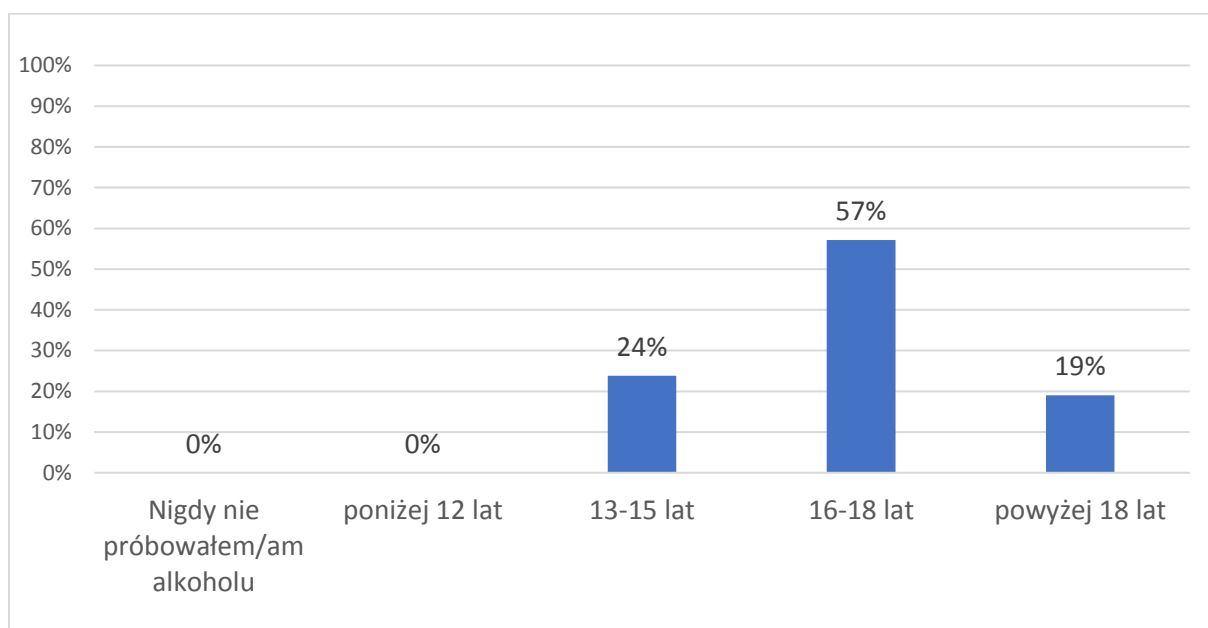
² Tamże.

³ Tamże.

⁴ Komunikat CBOS „Konsumpcja alkoholu w Polsce”, grudzień 2019 (oprac. M. Bożewicz).

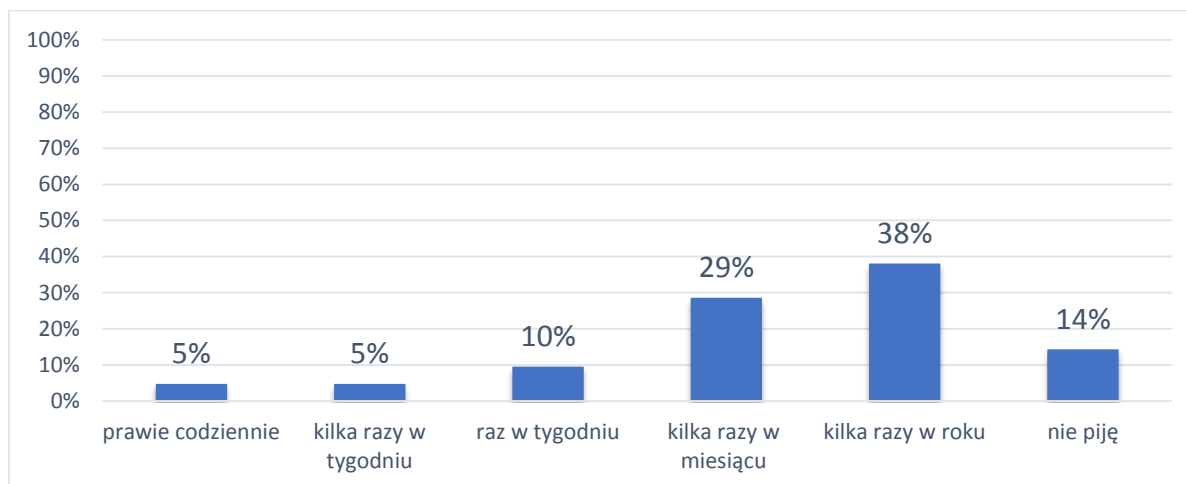
W ankiecie przeprowadzonej wśród mieszkańców Gminy Czarnków również zbadano postawy i przekonania dorosłych mieszkańców na temat alkoholu. Pierwszą z poruszanych kwestii był **wiek inicjacji alkoholowej**. Badani mieszkańcy określając wiek inicjacji alkoholowej najczęściej wskazywali na wiek **pomiędzy 16 a 18 rokiem życia- 57%**. Kolejne **24%** zadeklarowało, że **pierwszy raz piło alkohol w wieku między 13 a 15 lat**, a **19%** wskazało, że inicjacja alkoholowa miała u nich miejsce **powyżej 18 roku życia**. Żaden z ankietowanych nie przyznał, że nigdy nie próbował alkoholu.

Wykres 2. Wiek inicjacji alkoholowej- dorośli mieszkańcy.



Kolejnym badanym zagadnieniem była **częstotliwość spożywania alkoholu**. Do picia alkoholu **kilka razy w roku** przyznało się **38% badanych**, **kilka razy w miesiącu- 29%**, **raz w tygodniu- 10%**, **kilka razy w tygodniu- 5%** oraz **codziennie- 5%**. **Pozostałe 14% zadeklarowało abstynencję**. Na podstawie tych danych można stwierdzić, że prawie połowa badanych mieszkańców dość często spożywa alkohol- **48% zadeklarowało, że pije go kilka razy w miesiącu lub częściej**.

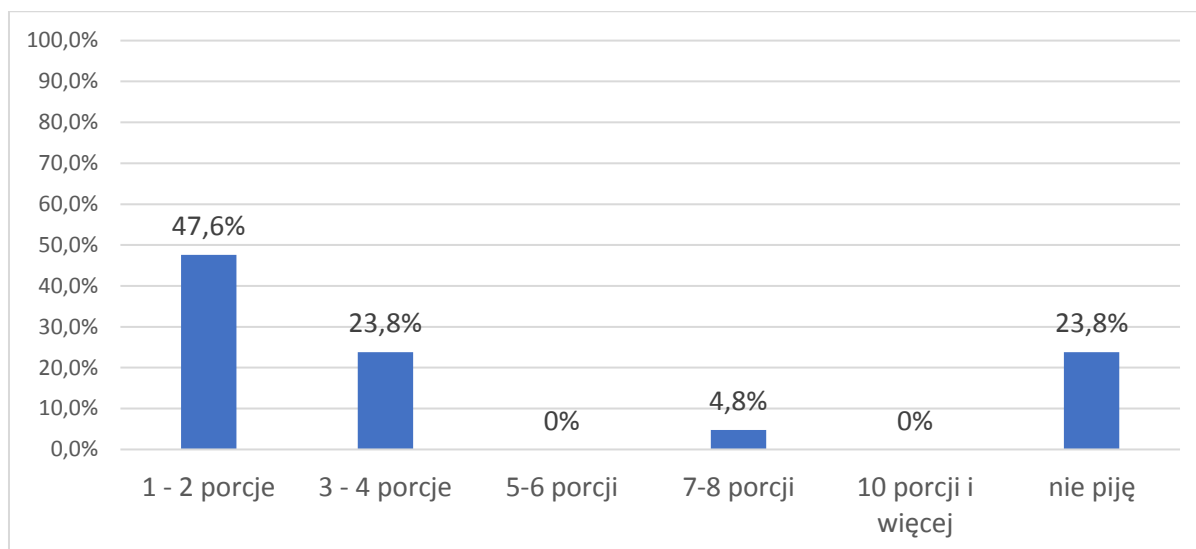
Wykres 3. Częstotliwość spożywania alkoholu- dorośli mieszkańcy.



Oprócz częstotliwości spożywania alkoholu interesujące były także **ilości jego jednorazowego wypicia**. Porcja standardowa alkoholu (tzn. 10g czystego, 100% alkoholu) zawarta jest w ok. 250 ml piwa o mocy 5% (pół butelki), w ok. 100 ml wina o mocy 12% (jeden kieliszek wina) oraz w ok. 30 ml wódki o mocy 40% (mały kieliszek wódki).

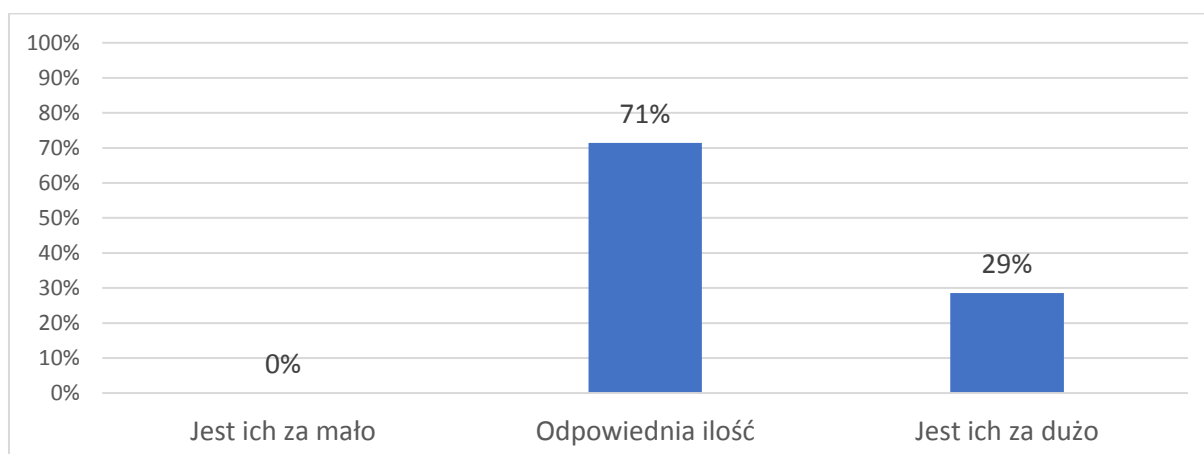
Badani deklarowali najczęściej, że spożywają jednorazowo 1-2 porcje alkoholu- 47,6% oraz 3-4 porcje- 23,8%. Pozostali przyznali, że spożywają jednorazowo 7-8 porcji alkoholu- 4,8%. W tym pytaniu 23,8% ankietowanych wskazało na abstynencję. Wobec tego należy uznać, że większość mieszkańców nie spożywa jednorazowo znacznych ilości alkoholu.

Wykres 4. Ilość porcji alkoholu wypijanych podczas "standardowego" picia- dorośli mieszkańcy.



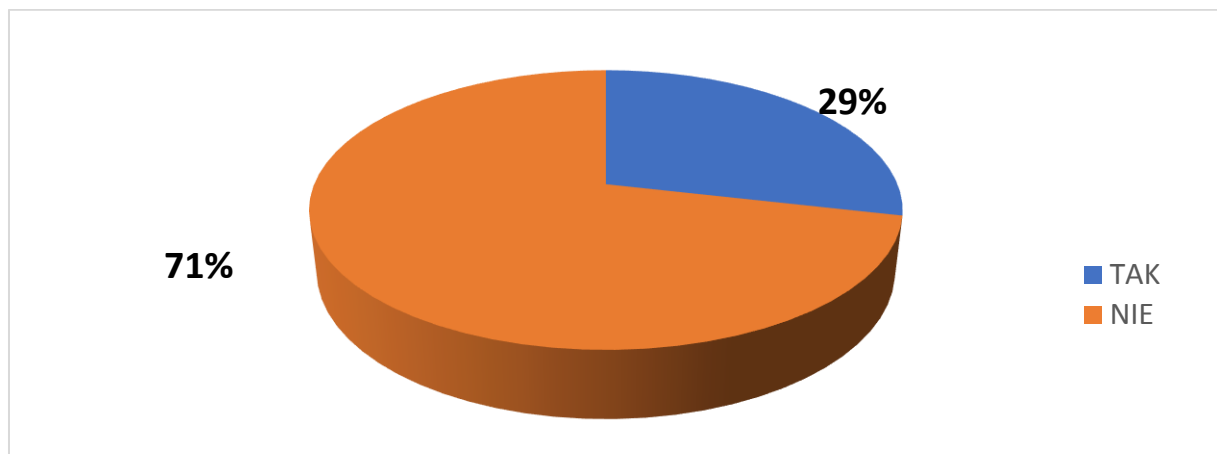
Zdecydowana większość- 71% mieszkańców Gminy Czarnków uważa, że w okolicy znajduje się odpowiednia liczba punktów, w których można kupić alkohol. Jednocześnie, 29% badanych twierdzi, że lokali jest za dużo.

Wykres 5. Stopień dostępności lokali w Gminie Czarnków, w których można kupić alkohol w opinii dorosłych mieszkańców.



Co ważne, tylko **29%** respondentów wie, gdzie może zgłosić się po pomoc osoba uzależniona od alkoholu. Badani wskazywali najczęściej na gminny punkt konsultacyjno-informacyjny, Gminną Komisję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Policję.

Wykres 6. Czy wie Pani/Pan gdzie może zgłosić się po pomoc osoba uzależniona od alkoholu?



Następnie respondenci zostali poproszeni o wskazanie, w jakim stopniu zgadzają się z określonymi stwierdzeniami. Pierwsze ze stwierdzeń dotyczyło mitu, jakoby alkohol zawarty w „słabszych” napojach (piwie, winie) był mniej szkodliwy niż ten zawarty w wysokoprocentowych napojach (np. w wódce). Wyniki świadczą o tym, że to błędne przekonanie nie jest rozpowszechnione wśród dorosłej społeczności Gminy Czarnków, ponieważ łącznie **tylko 10% badanych** zaznaczyło, iż **zgadza się z powyższym stwierdzeniem**. Jednocześnie **90%** respondentów uważa, że alkohol zawarty w np. piwie jest tak samo szkodliwy, jak ten zawarty w wódce.

Kolejne stwierdzenie badające postawy względem alkoholu dotyczyło dostępności i kontroli sprzedaży alkoholu. **Łącznie 69,5% badanych mieszkańców zgadza się ze stwierdzeniem, że „dostęp do alkoholu powinien być ograniczony lub kontrolowany”**. Dodatkowo, **76%** respondentów ocenia **osoby pijące alkohol, jako zagrażające lub raczej zagrażające bezpieczeństwu w środowisku lokalnym**. Jednocześnie **62%** badanych uważa, że **osoby nieletnie mają łatwość w zakupie alkoholu w lokalnych sklepach**.

Wszyscy respondenci uważają, że **kobiety w ciąży nie mogą pić bezpiecznie** nawet niewielkich ilości alkoholu (**100%**), a także, że **prowadzenie samochodu po spożyciu alkoholu jest zabronione (100%)**. Poza tym, **95,2% ankietowanych jest zdania, że picie alkoholu nie pomaga w trudnych sytuacjach życiowych**.

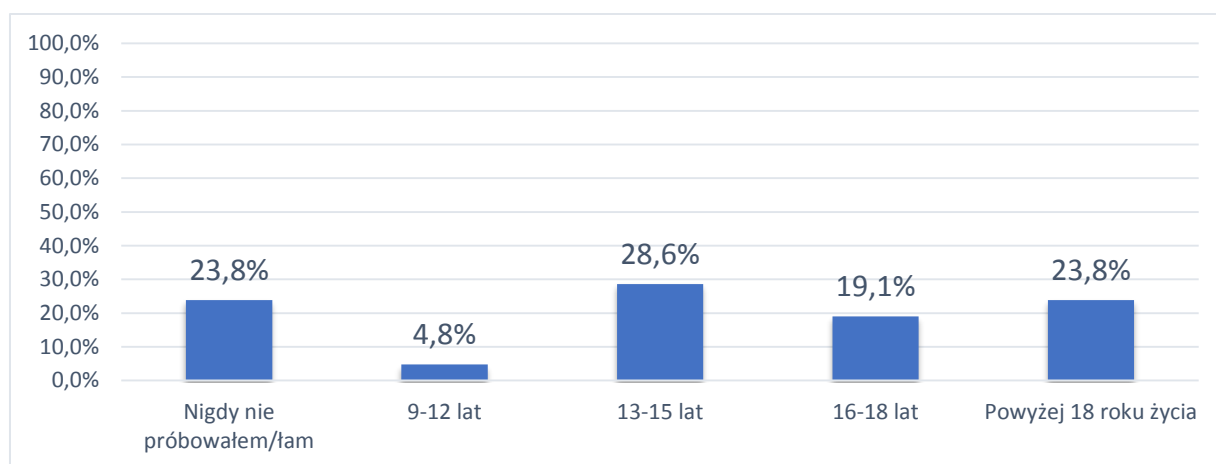
Tabela 4. Zgodność z twierdzeniami na temat alkoholu- dorośli mieszkańcy.

Twierdzenie	Zdecydowanie zgadzam się	Raczej zgadzam się	Raczej nie zgadzam się	Zdecydowanie nie zgadzam się
Alkohol zawarty w piwie jest mniej groźny niż ten zawarty w wódce.	5%	5%	33%	57%
Dostęp do alkoholu powinien być ograniczony lub kontrolowany.	28,6%	42,9%	9,5%	19,1%
Osoby pijące alkohol zagrażają bezpieczeństwu w moim środowisku lokalnym.	38%	38%	14%	10%
Osoby nieletnie mogą z łatwością kupić alkohol w lokalnych sklepach.	24%	38%	33%	5%
Picie alkoholu pomaga w trudnych sytuacjach życiowych	4,8%	0%	9,5%	85,7%
Prowadzenie samochodu po niewielkiej ilości alkoholu jest bezpieczne.	0%	0%	0%	100%
Kobiety w ciąży mogą bezpiecznie pić niewielkie ilości alkoholu.	0%	0%	0%	100%

Substancje uzależniające: nikotyna

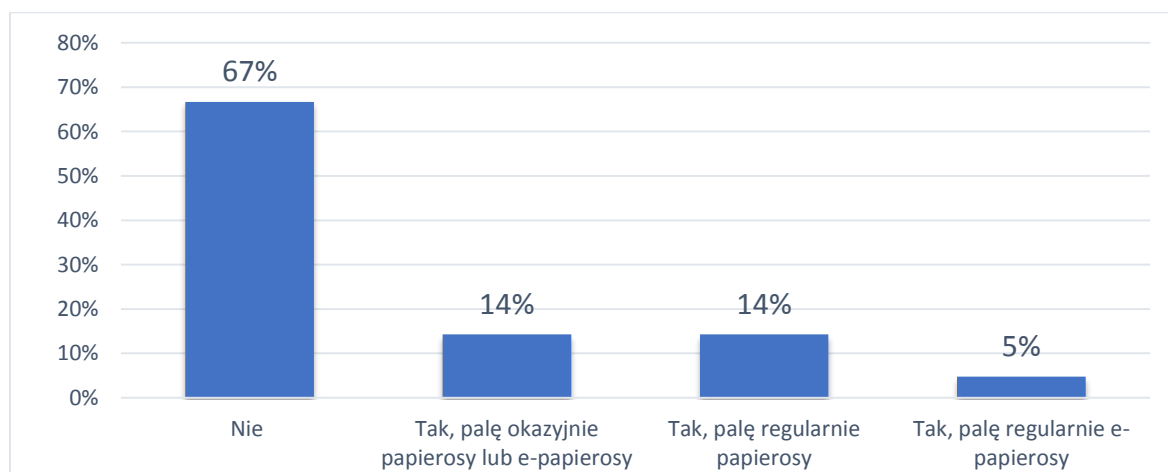
Pierwszą z poruszanych kwestii w obszarze nikotyna, był wiek inicjacji nikotynowej. Jak wynika z badań, **28,6%** respondentów zapaliło pierwszego papierosa w wieku **między 13 a 15 rokiem życia, a 23,8% w wieku powyżej 18 lat.** Kolejne **23,8% nigdy nie paliło papierosów, a 19,1% mieszkańców deklaruje, że inicjacja nikotynowa miała miejsce, gdy mieli między 16 a 18 lat.** Poza tym, **4,8%** badanych pierwszego papierosa zapaliło w wieku **między 9 a 12 lat.**

Wykres 7. Wiek inicjacji nikotynowej- dorośli mieszkańcy.



W ciągu ostatnich lat można zaobserwować tendencję do zmniejszania się ilości osób palących papierosy. Ponad połowa badanych- **67%** odpowiedziało, że **nie pali papierosów, ani e-papierosów.** Natomiast **14% przyznało, że pali regularnie papieros i tyle samo- 14%, że pali papierosy lub e-papierosy okazyjnie.** Pozostałe **5% pali regularnie e-papierosy.** Wobec tego należy uznać, że palenie wyrobów papierosowych jest nadal wśród dorosłych mieszkańców dość popularnym nałogiem.

Wykres 8. Czy pali Pan/Pani papierosy lub e-papierosy?

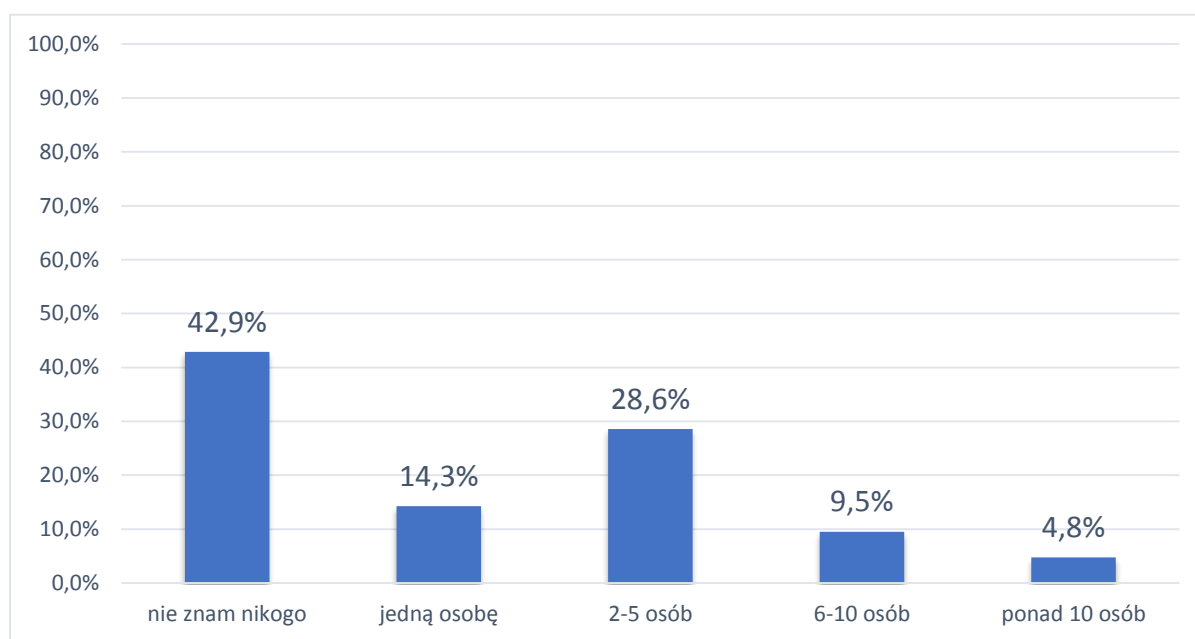


Substancje psychoaktywne: narkotyki i dopalacze

Według danych z badań populacyjnych odsetek osób, które miały kontakt z narkotykami w ciągu ostatniego roku w Polsce jest 16 razy niższy od odsetka osób mających kontakt z alkoholem. Używanie alkoholu w ciągu ostatniego roku odnotowano na poziomie 89,7% (badanie z 2014 roku), podczas gdy w przypadku narkotyków odsetek wyniósł 5,4% (dane dla osób w wieku 15-64 lata)⁵.

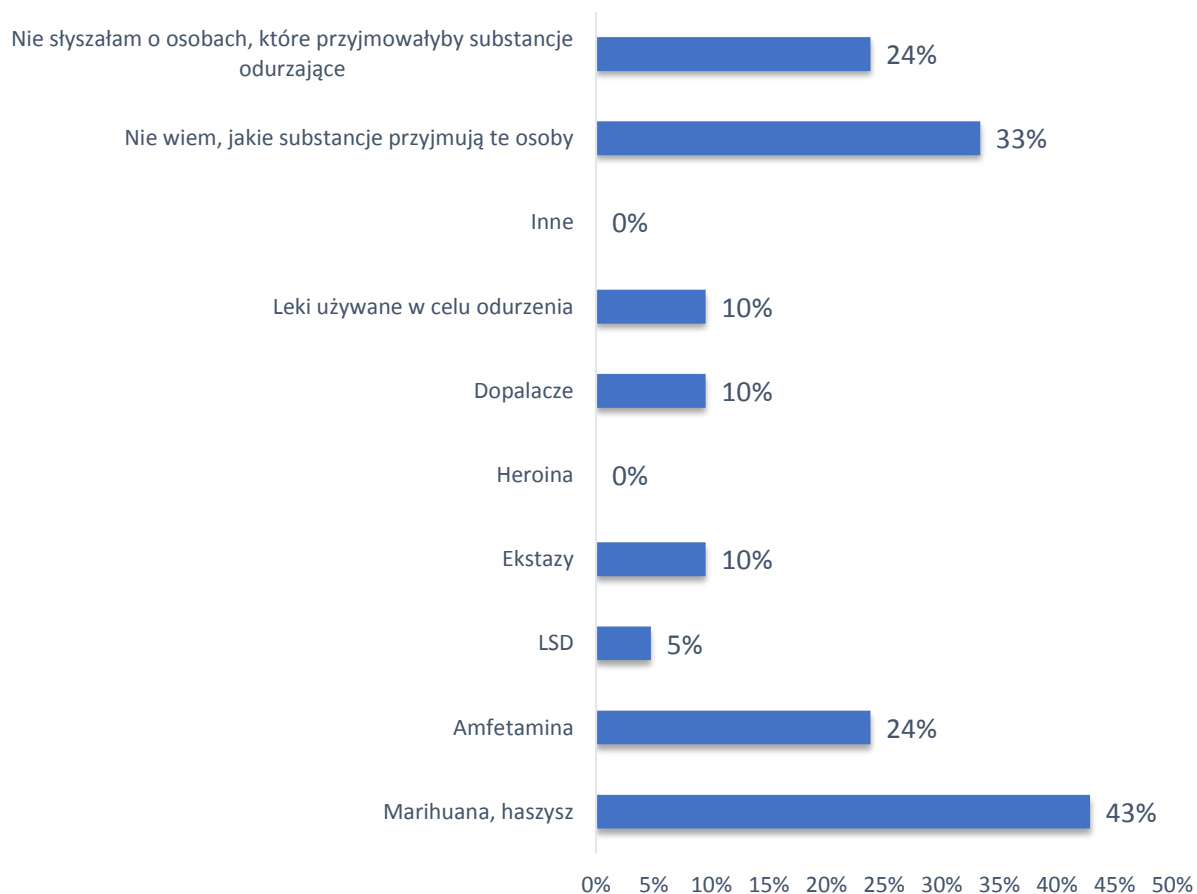
Ponad połowa badanych- 57,1% twierdzi, że ma w swoim otoczeniu co najmniej jedną osobę, które przyjmują narkotyki lub dopalacze. W Gminie Czarnków najbardziej popularnymi substancjami psychoaktywnymi okazują się być marihuana/ haszysz oraz amfetamina.

Wykres 9. Ile zna Pan/Pani osób (osobiście lub „ze słyszenia”), które przyjmują substancje odurzające (narkotyki lub dopalacze)?



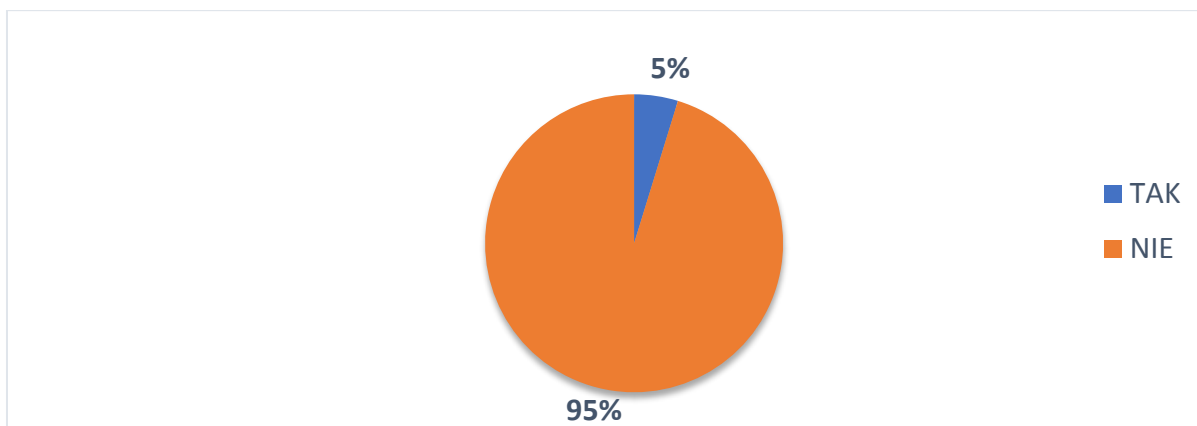
⁵ Krajowe Biuro ds. Przeciwdziałania Narkomanii, *Raport o stanie narkomanii w Polsce- 2019*, Warszawa 2019.

Wykres 10. Jakie substancje odurzające są najczęściej przyjmowane przez osoby, które znasz (pytanie wielokrotnego wyboru)?



Prawie wszyscy respondenci (95%) wskazali, że nie wiedzą, gdzie można nabyć substancje psychoaktywne takie, jak narkotyki czy dopalacze.

Wykres 11. Czy wie Pan/Pani gdzie można kupić narkotyki lub dopalacze?



Uzależnienie od gier hazardowych

Hazard patologiczny, jak i zaburzenie uprawiania hazardu, można zdefiniować jako niekontrolowaną potrzebę (przymus) uprawiania hazardu, która z czasem staje się coraz silniejsza i upośledza funkcjonowanie jednostki – prowadzi do problemów natury osobistej, społecznej i zawodowej. Większość osób, które uprawiają hazard, można zaliczyć do graczy rekreacyjnych, którzy grę traktują jako jedną z wielu rozrywek i są w stanie kontrolować zachowanie związane z graniem (np. przestać grać po kolejnej przegranej).

Hazard to między innymi:

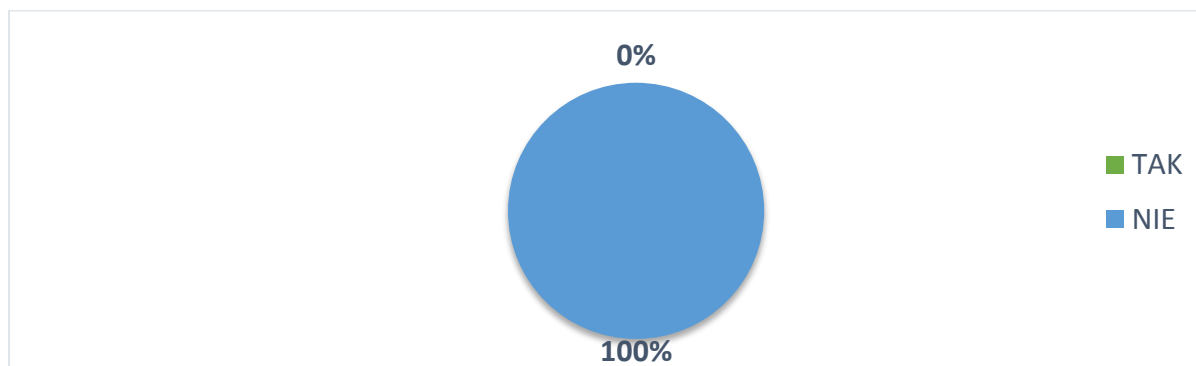
- ✓ gry w kasynie (ruletka, black jack, poker i inne),
- ✓ bingo,
- ✓ gra na automatach,
- ✓ losy z loterii,
- ✓ gra w Lotto,
- ✓ zdraпки,
- ✓ zakłady pieniężne,
- ✓ gry karciane,
- ✓ domino, etc.,
- ✓ zakłady na wyścigach (koni, innych zwierząt, samochodów, itp),
- ✓ zakłady pieniężne w gry zręcznościowe (np. golf, bilard, rzutki),
- ✓ obstawianie zakładów sportowych,
- ✓ hazard internetowy,
- ✓ gra na giełdzie.

Projekt badawczy „Oszacowanie rozpowszechnienia oraz identyfikacja czynników ryzyka i czynników chroniących hazardu i innych uzależnień behawioralnych – edycja 2018/2019” realizowany był od marca 2018 r. do maja 2019 r. przez Fundację Centrum Badania Opinii Społecznej. Badanie to było powtórzeniem projektu zrealizowanego w latach 2011/2012 oraz w latach 2014/2015. W celu zmierzenia skali uzależnienia od hazardu w Polsce w 2019 roku zapytano badanych, czy w ciągu ostatnich 12 miesięcy przed badaniem grali w jakieś gry na pieniądze. Respondentom przedstawiono listę dziesięciu różnych gier – o każdej mieli powiedzieć, czy w nią grali i jak często. Na tej podstawie wyodrębniono dwie kategorie osób – niegrających i grających (w dalszej części raportu zwanych „graczami”). Niegrający to osoby, które zadeklarowały, że w ciągu ostatniego roku nie grały ani razu w żadną z wymienionych na

liście gier. Odsetek tzw. graczy otrzymano przez odjęcie od 100% odsetka niegrających. Gracze są to zatem osoby, które zagrały na pieniądze przynajmniej raz w ciągu roku przed badaniem w przynajmniej jedną z gier wymienionych na liście. Niegrający stanowili 62,9% ogółu Polaków w wieku 15+, zaś gracze na pieniądze 37,1%. W porównaniu z rokiem 2015 odsetek graczy wzrósł o 2,9 punktu procentowego. Polacy najczęściej grają w gry Totalizatora Sportowego (27,4,0%). Na drugim miejscu, ze znacznie słabszym wynikiem, plasują się zdraпки (16,3,0%), loterie/konkursy SMS-owe (6,3%) oraz automaty do gier z tzw. niskimi wygranymi – gra w nie 3,8% obywateli naszego kraju w wieku 15+ . W porównaniu z 2015 rokiem ranking popularności poszczególnych gier nie uległ zasadniczym zmianom. Możemy mówić o zwiększeniu się odsetka grających w zdraпки (o 2,9% punktu procentowego) oraz spadku popularności loterii i konkursów SMS-owych⁶.

Mieszkańców Gminy Czarnków również zapytaliśmy o to, czy grają w gry hazardowe. Wszyscy respondenci wskazują, że nie grali nigdy w żadne z gier na pieniądze. Uzależnienie od gier hazardowych jest zatem wśród dorosłych mieszkańców Gminy Czarnków na bardzo niskim poziomie ryzyka.

Wykres 12. Czy zdarza się Panu/i grać w gry hazardowe (na pieniądze, np. Lotto)?



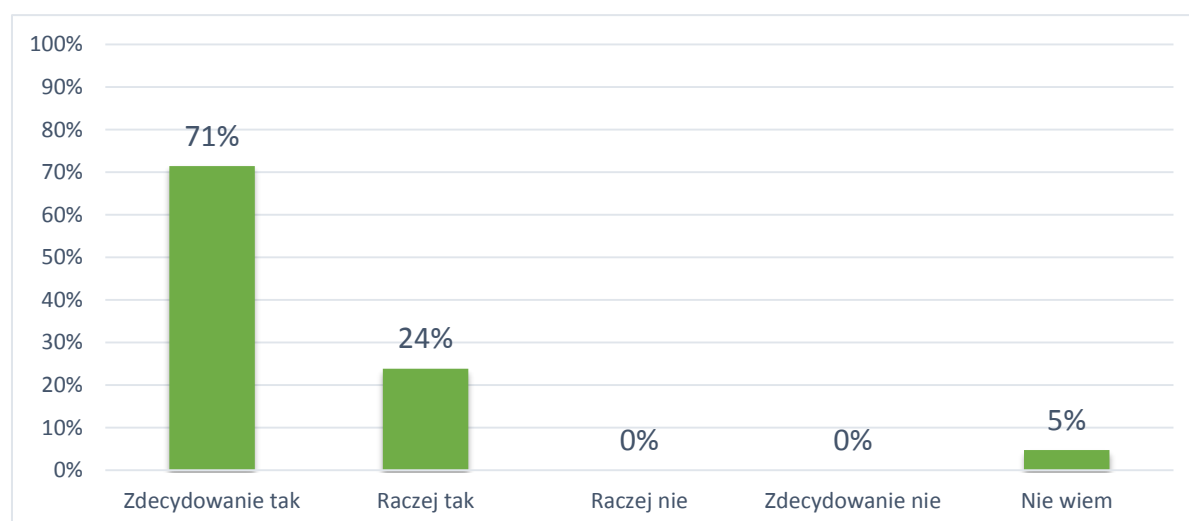
⁶ Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej, *Oszacowanie rozpowszechnienia oraz identyfikacja czynników ryzyka i czynników chroniących hazardu i innych uzależnień behawioralnych – edycja 2018/2019*, Warszawa 2019, s. 153.

Wśród przyczyn podejmowania gier hazardowych dominują motywów finansowe oraz rozrywkowe. U podstaw gry ryzykownej i patologicznej leży także chęć odegrania się, przebywanie w środowisku graczy oraz chęć zredukowania stresu. Oczywiście nie ma jednoznacznej odpowiedzi na pytanie, dlaczego dana osoba popadła w nałóg hazardowy. Badania wskazują na pewien rodzaj czynników, które zwiększają ryzyko zachorowania na chorobę hazardową. Aczkolwiek, sam fakt, że ktoś gra w gry hazardowe nie przesądza, że będzie miał problem z uzależnieniem.

Uzależnienie od hazardu jest uznawane za przewlekłe i niewyleczalne schorzenie. Oznacza to, że powrót hazardzisty do bezpiecznego grania jest niemożliwy, zawsze wymknie się ono spod kontroli nawet, gdy przerwa w graniu była stosunkowo długa. Abstynencja od grania, nawet relatywnie długa, nie jest dowodem na wyleczenie i brak choroby. Uzależnienie od hazardu wymaga kompleksowego leczenia psychoterapeutycznego (psychoterapia indywidualna, rodzinna) i być może włączenia psychiatrycznego leczenia farmakologicznego. Podobnie, jak w przypadku uzależnienia od alkoholu, tu również występuje mechanizm współuzależnienia rodziny, jako skutek uzależnienia członka rodziny.

Większość (95%) mieszkańców Gminy Czarnków ma świadomość, że zbyt częste granie w gry hazardowe prowadzi do uzależnienia. Jednakże 5% wskazało, że nie wie, czy można uzależnić się od gier na pieniądze.

Wykres 13. Czy, Pana(i) zdaniem, można uzależnić się od gier na pieniądze?



Potrzeba realizacji działań z zakresu profilaktyki uzależnień w opinii mieszkańców Gminy Czarnków

Zgodnie z ustawą o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi prowadzenie działań związanych z profilaktyką i rozwiązywaniem problemów uzależnień oraz integracji społecznej osób uzależnionych, należą do zadań własnych gminy, a podstawą tych działań jest Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii.

W pierwszej kolejności respondenci zostali poproszeni o ocenę rozpowszechnienia niektórych z uzależnień (zarówno uzależnień od substancji, jak i uzależnień behawioralnych w środowisku lokalnym). Przyjętą w tych badaniach miarą ważności różnych problemów jest odsetek mieszkańców, którzy wskazują dany problem, jako bardzo powszechny. Uzyskane wyniki pozwalają stwierdzić, że mieszkańcy Gminy Czarnków za najbardziej rozpowszechnione uzależnienie w środowisku lokalnym uznali nikotynizm (52%). Jako najrzadziej występujące problemy wskazali uzależnienie od hazardu oraz zaburzenia odżywiania. Poniższa tabela przedstawia rozkład uzyskanych odpowiedzi:

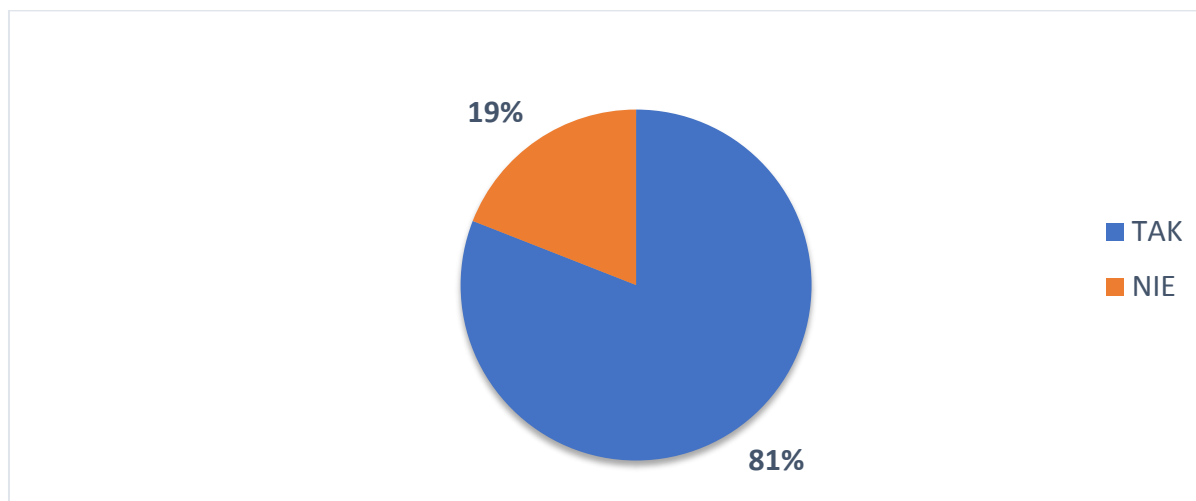
Tabela 5. Ocena ważności lokalnych problemów społecznych przez badanych mieszkańców.

	<i>Bardzo powszechne</i>	<i>Dość powszechne</i>	<i>Dość rzadkie</i>	<i>Bardzo rzadkie</i>	<i>Nie występują</i>
Alkoholizm	10%	71%	14%	5%	0%
Narkomania	10%	24%	43%	19%	5%
Nikotynizm	52%	43%	5%	0%	0%
Zakupoholizm	14%	33%	19%	10%	24%
Pracoholizm	10%	38%	29%	14%	10%
Siecioholizm	38%	52%	5%	5%	0%
Uzależnienie od hazardu	0%	19%	29%	33%	19%
Zaburzenia odżywiania	0%	14%	24%	38%	24%

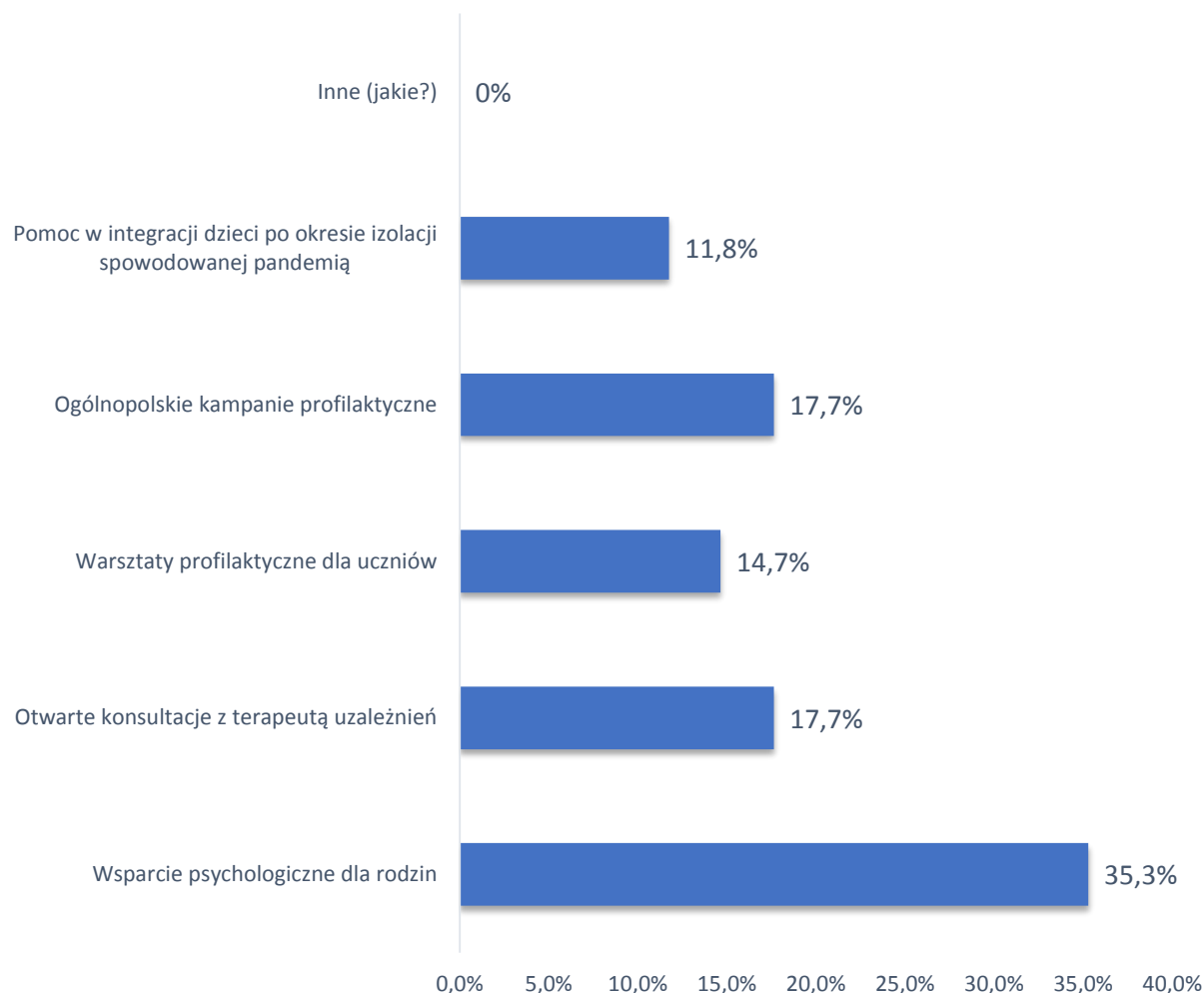
Mieszkańcy Gminy Czarnków zostali zapytani o to czy widzą potrzebę realizacji działań z zakresu profilaktyki uzależnień oraz o to, jakie działania w tym obszarze są w ich opinii najbardziej potrzebne.

Jak wynika z przeprowadzonych badań, zdecydowana większość mieszkańców **dostrzega potrzebę realizacji działań z zakresu ich profilaktyki**. Świadczyć to może o wysokim poziomie wiedzy mieszkańców na temat tego, jak istotne jest ograniczanie rozmiarów używania lub nadużywania substancji psychoaktywnych (alkohol, nikotyna, narkotyki, nowe substancje psychoaktywne, leki) oraz zapobieganie różnorodnym szkodom zdrowotnym i społecznym, które są z tym związane, takim jak: groźne choroby i infekcje, wypadki drogowe, zatrucia i przedawkowania, uzależnienia, niepełnosprawność, marginalizacja, konflikty z prawem, problemy młodych ludzi w uzyskaniu zatrudnienia, akty agresji, problemy w relacjach z innymi, problemy w nauce i inne destrukcyjne lub szkodliwe czyny popełniane pod wpływem substancji psychoaktywnych oraz w związku z nimi. Jako najbardziej potrzebne działania profilaktyczne w środowisku lokalnym mieszkańcy Gminy Czarnków uznali wsparcie psychologiczne dla rodzin (35,3%).

Wykres 14. Czy dostrzega Pan/Pani potrzebę realizacji działań z zakresu profilaktyki uzależnień?



Wykres 15. Jakie działania w tym zakresie są Pana/Pani zdaniem najbardziej potrzebne?



Przemoc w rodzinie

Według badań przeprowadzonych w 2019 roku z deklaracji badanych wynika, że w zdecydowanej większości rodzin zdarzają się nieporozumienia i konflikty (71%), przy czym w większości dochodzi do nich bardzo rzadko (54%), natomiast w co szóstą (17%) kłótnie wybuchają przynajmniej kilka razy w miesiącu. W ciągu ostatnich siedmiu lat częstość występowania konfliktów w rodzinach w zasadzie się nie zmieniła.

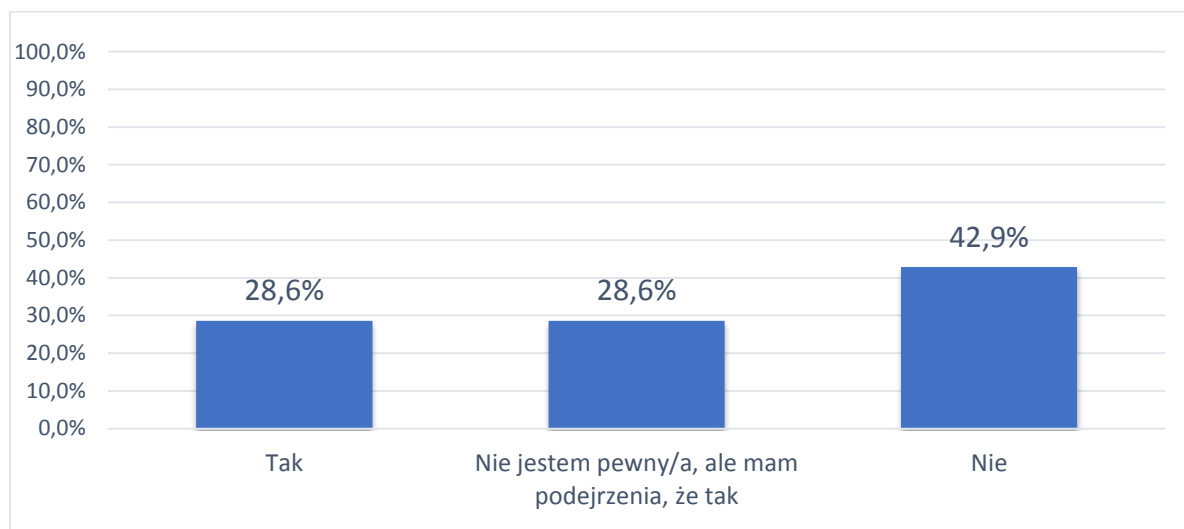
Dom – obok pracy, szkoły oraz ulic poza najbliższą okolicą – jest miejscem, gdzie najwięcej osób doświadczyło przemocy (według deklaracji po 8%). Niewiele mniej ankietowanych przyznało, że padło jej ofiarą w najbliższej okolicy (7%). Nieco rzadziej ankietowali zetknęli się z agresją w restauracji, kawiarni, na dyskotekę (5%), w środkach komunikacji – pociągu, autobusie, tramwaju, taksówce (5%) lub w innych

miejscach (4%)⁷. Wyniki te zbliżone do danych sprzed 3 lat, kiedy CBOS realizował podobne badania.

Przemoc, zarówno ta fizyczna, jak i psychiczna, jest zjawiskiem dość powszechnym w polskiej społeczności. Jest to zjawisko niezwykle trudne do zbadania, ponieważ osoby doświadczające przemocy w różny sposób zniekształcają swoje doświadczenia, np. racjonalizując zachowanie sprawcy lub go usprawiedliwiają. Z tego względu zbadaliśmy rozpowszechnienie przemocy fizycznej oraz psychicznej w środowisku lokalnym bez kierowania bezpośredniego pytania o bycie ofiarą lub sprawcą przemocy w rodzinie.

28,6% respondentów wskazało, że ma w swoim otoczeniu osoby doświadczające przemocy w rodzinie, a kolejne 28,6% podejrzewa, że tak się dzieje. Należy pamiętać, że przemoc w rodzinie jest w dużej mierze zjawiskiem ukrytym i wiele osób doznających przemocy w rodzinie nie zgłasza się po pomoc, ani też nie sygnalizuje, że jej doświadczą.

Wykres 16. Czy w Pana/Pani otoczeniu są osoby (znane osobiście lub "ze słyszenia") doświadczające przemocy w rodzinie?



⁷ CBOS, *Komunikat z badań: Przemoc i konflikty w domu*, Warszawa, kwiecień 2019

BADANIA SPRZEDAWCÓW NAPOJÓW ALKOHOLOWYCH

Niewątpliwie ważną grupą, która może zarysować szczególnie obraz problemów związanych z alkoholem występujących na terenie gminy są sami pracownicy punktów sprzedaży alkoholu, spotykający się codziennie w swojej pracy z konsumentami. Ich postawy wobec osób nabywających/konsumujących alkohol oraz przestrzeganie prawa w zakresie sprzedaży alkoholu mogą w znaczącym stopniu przyczynić się do ograniczenia problemów związanych z nadużywaniem alkoholu zarówno przez nieletnich jak i dorosłych.

Grupa badana

Badanie zostało przeprowadzone wśród 15 sprzedawców napojów alkoholowych w punktach sprzedaży na terenie Gminy Czarnków. Grupa badana stanowiła 11 kobiet oraz 4 mężczyzn. 20% badanych to pracownicy punktów, a 80% to właściciele.

Cel badania

Ten obszar przeprowadzonych badań miał na celu poznanie postawy sprzedawców napojów alkoholowych względem następujących zagadnień:

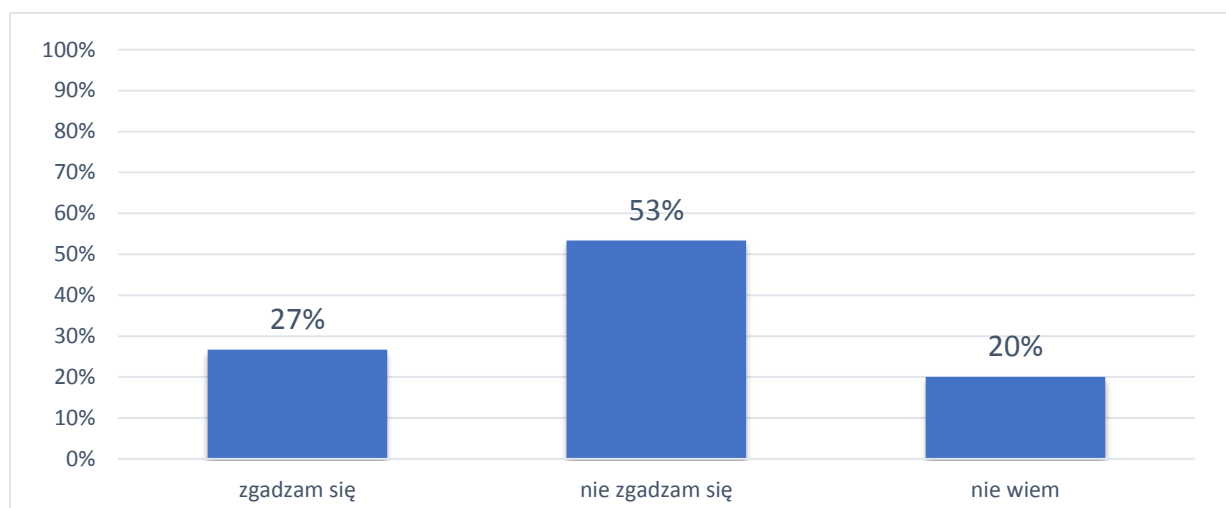
- sprzedaży alkoholu osobom nieletnim oraz osobom nietrzeźwym,
- spożywania alkoholu w miejscu jego sprzedaży,
- nieprzyjemnych sytuacji zainicjowane przez osoby spożywające alkohol.

Wyniki badań

Jednym z pierwszych zagadnień poruszonych w kwestionariuszu ankiety dla sprzedawców alkoholu było określanie poziomu świadomości na temat niebezpieczeństw wynikających z zawartości alkoholu w poszczególnych rodzajach napojów alkoholowych.

Ponad połowa sprzedawców (53%) wskazała, że nie zgadza się, że alkohol zawarty w piwie jest mniej groźny, jak ten zawarty w wódce. Świadczy, to pośrednio o wysokim poziomie świadomości tego odsetka badanych na temat szkodliwości napojów o potencjalnie niższej zawartości procentowej alkoholu.

Wykres 17. Czy zgadza się Pani/ Pan z twierdzeniem: "Alkohol zawarty w piwie jest mniej groźny niż ten zawarty w wódce"?



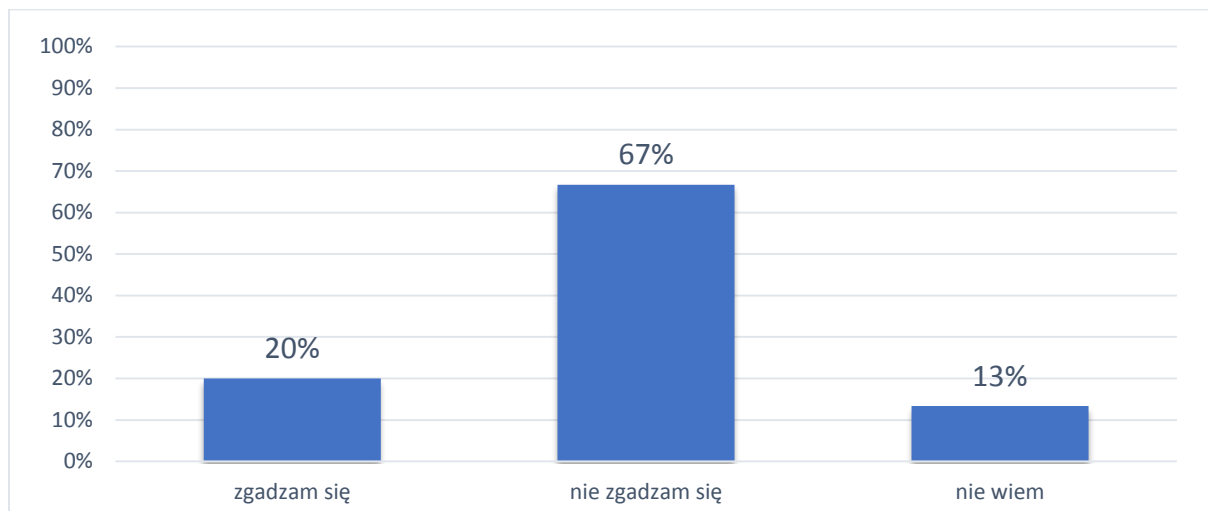
Tylko 1/5 sprzedawców uważa, że dostęp do napojów alkoholowych powinien być ograniczony lub kontrolowany.

Wykres 18. Czy zgadza się Pani/ Pan z twierdzeniem: "Dostęp do alkoholu powinien być ograniczony lub kontrolowany"?



1/5 sprzedawców zgadza się z tym, że osoby, które piją alkohol zagrażają bezpieczeństwu w ich lokalnym środowisku, przeciwnego zdania jest 67% badanych.

Wykres 19. Czy zgadza się Pani/Pan z twierdzeniem: "Osoby pijące alkohol zagrażają bezpieczeństwu w moim środowisku lokalnym"?



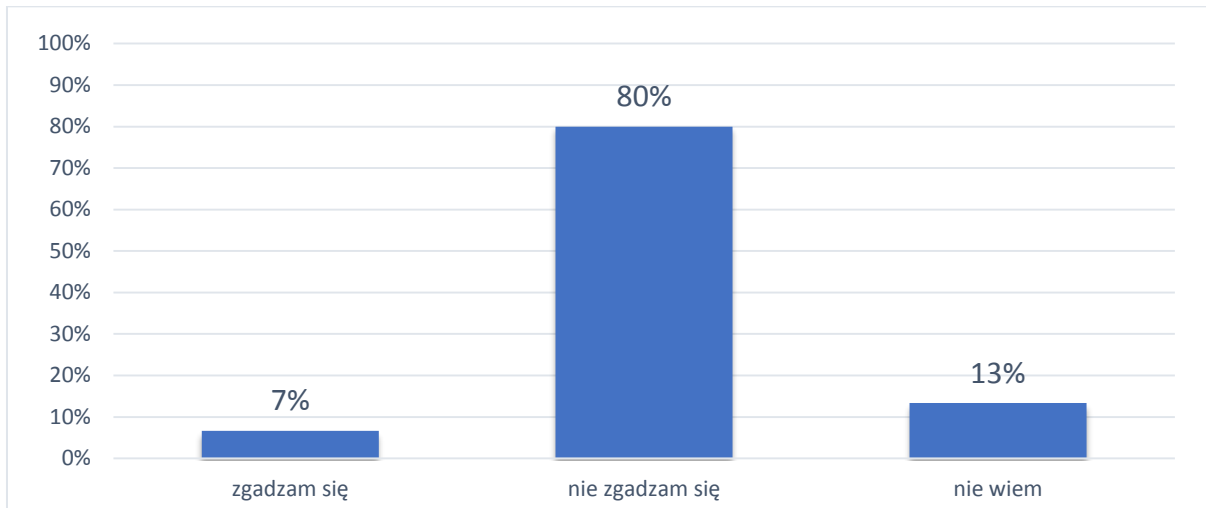
Kolejne pytanie dotyczyło subiektywnej oceny dostępności alkoholu dla osób poniżej 18. roku życia. **Zdecydowana większość- 93% nie zgadza się ze stwierdzeniem, że osoby małoletnie mają łatwy dostęp do alkoholu.** Przeciwnego zdania jest 7% badanych.

Wykres 20. Czy zgadza się Pani/Pan z twierdzeniem: "Osoby nieletnie mogą z łatwością kupić alkohol w lokalnych sklepach"?



Większość (80%) sprzedawców uważa, że spożywanie alkoholu nie pomaga w trudnych sytuacjach życiowych.

Wykres 21. Czy zgadza się Pani/ Pan z twierdzeniem: "Picie alkoholu pomaga w trudnych sytuacjach życiowych"?



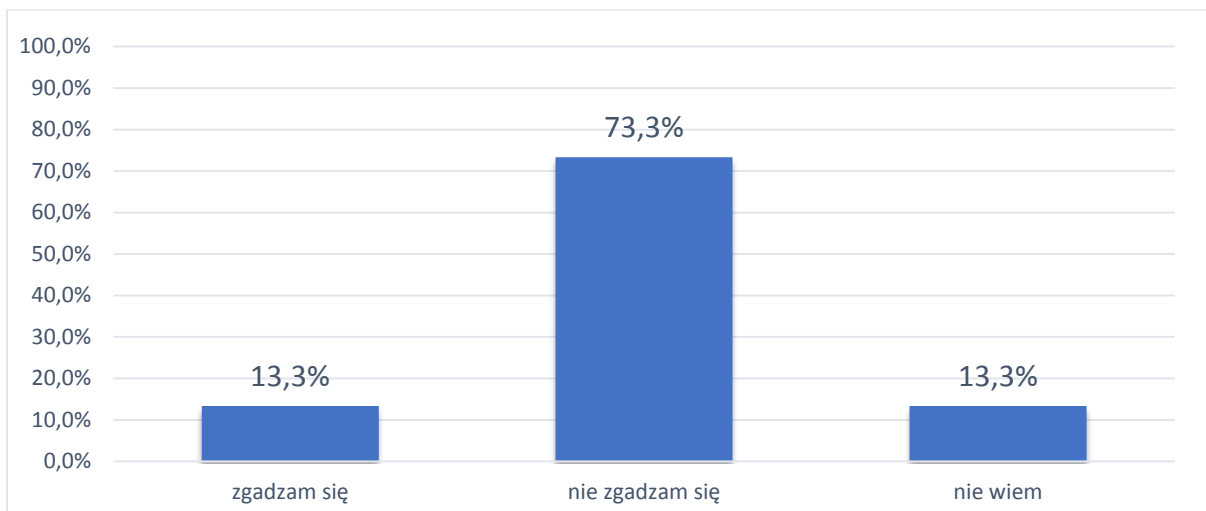
93% badanych odpowiedziało, że prowadzenie samochodu nawet po niewielkiej ilości alkoholu jest niebezpieczne. Pozostałe 7% nie ma zdania na ten temat.

Wykres 22. Czy zgadza się Pani/ Pan z twierdzeniem: "Prowadzenie samochodu po niewielkiej ilości alkoholu jest bezpieczne"?



73,3% badanych sprzedawców uważa, że kobiety w ciąży nie mogą bezpiecznie pić nawet niewielkich ilości alkoholu.

Wykres 23. Czy zgadza się Pani/Pan z twierdzeniem: "Kobiety w ciąży mogą bezpiecznie pić niewielkie ilości alkoholu"?



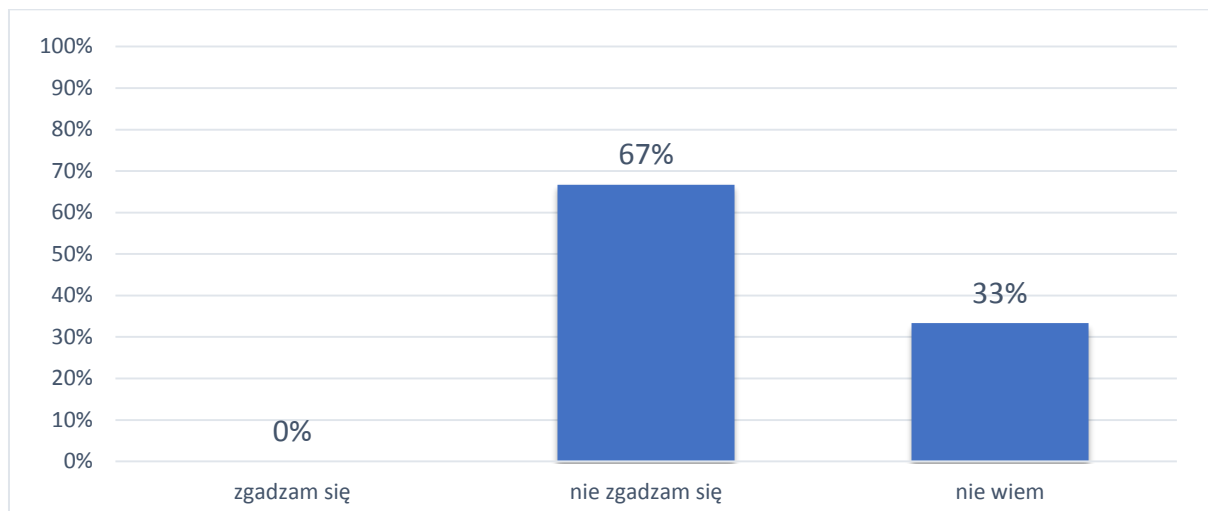
Większość- 87% sprzedawców napojów alkoholowych w Gminie Czarnków uważa, że alkohol nie powinien być dostępny dla osób poniżej 18. roku życia. Pozostałe 13% nie ma zdania na ten temat.

Wykres 24. Czy zgadza się Pani/ Pan z twierdzeniem: "Alkohol powinien być dostępny dla osób poniżej 18 roku życia"?



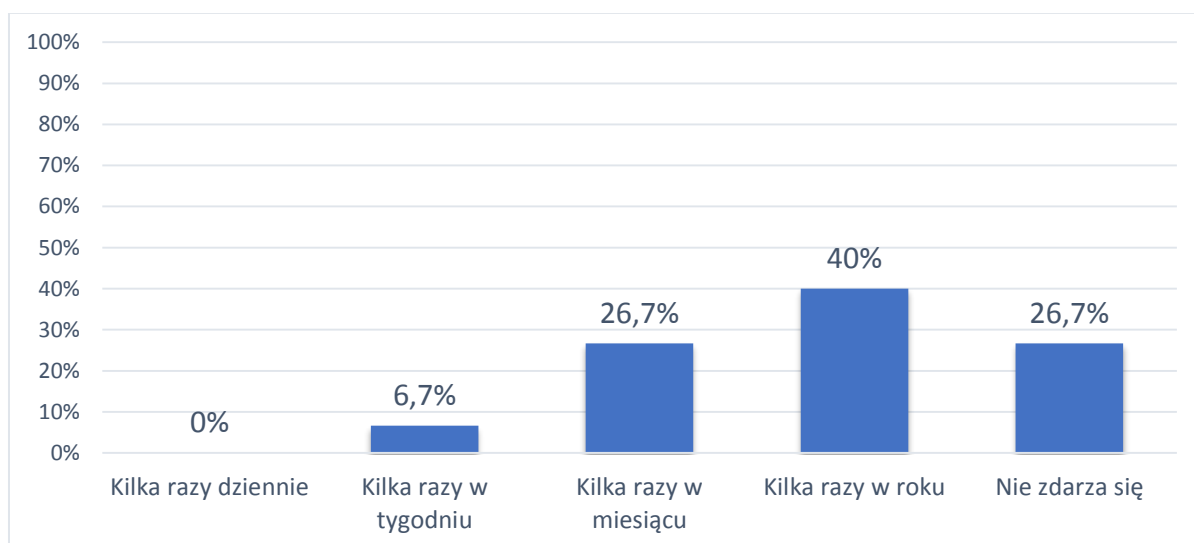
67% badanych uważa, że w ich okolicy nie znajduje się zbyt duża liczba punktów sprzedaży napojów alkoholowych. Pozostałe 33% nie ma zdania na ten temat.

Wykres 25. Czy zgadza się Pani/ Pan z twierdzeniem: "W okolicy jest zbyt dużo punktów sprzedaży napojów alkoholowych"?



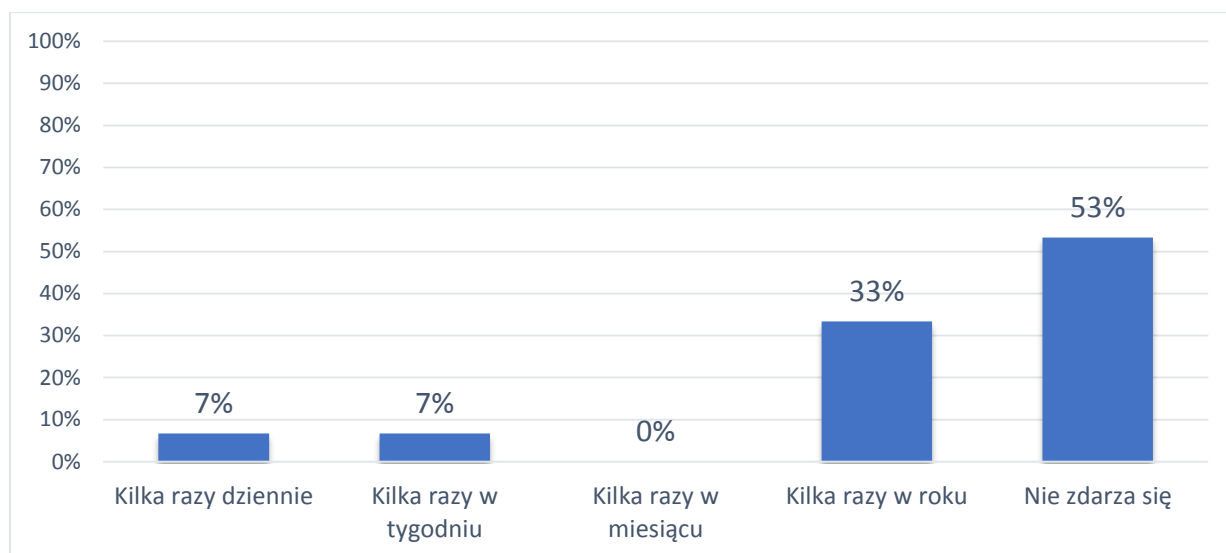
Sprzedawcy napojów alkoholowych w Gminie Czarnków deklarują najczęściej, że **przypadki próby kupna alkoholu przez osobę poniżej 18 roku życia zdarzają się kilka razy w roku (40%)**. Kolejno respondenci wskazali, że takie sytuacje mają miejsce **kilka razy w miesiącu (26,7%) oraz kilka razy w tygodniu (6,7%)**. **Pozostałe 26,7% zaznaczyło, że takie przypadki się nie zdarzają**. Wobec tego, należy uznać, że próby zakupu alkoholu przez osoby niepełnoletnie na terenie Gminy Czarnków w niektórych punktach zdarzają się często.

Wykres 26. Jak często zdarza się, że osoba niepełnoletnia próbuje kupić alkohol w Pana/Pani sklepie?



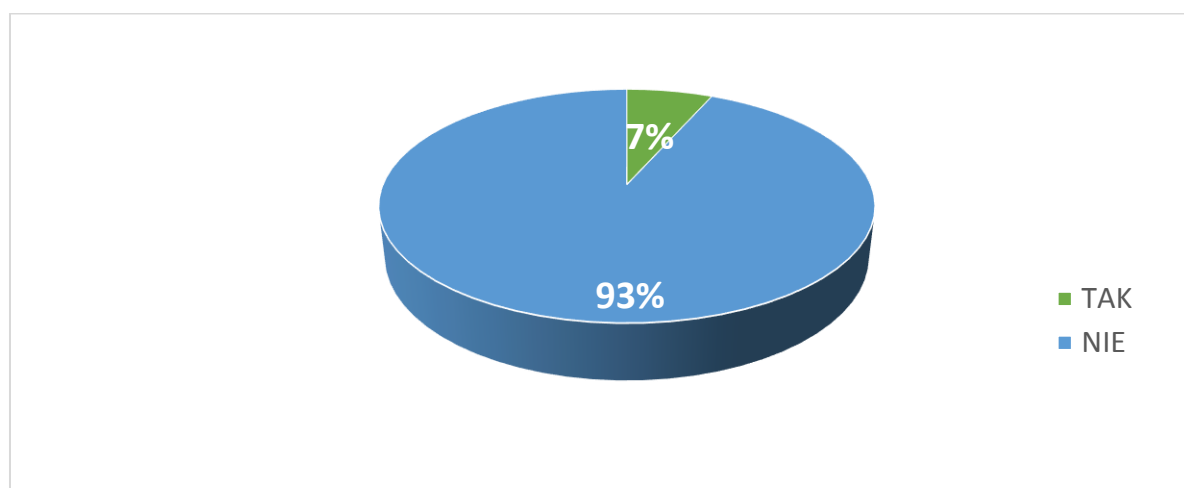
Spożywanie alkoholu w obrębie punktu sprzedaży w niektórych sklepach również może stanowić częsty problem - **33%** badanych stwierdziło, że takie przypadki zdarzają się **kilka razy w roku**, **7%**, że **kilka razy w tygodniu** i **tyle samo - 7%**, że **kilka razy dziennie**. **Pozostałe 53% wskazało że nie zdarzają się nigdy.**

Wykres 27. Jak często zdarza się, że ktoś spożywa alkohol w obrębie Pana/Pani sklepu?



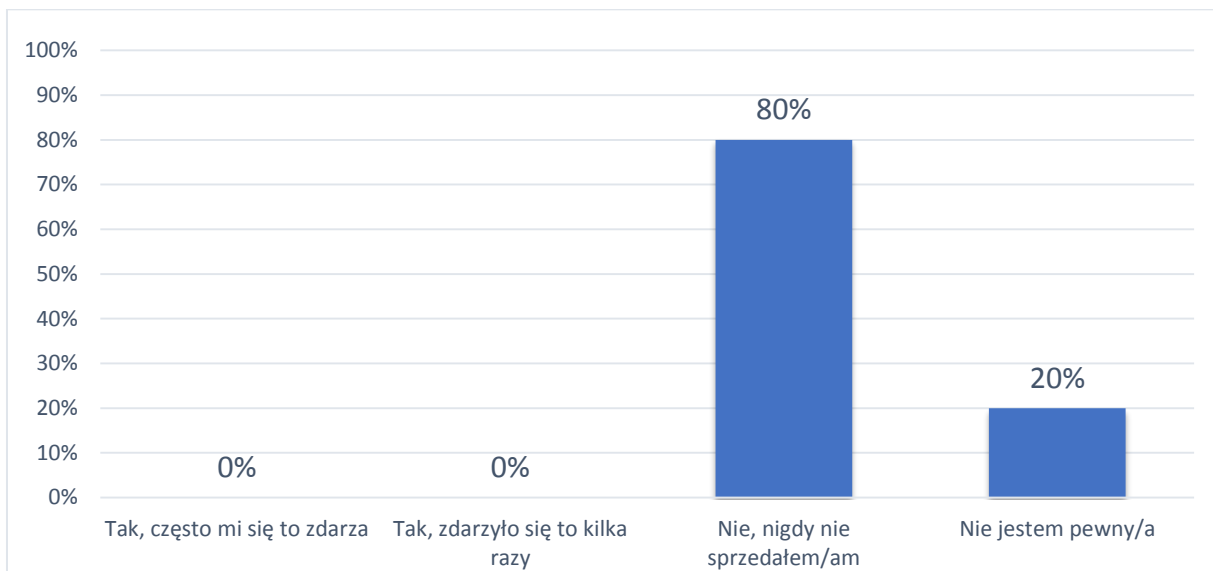
7% sprzedawców odpowiedziało, że w ciągu ostatnich 3 miesięcy **doszło do nieprzyjemnych zajść** związanych ze **spożywaniem alkoholu w obrębie sklepu, w którym pracują**. Aczkolwiek, nie istniała potrzeba wzywania Policji w celu interwencji.

Wykres 28. Czy zdarzyło się w ciągu ostatnich 3 miesięcy jakieś nieprzyjemne zajście związane z używaniem alkoholu w obrębie sklepu?



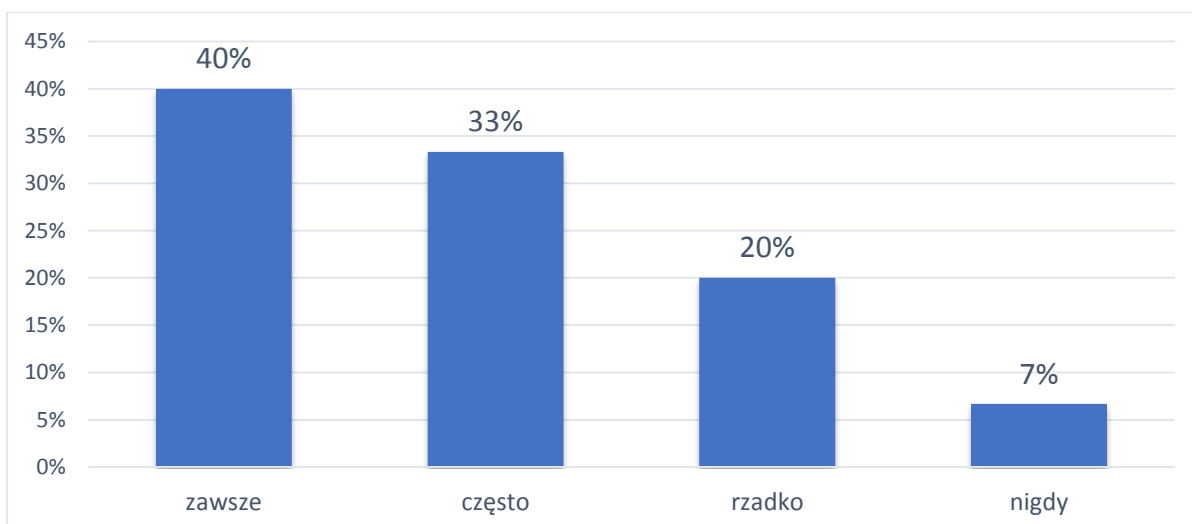
80% respondentów deklaruje, że **nigdy nie sprzedali alkoholu osobie, o której wiedzieli, że nie jest pełnoletnia, a 20%** nie ma co do tego pewności.

Wykres 29. Czy kiedykolwiek sprzedał Pan / sprzedała Pani alkohol osobie, o której wiedział Pan/Pani, że jest nieletnia?



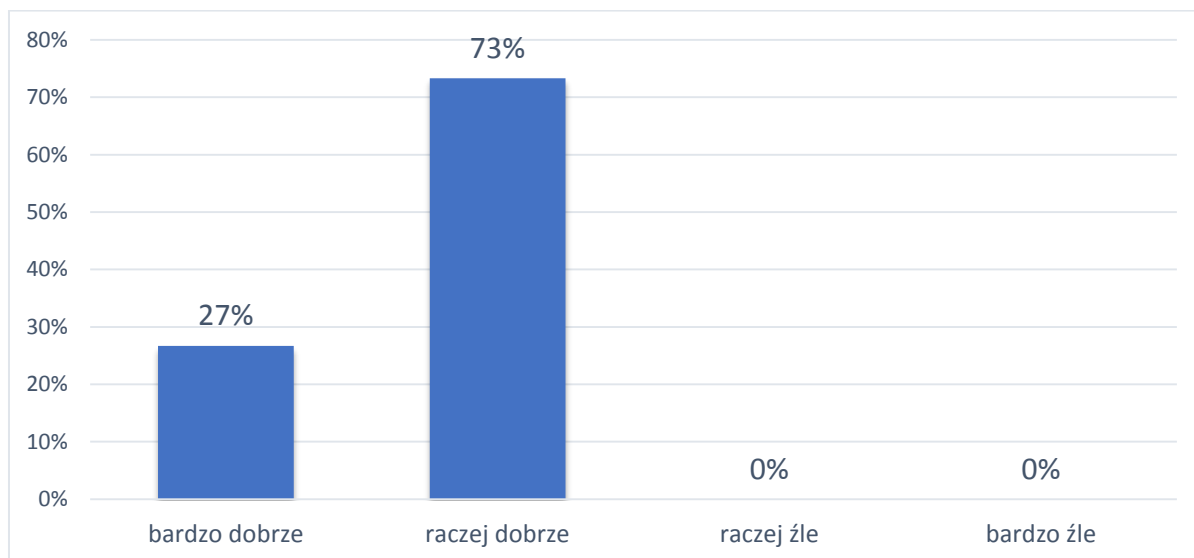
W przypadku wątpliwości, co do wieku, **40%** badanych twierdzi, że **zawsze sprawdza dowody potwierdzające wiek, 33%** robi to **często, 20%** **rzadko, a 7%** **nigdy**. Uzyskane wartości świadczą o odpowiedzialnej postawie większości sprzedawców wobec zakazu sprzedaży alkoholu i wyrobów nikotynowych osobom nieletnim.

Wykres 30. W przypadku wątpliwości, jak często pyta Pan/Pani o dowód potwierdzający pełnoletniość klienta?



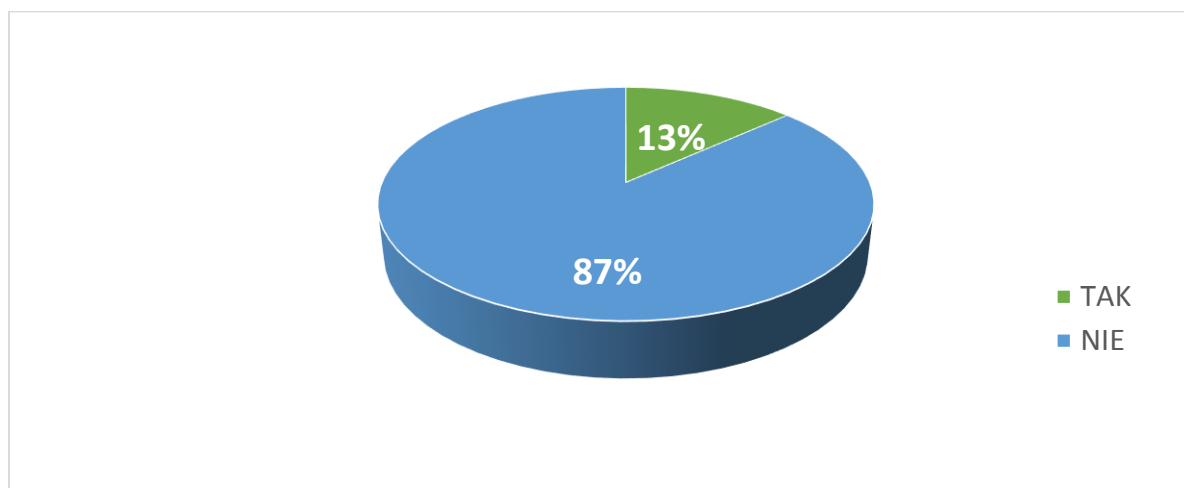
Kolejne badane zagadnienie dotyczyło subiektywnej oceny funkcjonowania kontroli punktów sprzedaży alkoholu w Gminie Czarnków. **Łącznie 100% badanych oceniło jej funkcjonowanie bardzo i raczej dobrze.**

Wykres 31. Jak, Pana/Pani zdaniem funkcjonuje kontrola sprzedaży alkoholu w Pana/Pani miejscowości?



Jeżeli chodzi o **wzrost sprzedaży alkoholu podczas pandemii COVID-19, to 13% badanych zauważyło taką tendencję.**

Wykres 32. Czy zauważył/a Pan/Pani wzrost sprzedaży alkoholu w okresie pandemii?



PROBLEMY SPOŁECZNE W ŚRODOWISKU DZIECI I MŁODZIEŻY

Metodologia

Badania w placówkach oświatowych przeprowadzono przy użyciu internetowego narzędzia CORIGO. Jest to program pozytywnie zaopiniowany przez Ośrodek Rozwoju Edukacji, który pozwala na efektywne badanie postaw uczniów. Forma ankiety internetowej jest dla dzieci i młodzieży atrakcyjna oraz pozwala na upewnienie się, czy wszystkie pytania zostaną wypełnione.

Cel badania

Podstawowym celem przeprowadzonych badań była:

- ✓ analiza postaw i przekonań wobec alkoholu;
- ✓ analiza postaw i przekonań wobec wyrobów papierosowych;
- ✓ analiza postaw i przekonań wobec narkotyków;
- ✓ diagnoza uzależnień behawioralnych.

Charakterystyka grupy badanej

W badaniu wzięli uczniowie klas 4-6 oraz klas 7-8 ze szkół podstawowych w Gminie Czarnków. Łącznie w badaniu wzięło udział 175 uczniów.

Tabela 6. Liczebność badanej grupy- uczniowie.

Szkoły podstawowe 4 – 6	69
Szkoły podstawowe 7 – 8	106
ŁĄCZNIE	175

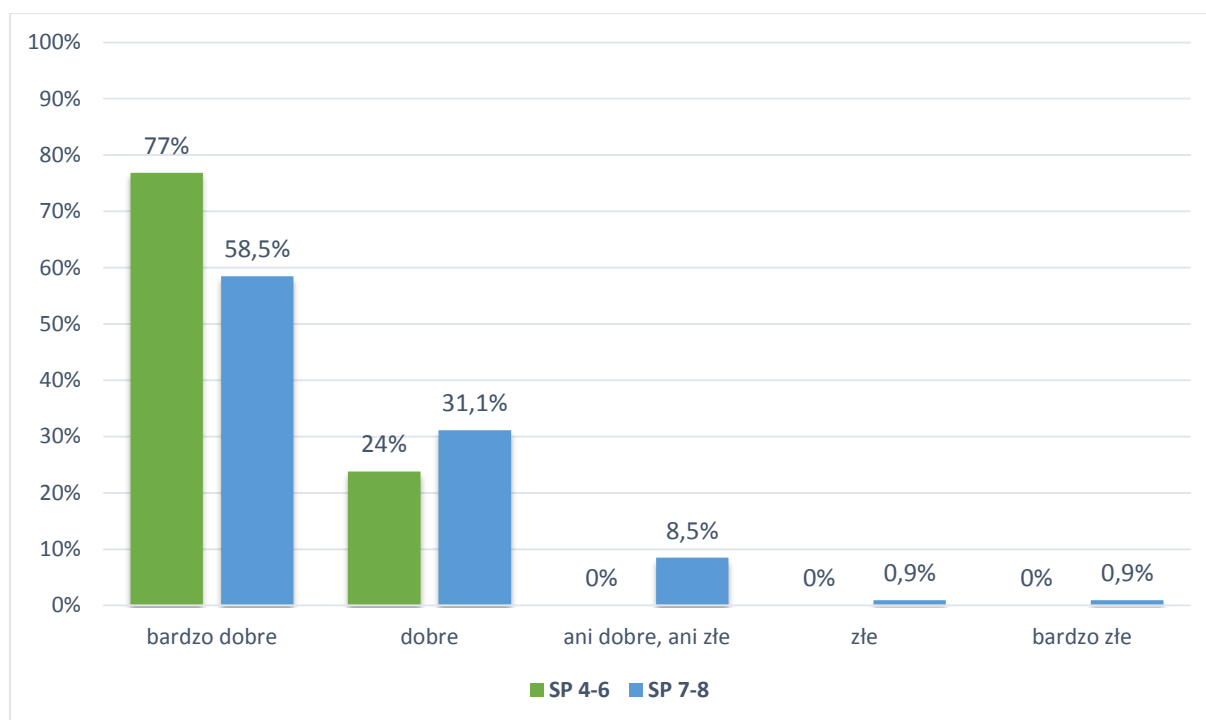
Wyniki badań

Relacje z rodzicami, nauczycielami oraz rówieśnikami

Rozwijanie pozytywnych relacji międzyludzkich w okresie dorastania jest jednym z kluczowych elementów sprzyjających skuteczności programów profilaktycznych. Czynnikiem chroniącym przed podejmowaniem zachowań ryzykownych i niepożądanych u dzieci i młodzieży są niewątpliwie dobre relacje z osobami dorosłymi, którzy stanowią dla nich oparcie i źródło wiedzy.

Uczniowie w Gminie Czarnków deklarują w zdecydowanej większości bardzo dobre lub dobre relacje z opiekunami: SP 4-6: łącznie 100%; SP 7-8: łącznie 89,6%. Pozytywne relacje rodzinne i umiejętne postępowanie wychowawcze rodziców jest jednym z silniejszych czynników chroniących dorastające dzieci przed angażowaniem się w zachowania ryzykowne/problemowe.

Wykres 33. Ocena relacji z rodzicami, opiekunami.

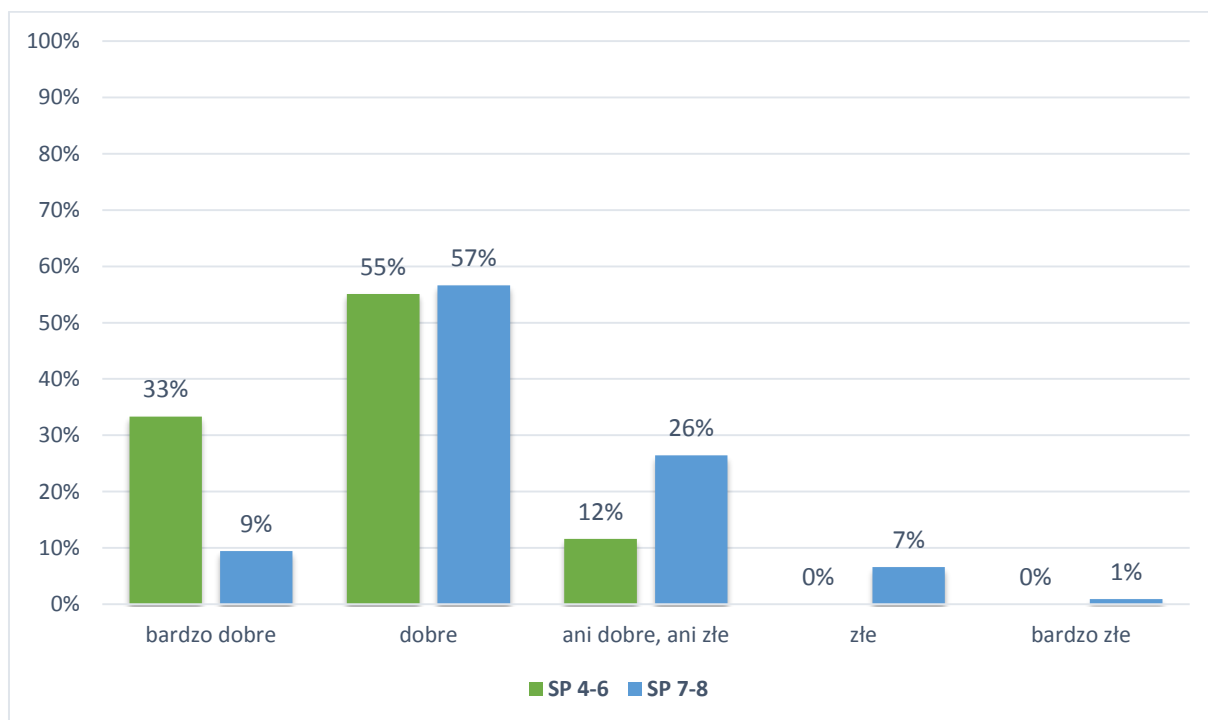


Klimat szkoły jest jednym z tych elementów środowiska społecznego, które w istotny sposób mogą modyfikować procesy socjalizacyjne i rozwojowe. Wiele badań wskazuje na to, że pozytywny klimat szkoły należy do istotnych czynników wspierających karierę szkolną dzieci i młodzieży, a także należy do czynników chroniących przed zachowaniami ryzykownymi. Dobry klimat w szkole sprzyja przystosowaniu uczniów do wymagań i obowiązków szkolnych; wiąże się z lepszymi wynikami w nauce, wyższą motywacją

do uczenia się, większym zaangażowaniem uczniów w pracę na lekcjach, wyższymi wskaźnikami frekwencji oraz mniejszymi wskaźnikami „wypadania” uczniów z systemu szkolnego. Badacze przedmiotu wskazują także na związki dobrego klimatu szkoły z korzystnymi postawami uczniów wobec szkoły, wobec działalności prospołecznej w szkole, a także z zadowoleniem z siebie i poczuciem własnej wartości. Dodatkowo, wyniki badań mówią o tym, że postrzeganie przez uczniów swoich związków ze szkołą i z nauczycielami jako przeważnie pozytywnych jest związane z mniejszym rozpowszechnieniem zachowań ryzykownych młodzieży, w tym: używania substancji psychoaktywnych, stosowania przemocy, ryzykownych zachowań seksualnych oraz zaburzeń emocjonalnych i zachowania⁸.

Ważnym elementem relacji uczniów ze szkołą jest jakość kontaktów z nauczycielami. Jak wynika z przeprowadzonych badań, uczniowie z Gminy Czarnków mają w większości **bardzo dobre i dobre relacje z nauczycielami: SP 4-6: łącznie 88%; SP 7-8: łącznie 66%**.

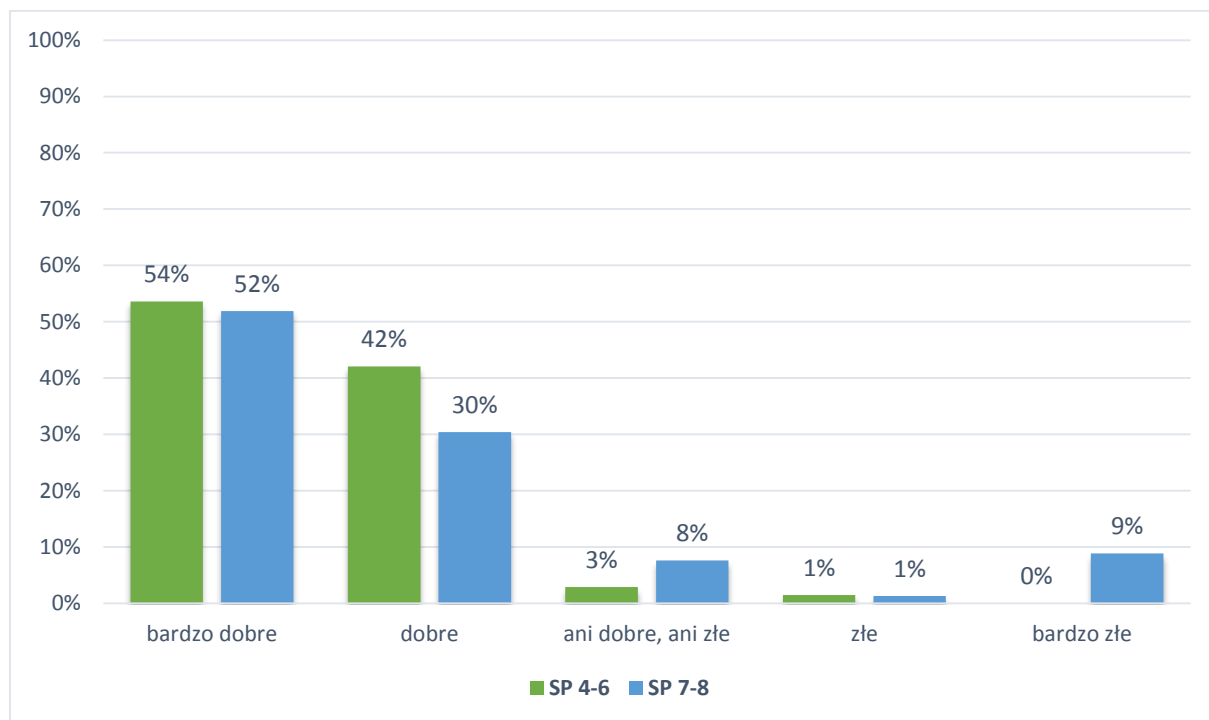
Wykres 34. Ocena relacji z nauczycielami.



⁸ K. Ostaszewski, *Zachowania ryzykowne młodzieży w perspektywie mechanizmów resilience*, Warszawa 2014.

Kolejnym istotnym elementem są relacje z rówieśnikami - uczniowie z Gminy Czarnków relacje z rówieśnikami oceniają w większości bardzo dobrze lub dobrze- SP 4-6: łącznie 96%; SP 7-8: łącznie 82%.

Wykres 35. Ocena relacji z rówieśnikami.



Powyższe wyniki wskazują na korzystną atmosferę wychowawczą oraz przyjazne środowisko szkolne w Gminie Czarnków, co stanowi niezwykle istotny czynnik chroniący przed podejmowaniem zachowań ryzykownych i niepożądanych u dzieci i młodzieży.

Substancje psychoaktywne: Alkohol

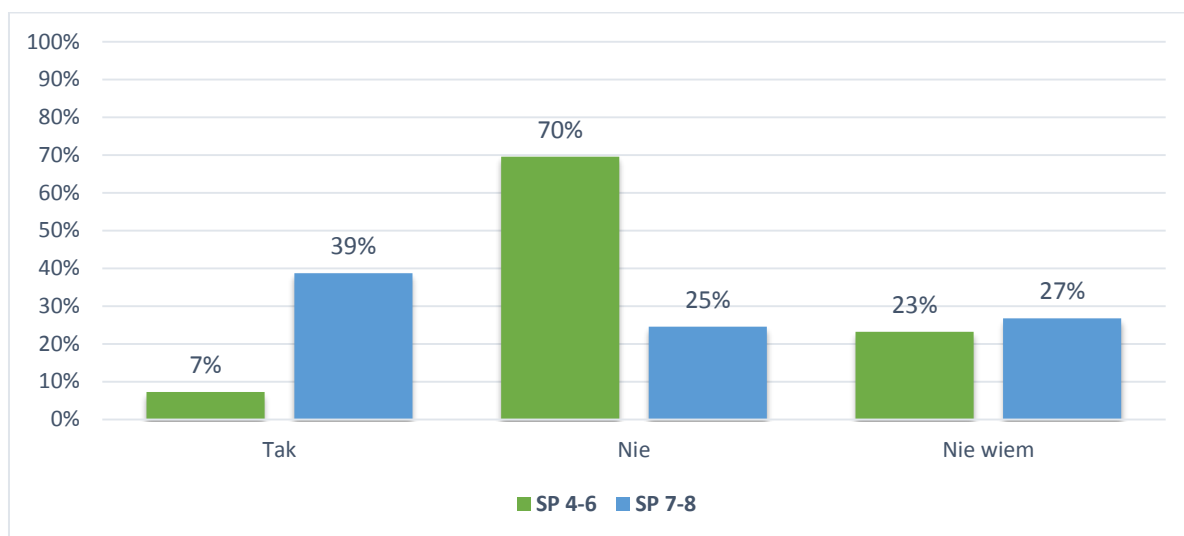
Ekspansja i globalizacja mediów i rynków w dużym stopniu kształtuje poglądy i wartości młodzieży, jej wybory i zachowania. Młodzi ludzie w obecnej rzeczywistości mają więcej swobody, większe możliwości i częściej dysponują własnymi środkami pieniężnymi. Jednocześnie, grupa ta jest coraz bardziej narażona na oddziaływanie presji zewnętrznej, technik sprzedaży i marketingu, których agresywność w odniesieniu do towarów konsumpcyjnych i potencjalnie szkodliwych substancji, takich jak alkohol i inne substancje psychoaktywne, stale rośnie.

Jak wynika z badań ESPAD (Europejski Program Badań Ankiety w Szkołach na temat Używania Alkoholu i Narkotyków) z 2019 roku napoje alkoholowe są najbardziej rozpowszechnioną substancją psychoaktywną wśród młodzieży. Chociaż raz w ciągu całego swojego życia piło 80,0% uczniów z młodziej grupy i 92,8% uczniów z starszej grupy. Picie napojów alkoholowych jest na tyle rozpowszechnione, że w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem piło 46,7% piętnasto-szesnastolatków i 76,1% siedemnasto-osiemnastolatków. Najbardziej popularnym napojem alkoholowym wśród całej młodzieży jest piwo, a najmniej – wino. Wysoki odsetek badanych przyznaje się do przekraczania progu nietrzeźwości. W czasie ostatnich 30 dni przed badaniem, chociaż raz upiło się 11,3% uczniów z młodziej kohorty i 18,8% ze starszej grupy wiekowej. W czasie całego życia ani razu nie upiło się tylko 66,7% uczniów młodziej i 43,4% uczniów starszej. W ciągu miesiąca poprzedzającego badanie: 74% (72% w 2016) uczniów przynajmniej raz piło piwo, 62% (63% w 2018) – wódkę i inne mocne alkohole, a 43% (41% w 2016) – wino⁹.

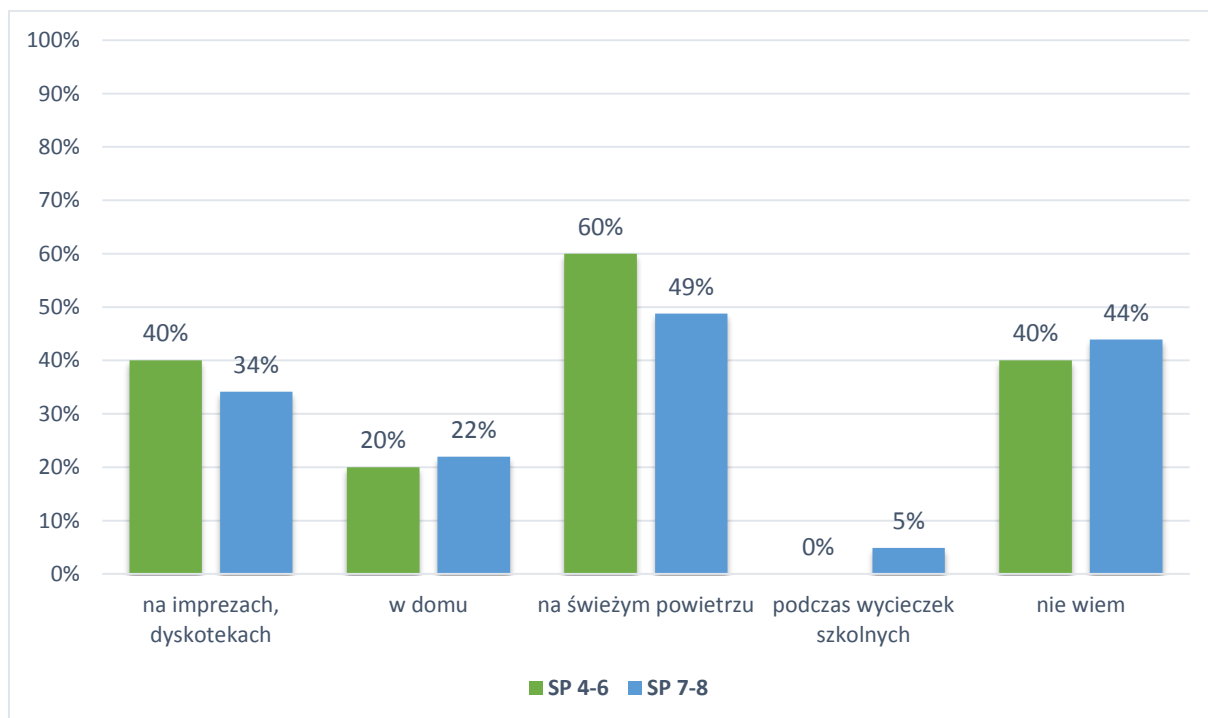
⁹ J. Sierosławski, *Używanie alkoholu i narkotyków przez młodzież szkolną. Raport z ogólnopolskich badań ankietowych ESPAD przeprowadzonych w 2019 roku*, Warszawa 2020.

W pierwszej kolejności uczniowie zostali poproszeni o subiektywną ocenę, czy ich rówieśnicy spożywają alkohol. **7% uczniów klas 4-6 oraz już aż 39% uczniów klas 7-8 przyznało, że ich rówieśnicy piją alkohol.** Następnie badanych zapytano o to, w jakich miejscach ich koledzy/ koleżanki spożywają alkohol. Uczniowie wskazywali najczęściej na świeże powietrze (SP 4-6- 60%, SP 7-8- 49%) oraz imprezy/ dyskoteki (SP 4-6- 40%, SP 7-8- 34%)

Wykres 36. Czy Twoim zdaniem osoby w Twoim wieku piją alkohol?

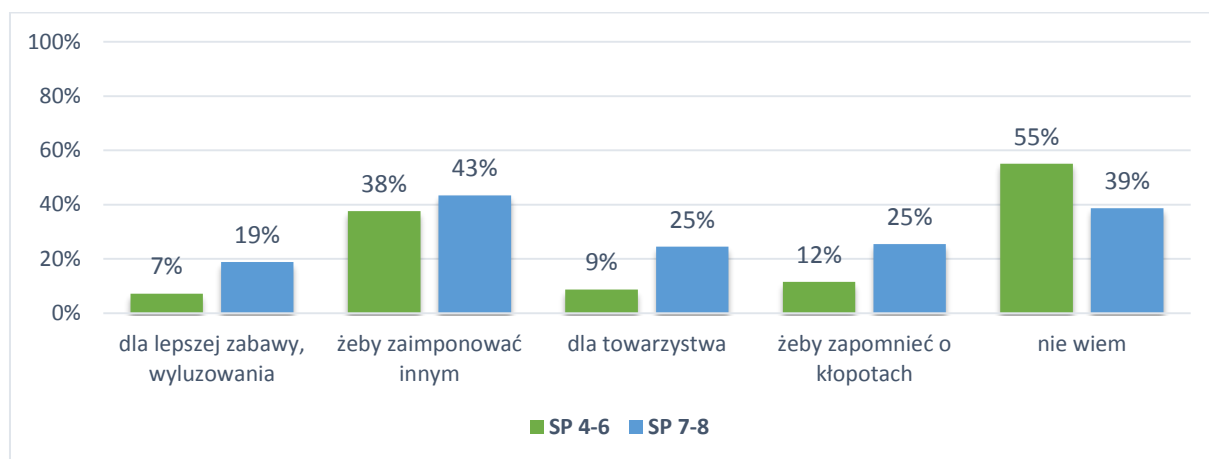


Wykres 37. Jeśli tak, to gdzie ma to miejsce?



Jeżeli chodzi o przyczyny z jakich młodzi ludzie sięgają po alkohol, respondenci wskazywali najczęściej na chęć zaimponowania innym (SP 4-6- 38%, SP 7-8- 43%). Poza tym ankietowani wskazywali na chęć zapomnienia o kłopotach (SP 4-6- 12%, SP 7-8- 25%), żeby lepiej się bawić, wyluzować (SP 4-6- 7%, SP 7-8- 19%) oraz picie dla towarzystwa (SP 4-6- 9%, SP 7-8- 25%). Znaczny odsetek badanych przyznał, że nie wie dlaczego ich rówieśnicy sięgają po alkohol- SP 4-6- 55%, SP 7-8- 39%.

Wykres 38. Dlaczego Twoim zdaniem rówieśnicy sięgają po alkohol?

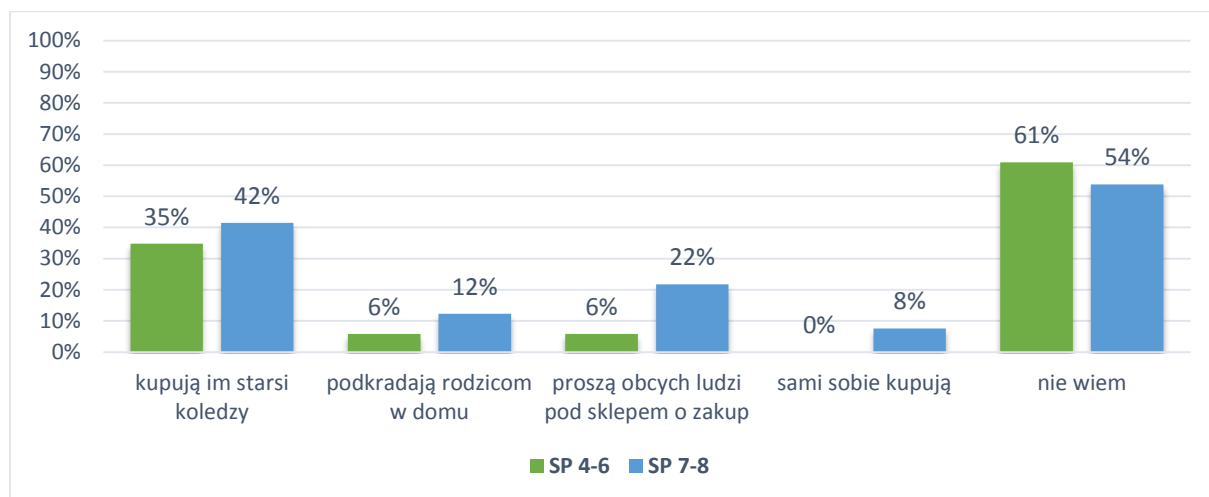


Zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa w Polsce obowiązuje zakaz sprzedaży i podawania alkoholu osobom nieletnim¹⁰. Zapytano zatem uczniów ze szkół podstawowych o źródło pozyskiwania alkoholu przez ich rówieśników, którzy są przecież niepełnoletni.

¹⁰ Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi.

Badani wskazywali najczęściej, że nie wiedzą w jaki sposób ich koledzy/ koleżanki zdobywają alkohol (SP 4-6- 61%, SP 7-8- 54%). Jednakże, ci uczniowie, którzy posiadają taką wiedzę przyznawali, że alkohol kupują im starsi koledzy (SP 4-6- 35%, SP 7-8- 42%), podkradają go rodzicom (SP 4-6- 6%, SP 7-8- 12%), proszą obcych ludzi pod sklepem o jego zakup (SP 4-6- 6%, SP 7-8- 22%), czy też nawet kupują go sami (SP 7-8- 8%).

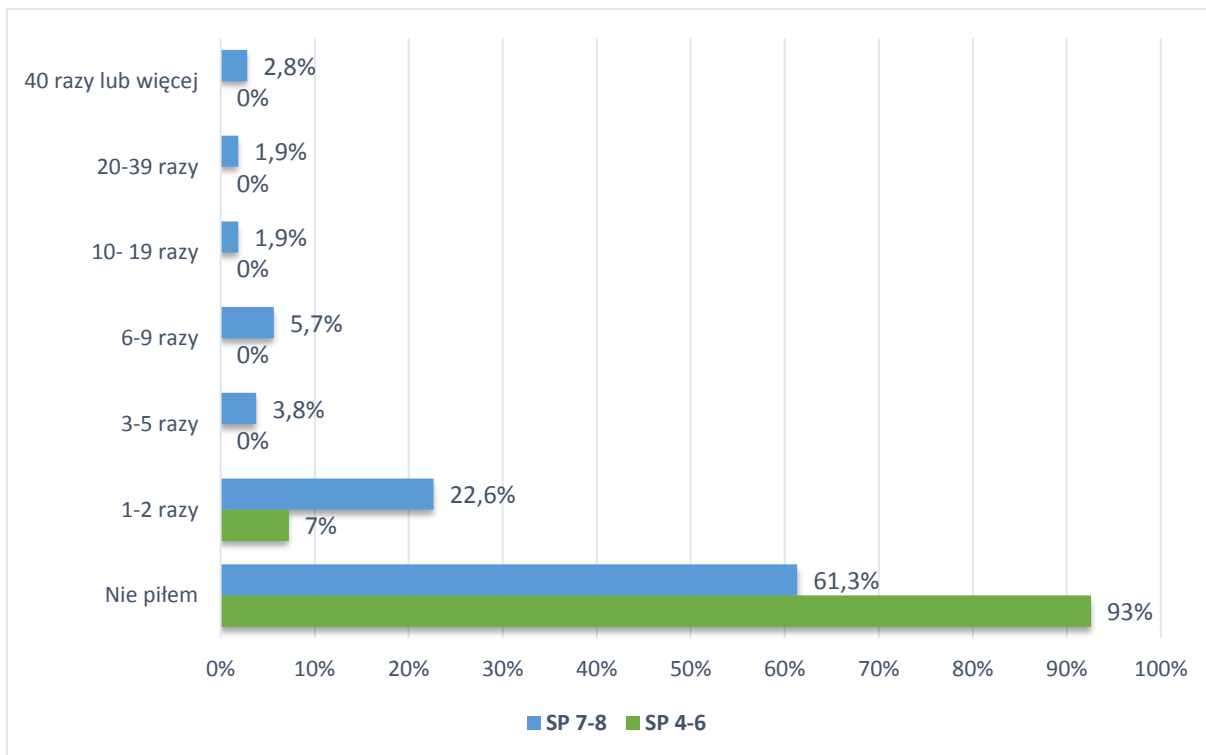
Wykres 39. Jak rówieśnicy w Twojej okolicy mogą zdobyć alkohol?



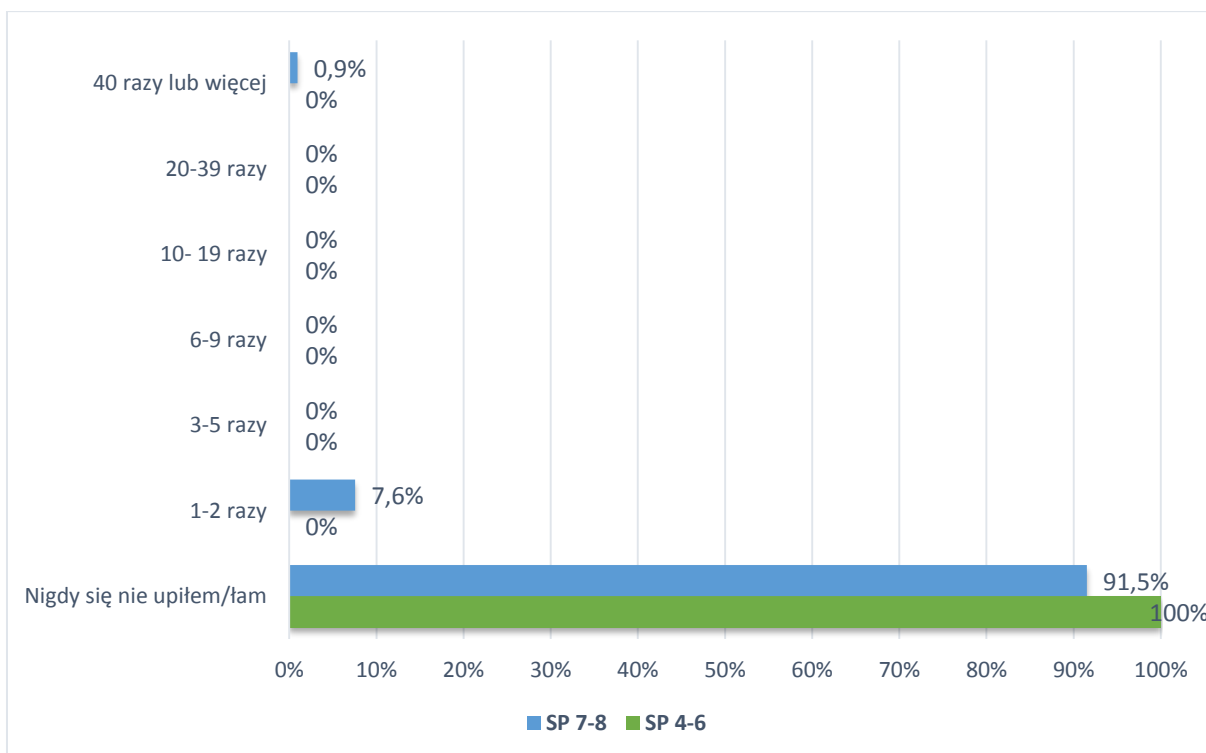
Następnie zapytaliśmy uczniów o to, ile razy w życiu to oni sami pili alkohol. Jak wynika z przeprowadzonych badań inicjację alkoholową ma za sobą 7% badanych uczniów klas 4-6 oraz już 38,7% uczniów klas 7-8. Wraz z wiekiem rośnie odsetek uczniów mających za sobą inicjację alkoholową. Znaczny niepokój budzi fakt, iż 16,1% uczniów klas 7-8 deklaruje, że spożywało już alkohol wiele razy.

Kolejno uczniowie zostali zapytani ile razy zdarzyło im się wprowadzić w stan upojenia alkoholowego. Wszyscy badani uczniowie z klas 4-6 wskazali, że nigdy nie upili się alkoholem. Jeżeli chodzi o uczniów klas 7-8, to 7,6% przyznało, że upiło się alkoholem 1-2 razy, a 0,9%, że już aż 40 razy i więcej.

Wykres 40. Ile razy (jeśli w ogóle) zdarzyło Ci się PIĆ jakiś alkohol, tzn. piwo, wino, wódkę lub inny napój spirytusowy?

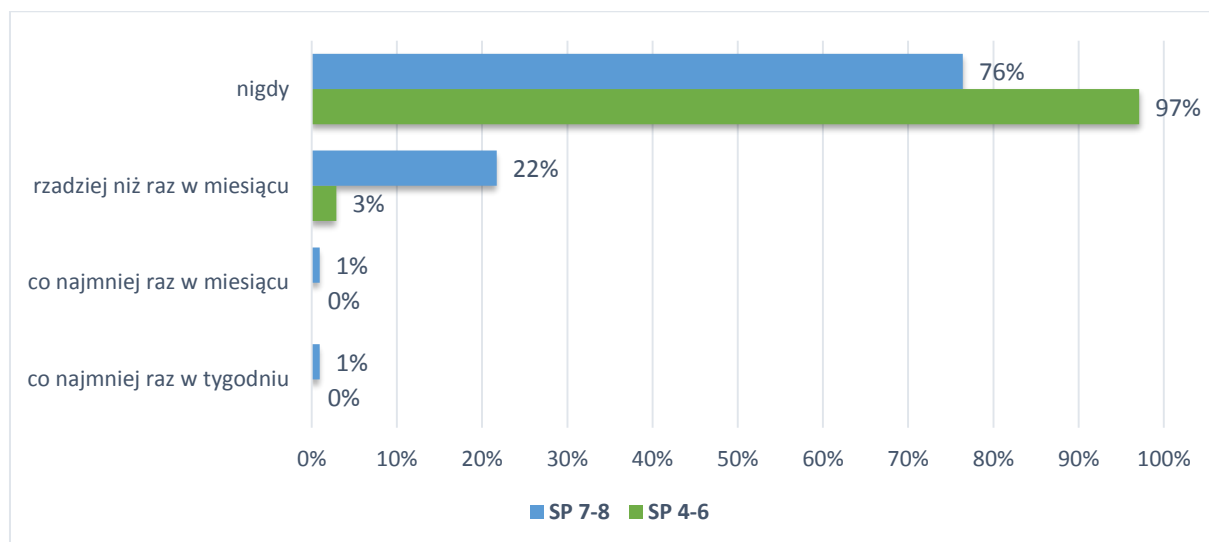


Wykres 41. Ile razy (jeśli w ogóle) zdarzyło Ci się UPIĆ napojem alkoholowym, tzn. piwem, winem lub wódką?



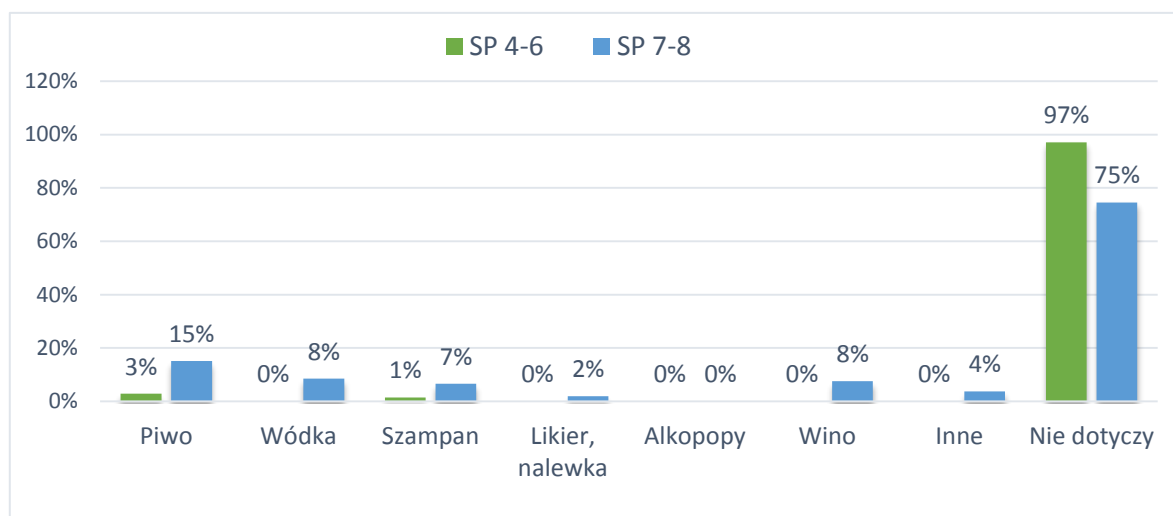
Równie istotna jest częstotliwość spożywania alkoholu. W tym pytaniu 97% uczniów klas 4-6 oraz 76% uczniów klas 7-8 zadeklarowało abstynencję. Jednakże, 3% uczniów klas 4-6 oraz 22% uczniów klas 7-8 przyznało, że spożywa alkohol rzadziej niż raz w miesiącu, a po 1% starszych uczniów zaznaczyło, że pije alkohol co najmniej raz w miesiącu oraz co najmniej raz w tygodniu.

Wykres 42. Jak często zdarza Ci się spożywać alkohol?



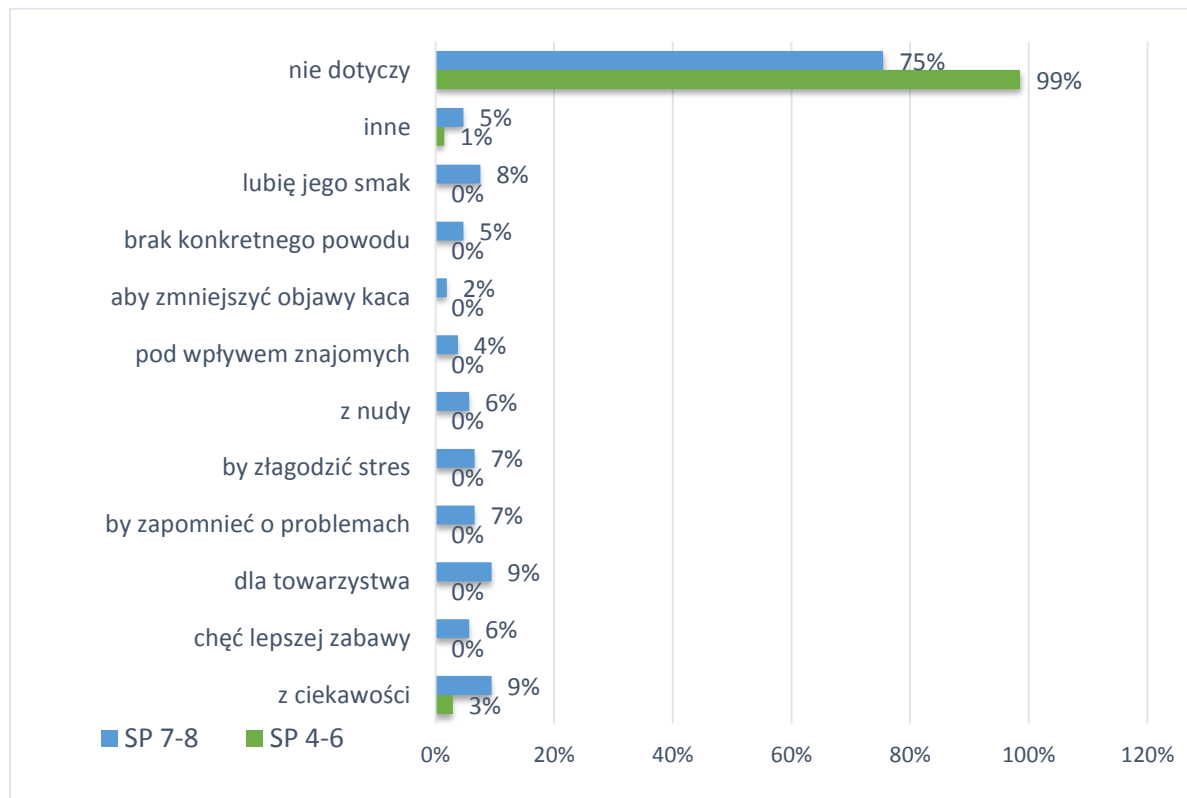
Następnie zapytano uczniów o rodzaj wypijanego alkoholu. **Zarówno młodsi, jak i starsi uczniowie najczęściej sięgają po piwo** (SP 4-6- 3%, SP 7-8 – 15%). Poza tym uczniowie z klas 7-8 sięgają po **wódkę** (SP 7-8 – 8%), **wino** (SP 7-8 – 8%), **szampana** (SP 7-8 – 7%), **likier, nalewkę** (SP 7-8 – 2%) oraz **inne** (SP 7-8 – 4%).

Wykres 43. Jaki rodzaj alkoholu pijesz najczęściej?



Wśród powodów, z jakich sięgają po alkohol uczniowie wskazywali na różnorodne przyczyny. Szczegółowy rozkład deklaracji przedstawia poniższy wykres.

Wykres 44. Z jakich powodów sięgasz po alkohol?

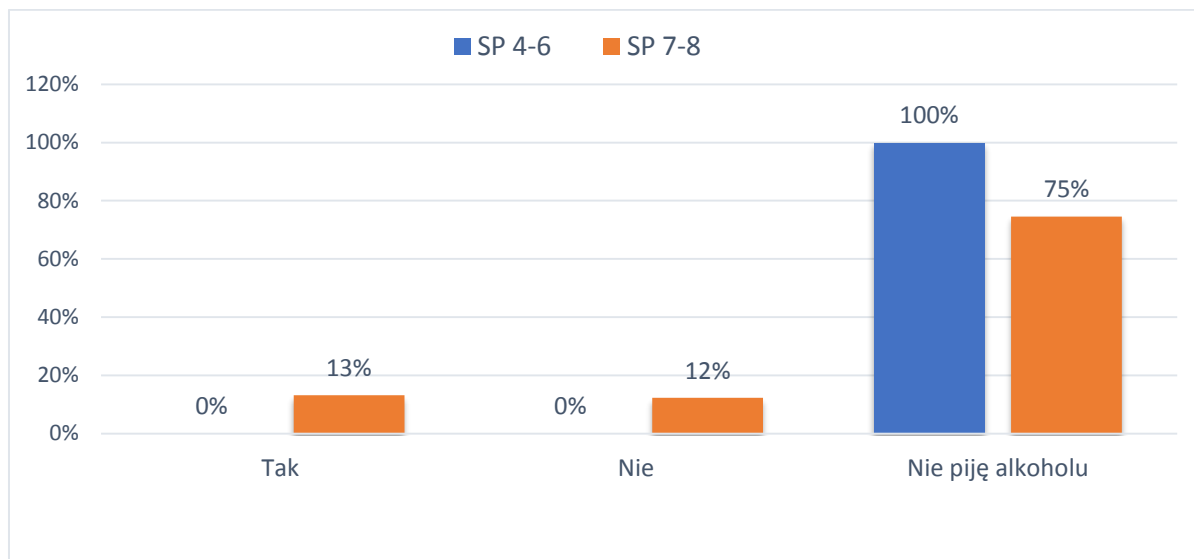


Wczesna inicjacja alkoholowa w gronie rówieśników czy w środowisku rodzinnym, gdzie rodzice dodatkowo dają przyzwolenie na próbowanie/picie alkoholu przez swoje dzieci, zwiększa ryzyko pojawienia się u nich w przyszłości potencjalnych problemów związanych ze spożywaniem alkoholu. Ponadto, takie przyzwalające postawy rodziców oraz wczesna intoksykacja alkoholowa są jednymi z wielu czynników zwiększających ryzyko pojawienia się zachowań problemowych u adolescenta. Dodajmy, że Polska uważana jest za kraj, w którym dominuje duże przyzwolenie dla intoksykacji alkoholowej, a sama konsumpcja alkoholu jest na porządku dziennym¹¹.

¹¹ D. Dolata, *Picie kontrolowane – propozycja strategii pomocowych dla młodych dorosłych*, „Kultura-Społeczeństwo- Edukacja Nr 2 (6) 2014, Poznań 2004.

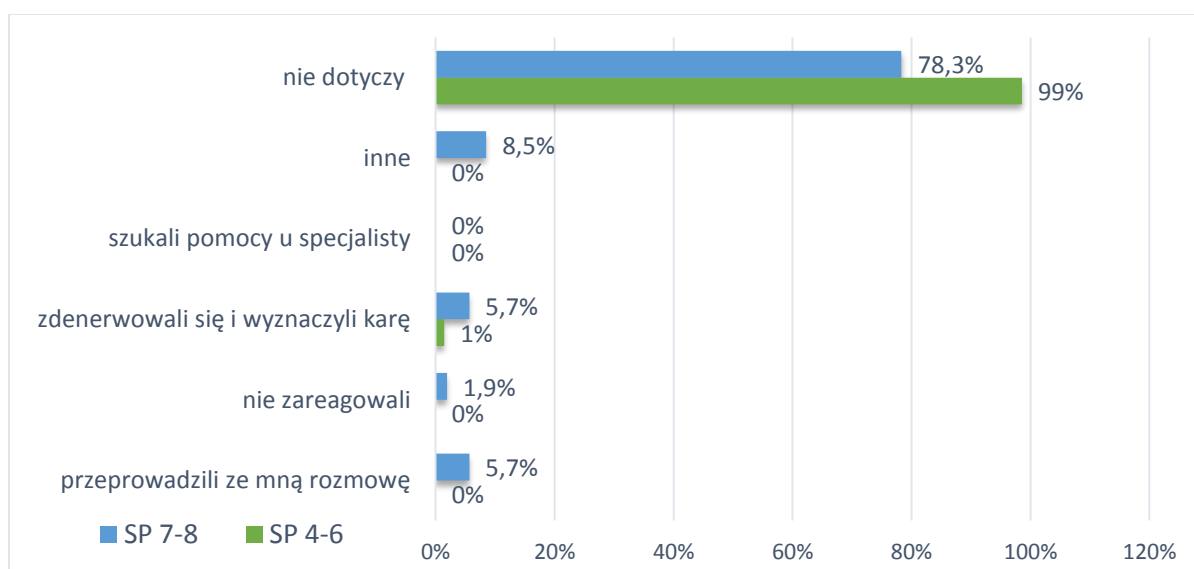
W kolejnym pytaniu do spożywania alkoholu przyznało się **25% uczniów klas 7-8**, z czego **13% deklaruje, że ich rodzice wiedzą o tym, że pili alkohol**, a **12% wskazuje, że rodzice nie mają takiej wiedzy**.

Wykres 45. Czy Twoi rodzice / opiekunowie wiedzą, że pijeś / pijesz alkohol?



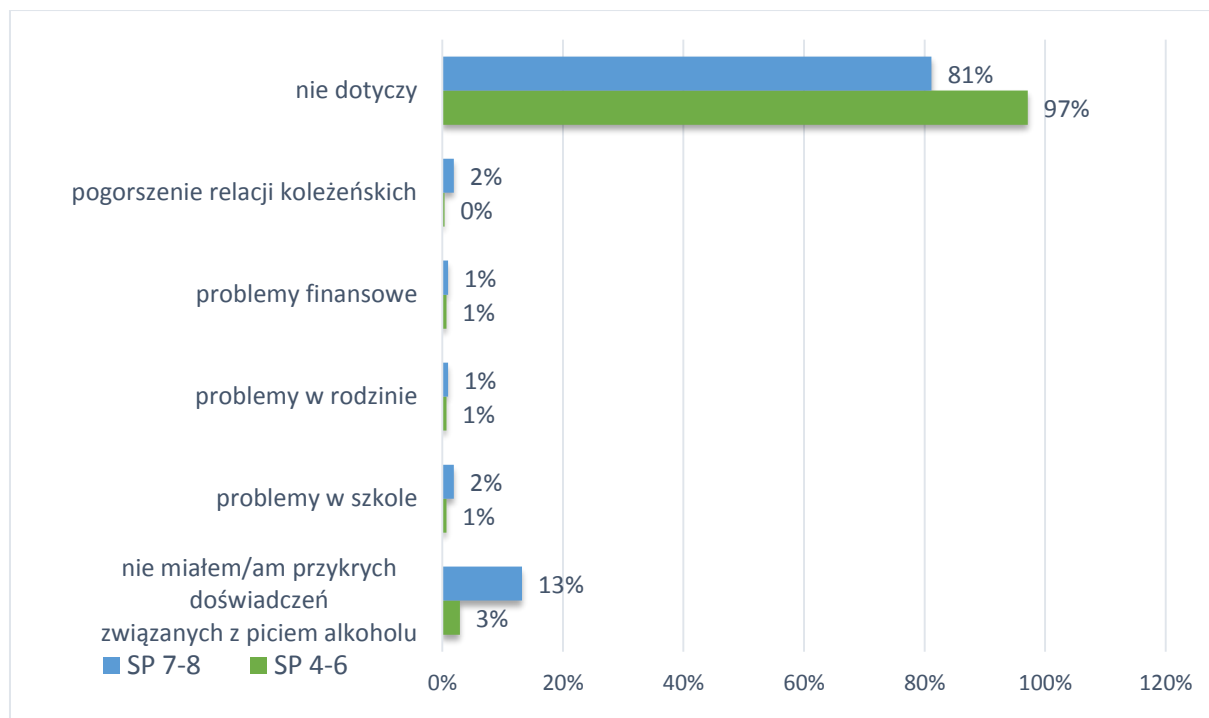
Jak wynika z deklaracji większości uczniów, którzy mają za sobą inicjacje alkoholową, ich rodzice zareagowali na informację o spożywaniu przez nich alkoholu w następujący sposób: przeprowadzili z nimi rozmowę (SP 7-8- 5,7%), zdenerwowali się i wyznaczyli karę (SP 4-6- 1%, SP 7-8- 5,7%) oraz inne (SP 7-8- 8,5%). Jednakże 1,9% uczniów klas 7-8 przyznało, że ich rodzice w ogóle nie zareagowali.

Wykres 46. Jak Twoi rodzice zareagowali na spożywanie przez Ciebie alkoholu?



Badani wskazywali w większości, że nie ponieśli żadnych negatywnych konsekwencji picia alkoholu. Jednakże, niektórzy wskazywali na problemy w szkole (SP 4-6- 1%, SP 7-8- 2%) oraz w rodzinie (SP 4-6- 1%, SP 7-8- 1%), problemy finansowe (SP 4-6- 1%, SP 7-8- 1%) czy pogorszenie relacji koleżeńskich (SP 4-6- 2%).

Wykres 47. Jakie były konsekwencje picia alkoholu?



Wyniki zamieszczone w poniższych tabelach wskazują, że badani uczniowie mają w większości świadomość tego, że każdy może uzależnić się od alkoholu (SP 4-6- 62,3%, SP 7-8- 58%) oraz że piwo to także alkohol (SP 4-6- 68%, SP 7-8- 56%). Poza tym, niektórzy badani wskazali, że w ich gminie są miejsca, gdzie osoba niepełnoletnia może kupić alkohol bez problemu (SP 4-6- 4%, SP 7-8- 14,1%).

Tabela 7. Przekonania dotyczące alkoholu klasy 4-6.

<i>Problem</i>	<i>Nie mam zdania</i>	<i>Nie zgadzam się</i>	<i>Zgadzam się</i>
Każdy może uzależnić się od alkoholu.	33,3%	4,4%	62,3%
Piwo to nie alkohol.	29%	68%	3%
W moim mieście są miejsca, gdzie osoba niepełnoletnia może kupić alkohol bez problemu.	61%	35%	4%

Tabela 8. Przekonania dotyczące alkoholu klasy 7-8.

<i>Problem</i>	<i>Nie mam zdania</i>	<i>Nie zgadzam się</i>	<i>Zgadzam się</i>
Każdy może uzależnić się od alkoholu.	34%	8%	58%
Piwo to nie alkohol.	32%	56%	12%
W moim mieście są miejsca, gdzie osoba niepełnoletnia może kupić alkohol bez problemu.	60,4%	25,5%	14,1%

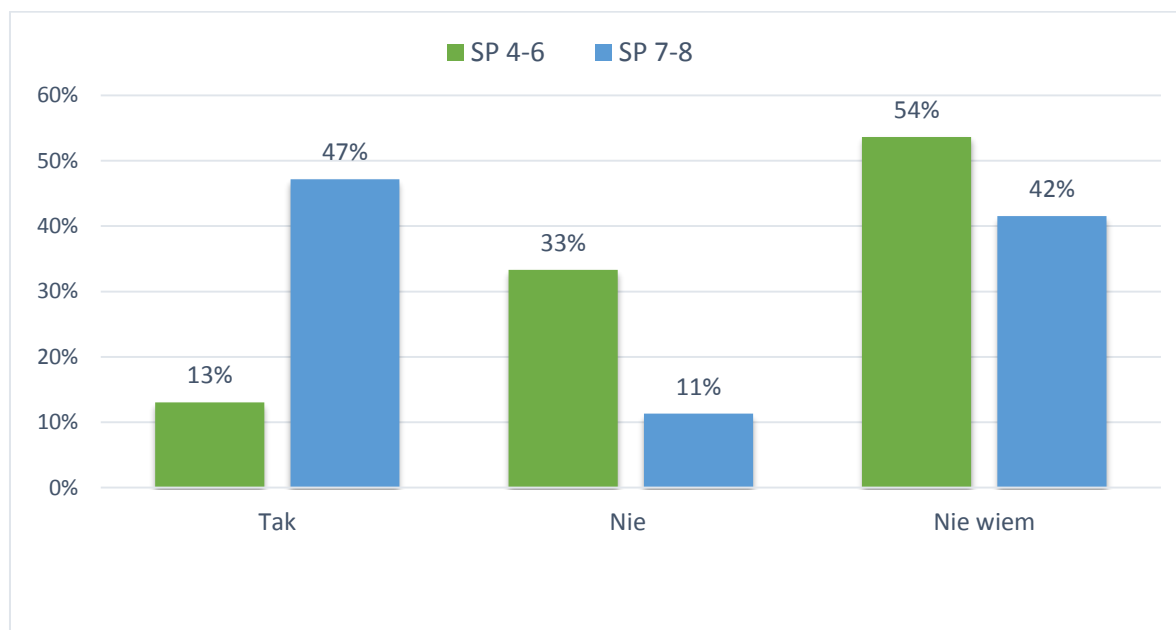
Substancje uzależniające: Papierosy

Jak wynika z badania ESPAD palenie tytoniu jest wśród uczniów z polskich szkół zachowaniem mniej powszechnym niż spożywanie alkoholu. Chociaż raz w życiu paliło 49,9% uczniów z młodszej i 65,5% uczniów ze starszej grupy. W czasie ostatnich 30 dni przed badaniem paliło 23,0% uczniów z grupy młodszej i 35,5% ze starszej.

Mimo słabnącej popularności papierosy w naszym społeczeństwie są wciąż atrakcyjną używką dla młodzieży. Zapytano więc uczniów czy ich rówieśnicy palą papierosy oraz czy sami kiedykolwiek próbowali papierosa.

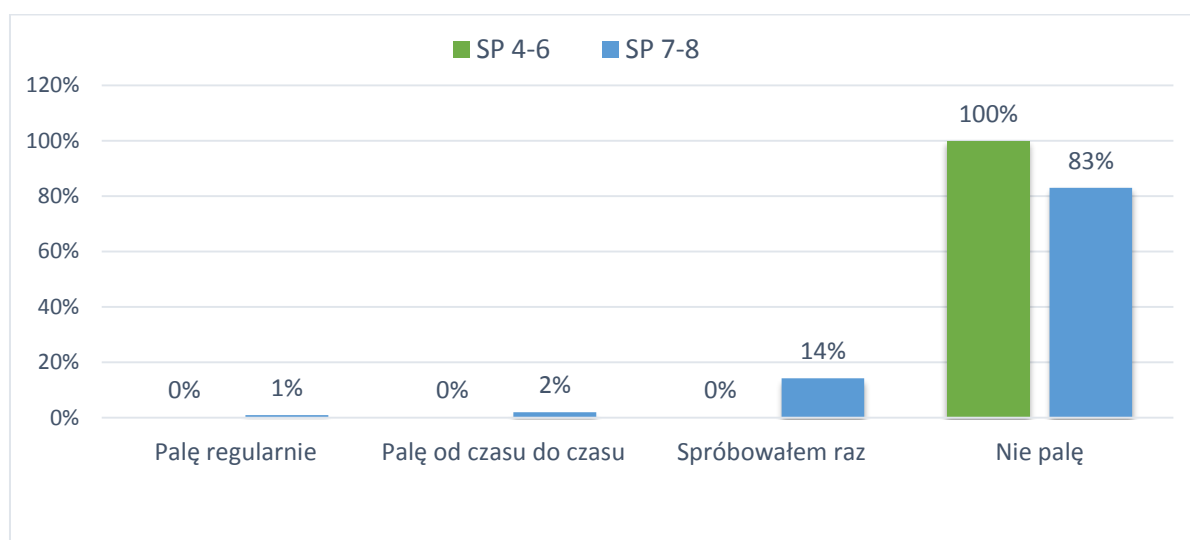
Jak wynika z przeprowadzonych badań, uczniowie często nie wiedzą, czy ich rówieśnicy palą papierosy - SP 4-6- 54%, SP 7-8- 42%. Jednakże 13% młodszych i 47% starszych uczniów wskazało, że osoby w ich wieku palą papierosy. Pozostałe 33% uczniów klas 4-6 oraz 11% uczniów klas 7-8 odpowiedziało, że ich rówieśnicy nie palą papierosów.

Wykres 48. Czy osoby w Twoim wieku palą papierosy?

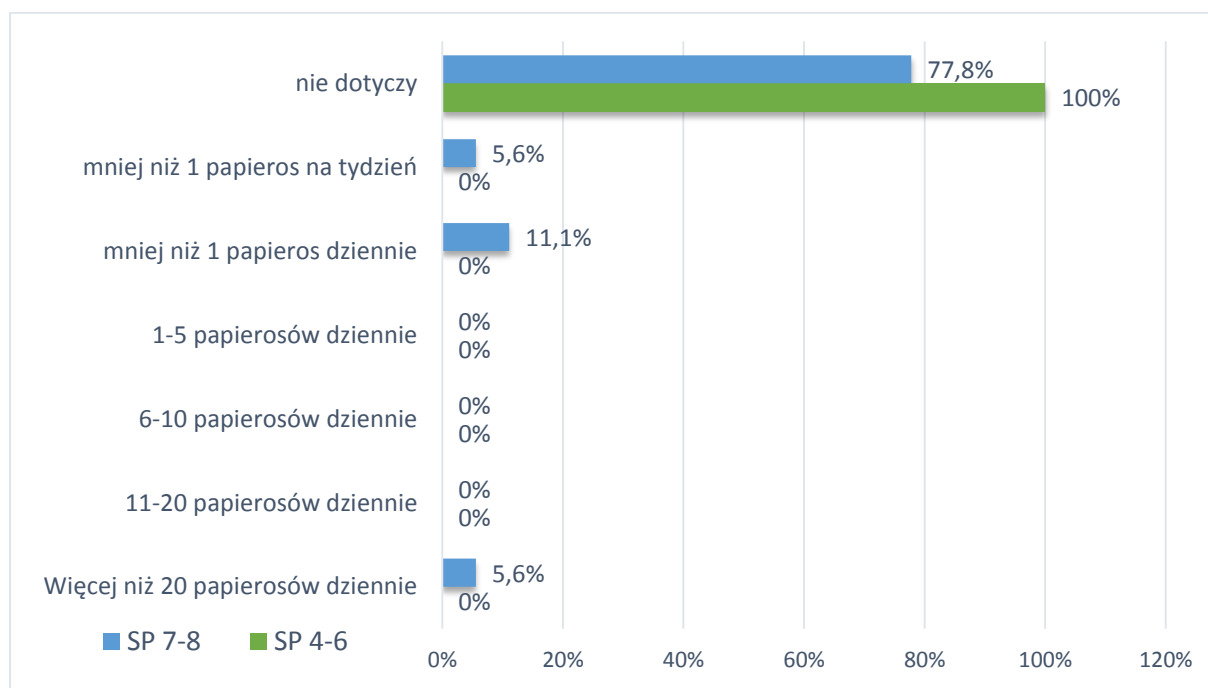


Następnie zapytano ankietowanych o to, czy sami palą papierosy. **Inicjację nikotynową ma za sobą 17% uczniów klas 7-8, z czego 1% pali papierosy regularnie, 2% pali papierosy od czasu do czasu, a 14% spróbowało papierosa tylko raz.** Niepokojące są również ilości wypalanych papierosów przez uczniów - 5,6% uczniów klas 7-8, którzy mają za sobą inicjację nikotynową przyznało, że pali więcej niż 20 papierosów dziennie, co może świadczyć o ich uzależnieniu od nikotyny.

Wykres 49. Czy palisz papierosy?

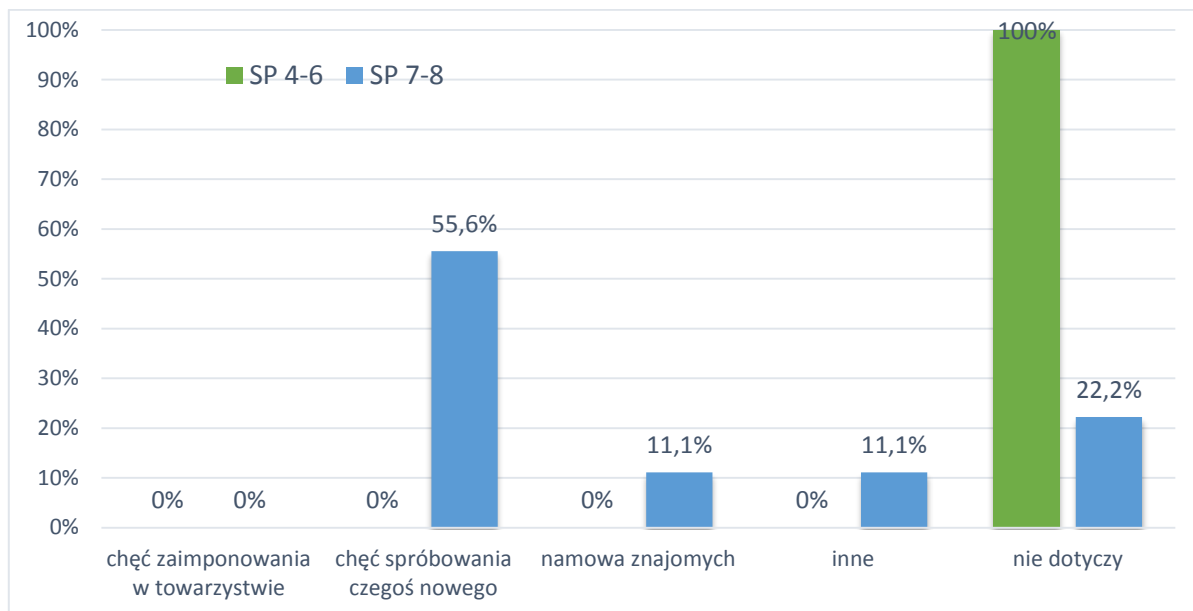


Wykres 50. Jak często palił(a)ś papierosy w ciągu OSTATNICH 30 DNI?



Najczęściej wskazywanymi powodami **palenia papierosów przez uczniów, którzy mają za sobą inicjację nikotynową** była **chęć spróbowania czegoś nowego** (SP 7-8- 55,6%). Szczegółowy rozkład deklaracji przedstawia poniższy wykres.

Wykres 51. Co skłoniło Cię do palenia papierosów?

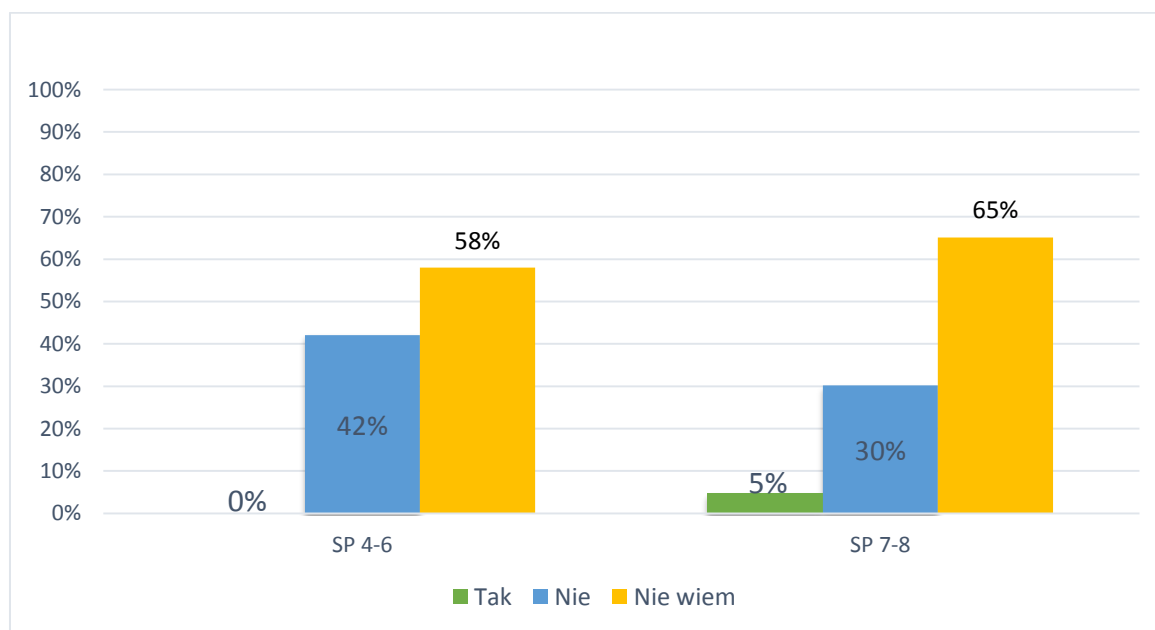


Substancje psychoaktywne: Narkotyki i dopalacze

Wyniki badania ESPAD wskazują na znacznie niższy poziom rozpowszechnienia używania wśród polskiej młodzieży substancji nielegalnych (narkotyki, dopalacze), niż legalnych, zwłaszcza alkoholu i tytoniu. Większość badanych nigdy po substancje nielegalne nie sięgała. Wśród tych, którzy mają za sobą takie doświadczenia większość stanowią osoby, które co najwyżej eksperymentowały z marihuaną lub haszyszem. Chociaż raz w ciągu całego życia używało tych substancji 21,4% młodszych uczniów i 37,0% starszych uczniów. Na drugim miejscu pod względem rozpowszechnienia używania substancji nielegalnych wśród uczniów gimnazjów jest amfetamina (4,2%), a wśród uczniów szkół wyższego poziomu – ecstasy (5,1%). Aktualne, okazjonalne używania substancji nielegalnych, czego wskaźnikiem jest używanie w czasie ostatnich 12 miesięcy, także stawia marihuanę lub haszysz przetwory konopi na pierwszym miejscu pod względem rozpowszechnienia. W klasach trzecich gimnazjów używa tych środków ponad 16,7% uczniów, w klasach drugich szkół ponadgimnazjalnych – 29,6%.

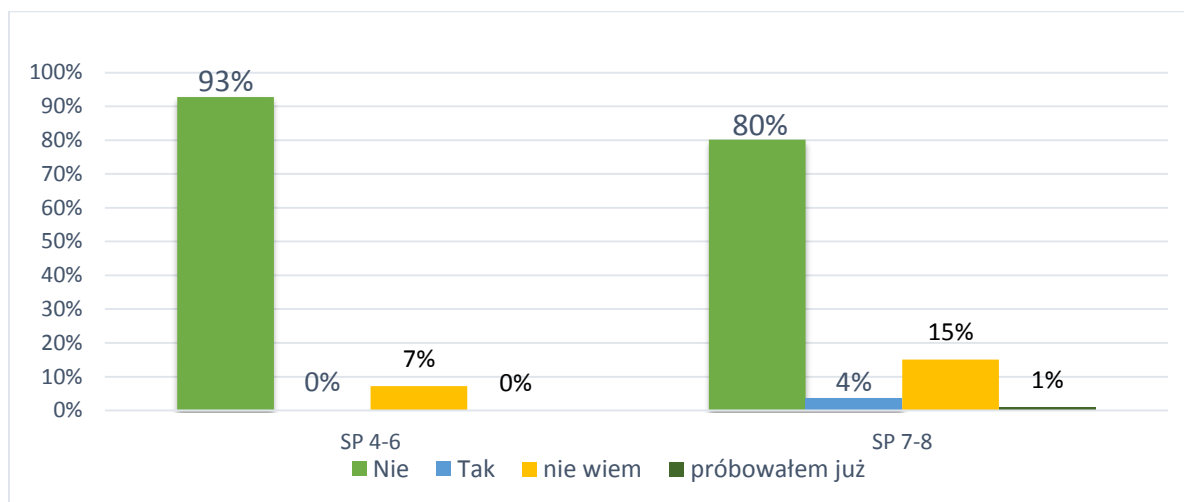
Wyniki badań wskazują, że niektórzy uczniowie mogą przejawiać problemy związane z przyjmowaniem narkotyków- 5% uczniów klas 7-8 wskazuje, że ich rówieśnicy mają kontakt z narkotykami albo z dopalaczami. Znaczny odsetek uczniów nie potrafił tego określić (SP 4-6- 58%, SP 7-8- 65%).

Wykres 52. Czy osoby w Twoim wieku mają kontakt z narkotykami albo dopalaczami?



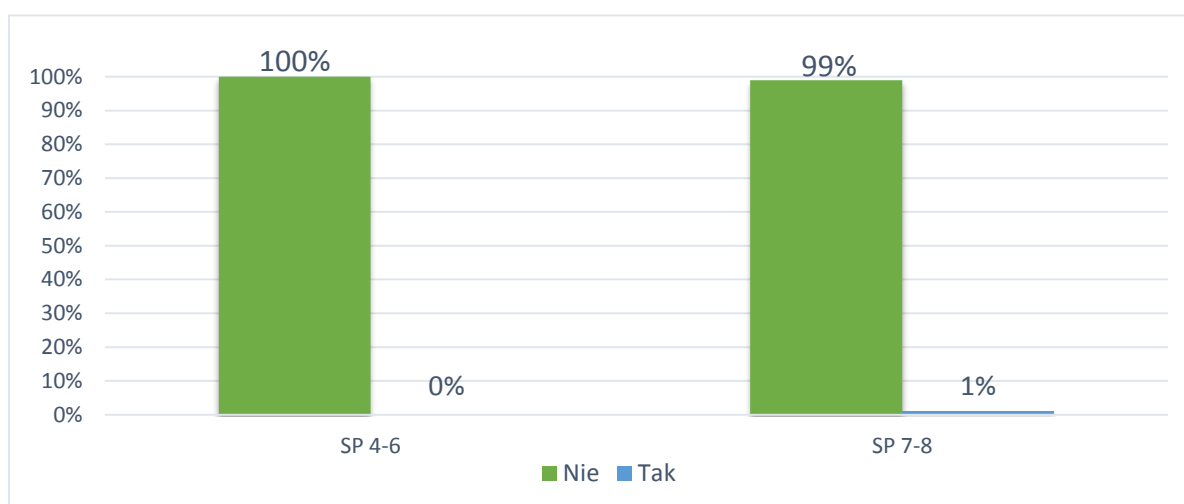
Następnie uczniowie zostali zapytani o to, czy chcieliby spróbować kiedyś narkotyków lub dopalaczy. Większość badanych wskazała, że nie chcieliby próbować owych substancji- SP 4-6- 93%, SP 7-8- 80%. Jednakże, 4% starszych uczniów przyznało, że chciałoby kiedyś spróbować narkotyków/dopalaczy, a 7% uczniów klas 4-6 oraz 15% uczniów klas 7-8 tego nie wie.

Wykres 53. Chciałbym kiedyś spróbować narkotyku:



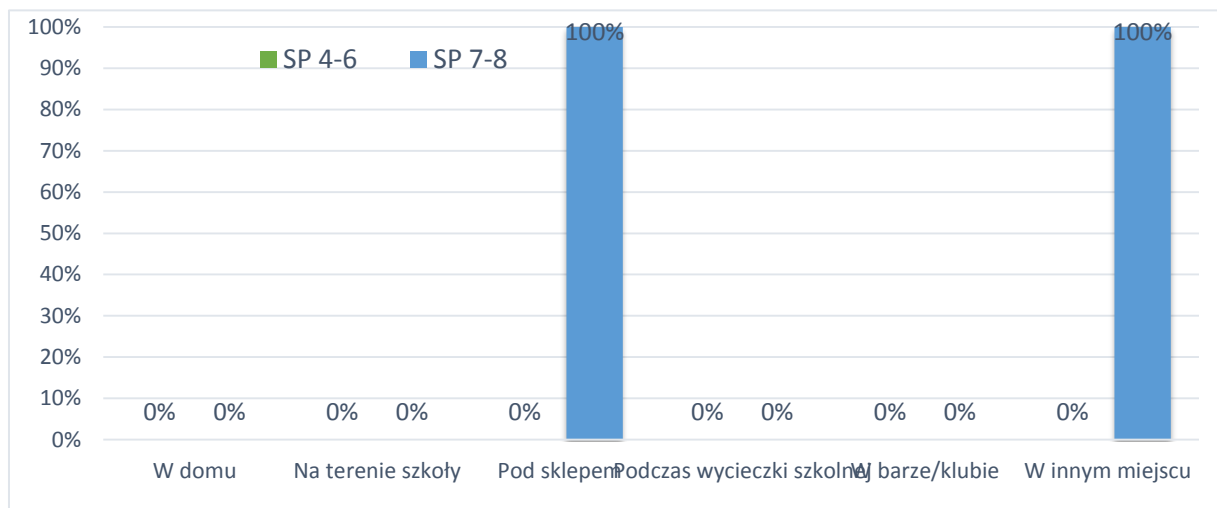
Do zażywania narkotyków kiedykolwiek w życiu przyznał się 1% uczniów klas 7-8.

Wykres 54. Czy kiedykolwiek próbowałeś narkotyków lub dopalaczy?



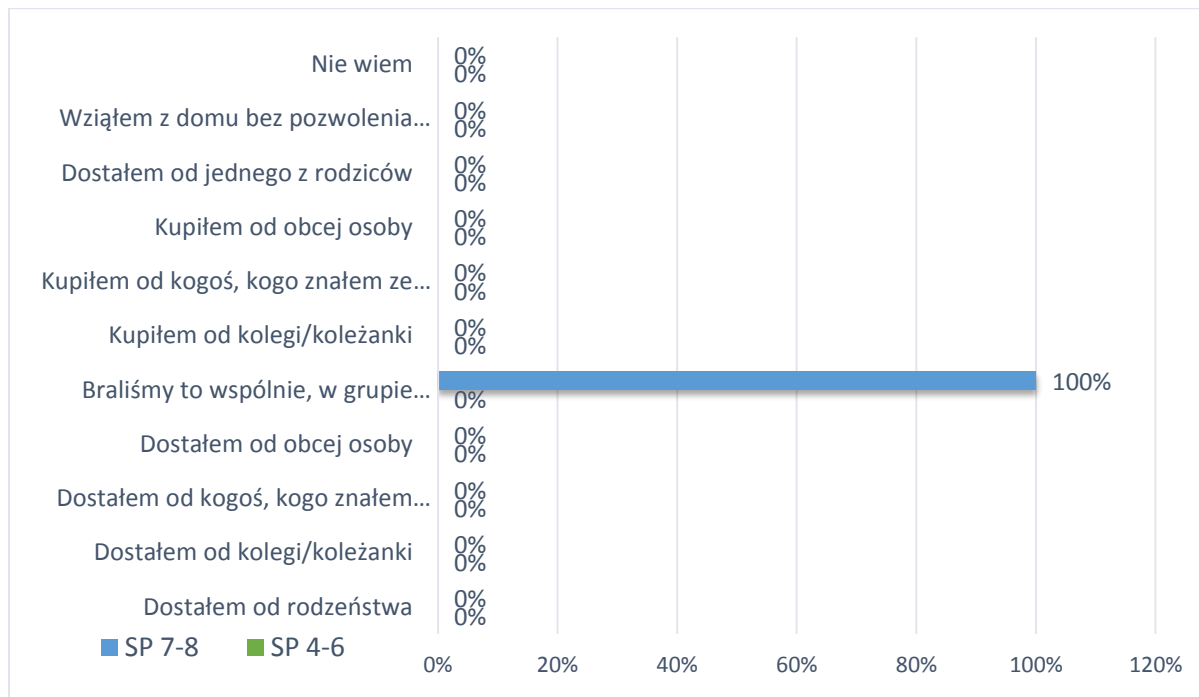
Uczniowie zostali również poproszeni o określenie, w jakich okolicznościach zażywali owe substancje psychoaktywne. Starsi badani, którzy mają za sobą inicjację narkotykową wskazywali, że przyjmowali narkotyki lub dopalacze pod sklepem (SP 7-8- 100%) oraz w innym niż wymienione miejsca (SP 7-8- 100%)¹².

Wykres 55. Gdzie zdarzyło Ci się zażywać narkotyków lub dopalaczy?



Jeżeli chodzi o źródło pozyskiwania substancji psychoaktywnych, to starsi uczniowie wskazali, że narkotyzowali się we wspólnym gronie (SP 7-8- 100%).

Wykres 56. Skąd wzięłeś tę substancję?

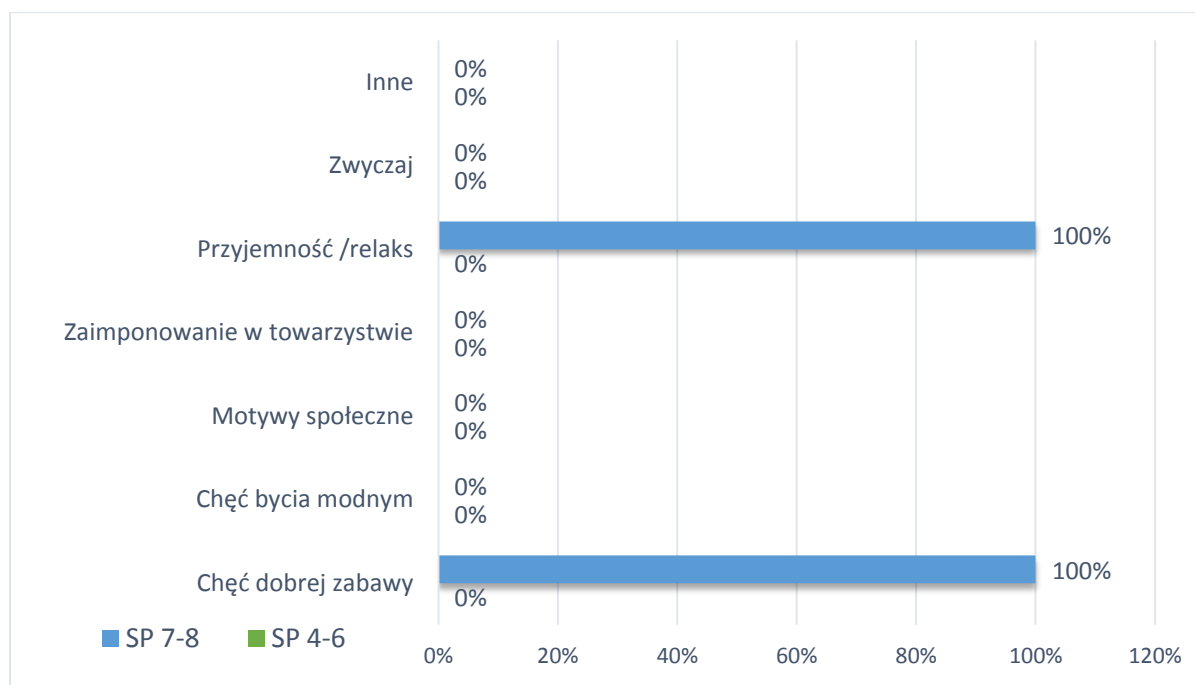


¹² Odsetki dotyczą uczniów, którzy mają za sobą inicjację narkotykową.

Jednym z wielu czynników sprzyjających sięganiu po substancje psychoaktywne jest styl życia zorientowany na zabawę, skoncentrowany na terażniejszości oraz płytkość i instrumentalny charakter więzi. Okazjonalne sięganie po substancje psychoaktywne (zwłaszcza alkohol) jest związane ze specyfiką wieku dorastania, głównie z zaspokajaniem ważnych potrzeb rozwojowych młodzieży- pokazaniu się otoczeniu w roli osoby dorosłej i niezależnej od autorytetu dorosłych, integracji z rówieśnikami. Większość nastolatków, mimo dużej presji zewnętrznej prezentuje zachowania normatywne.

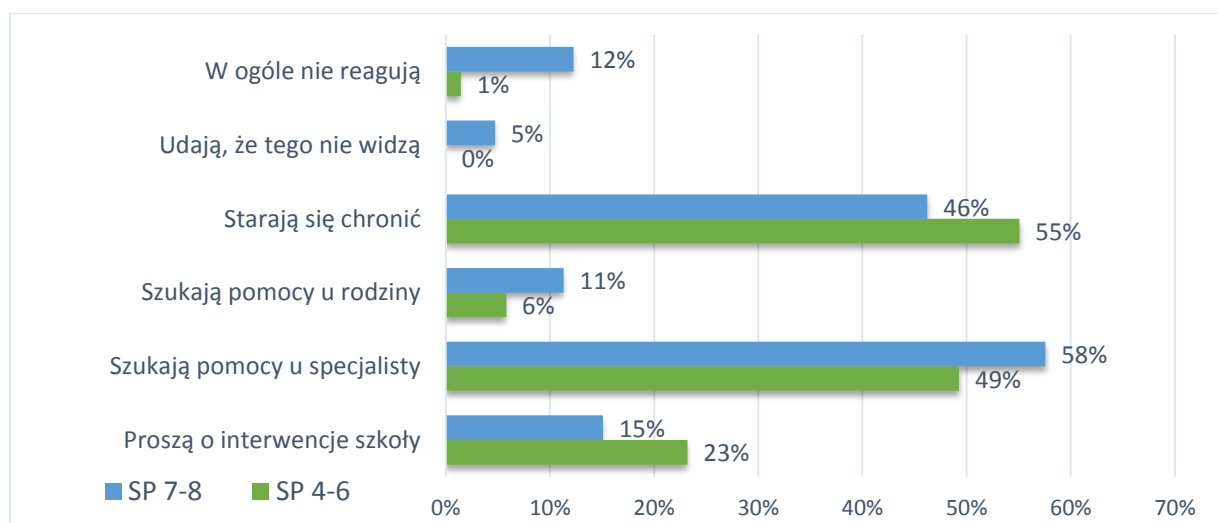
Wśród przyczyn zażywania narkotyków/dopalaczy uczniowie klas 7-8 wymieniali: chęć dobrej zabawy (SP 7-8- 100%) oraz przyjemność (SP 7-8- 100%).

Wykres 57. Co skłoniło Cię do zażywania dopalaczy/narkotyków?



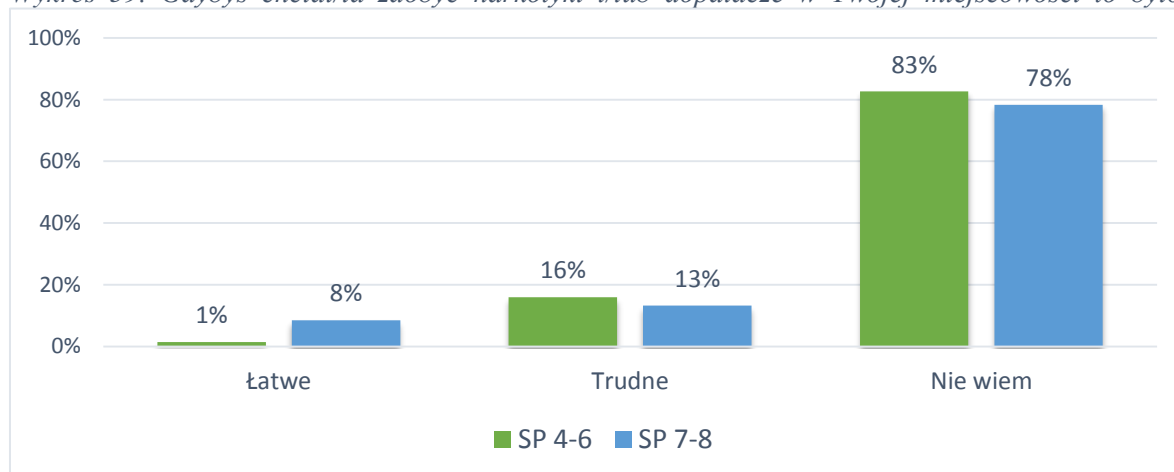
Badani zostali zapytani również o to, jaki stosunek według nich mają rodzice/opiekunowie w związku z zażywaniem przez nieletnich narkotyków lub dopalaczy. Uczniowie wskazywali najczęściej, że rodzice/ opiekunowie starają się ich chronić (SP 4-6- 55%, SP 7-8- 46%) oraz szukają pomocy u specjalisty (SP 4-6- 49%, SP 7-8- 58%). Niepokoi odsetek uczniów, który odpowiedział, że rodzice w ogóle nie reagują (SP 4-6- 1%, SP 7-8- 12%) lub też udają, że tego nie widzą (SP 7-8- 5%).

Wykres 58. Jaki stosunek według Ciebie mają rodzice/opiekunowie w związku z zażywaniem przez nieletnich narkotyków lub dopalaczy?



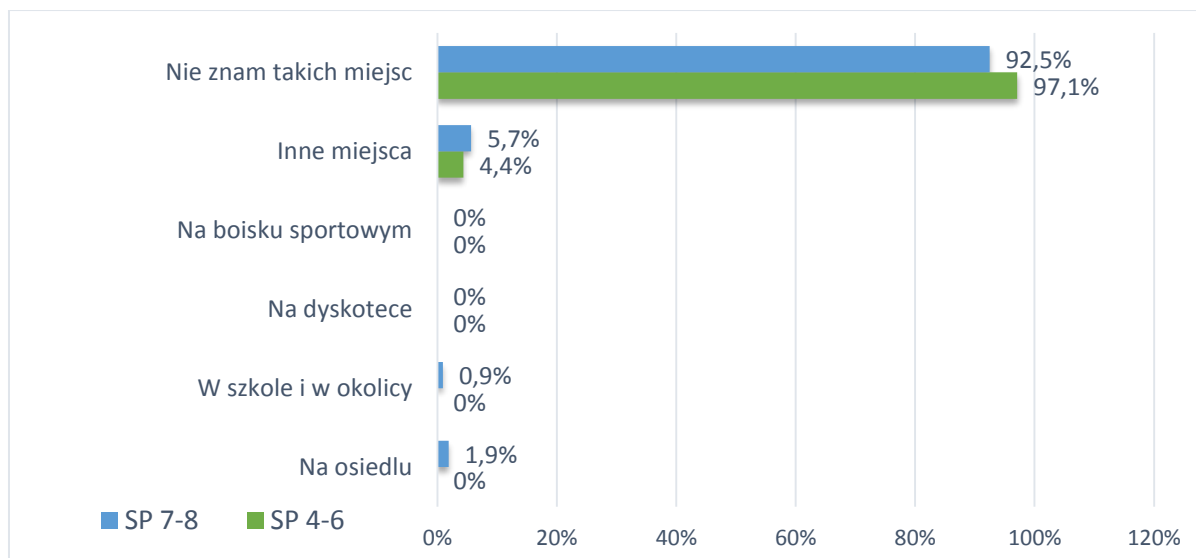
Jeżeli chodzi o subiektywną ocenę dostępności narkotyków i dopalaczy, to uczniowie w większości wskazywali, że **nie wiedzą czy zdobycie narkotyków lub dopalaczy byłoby łatwe/trudne** (SP 4-6 – 83%; SP 7-8 – 78%). Jednakże, **1% uczniów klas 4-6 oraz 8% uczniów klas 7-8 twierdzi, że byłoby to łatwe**, a **16% uczniów klas 4-6 i 13% uczniów klas 7-8 zaznaczyło, że byłoby to trudne**. Może to oznaczać, że ci uczniowie lub ich znajomi dokonywali już próby zakupu narkotyków lub dopalaczy.

Wykres 59. Gdybyś chciał/ła zdobyć narkotyki i/lub dopalacze w Twojej miejscowości to byłoby:



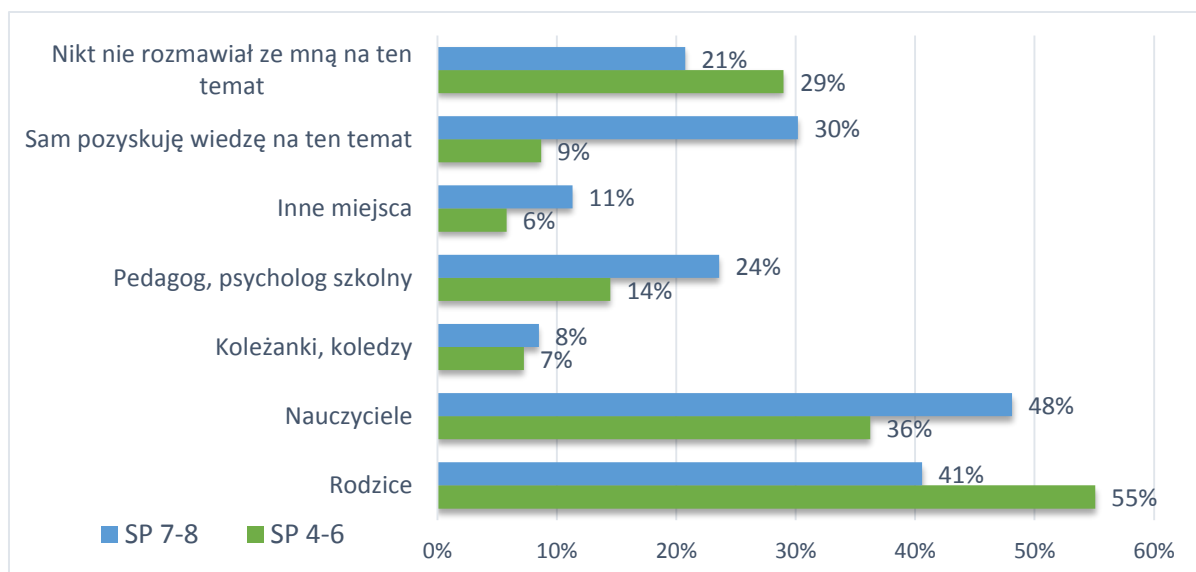
Kolejno, zapytano uczniów, czy znają w swojej miejscowości miejsca, w których można kupić narkotyki lub dopalacze. Większość badanych nie posiada takiej wiedzy (SP 4-6- 97,1%, SP 7-8- 92,5%), **aczkolwiek 2,9% uczniów klas 4-6 oraz 7,5% uczniów klas 7-8 wskazało, że wie, gdzie można je kupić.**

Wykres 60. Czy znasz miejsca w swojej miejscowości gdzie można kupić narkotyki lub dopalacze?



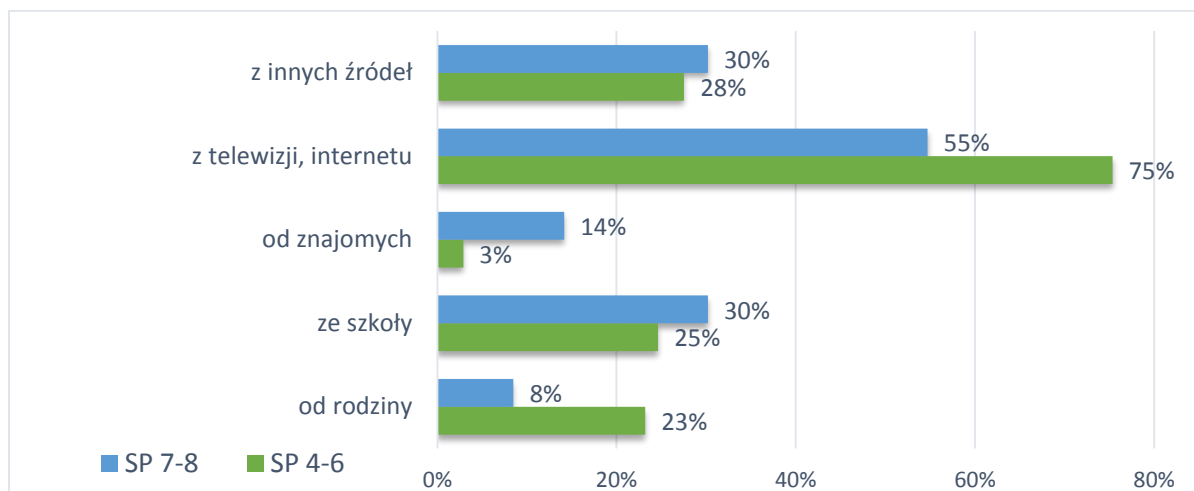
Większość badanych odbyła już z kimś rozmowę na temat działania i szkodliwości środków takich jak alkohol, narkotyki, dopalacze, papierosy (SP 4-6- 71%, SP 7-8- 79%). Osobami, z którymi dzieci i młodzież najczęściej podejmują ten temat są rodzice (SP 4-6- 55%, SP 7-8- 41%) oraz nauczyciele (SP 4-6- 36%, SP 7-8- 48%).

Wykres 61. Kto rozmawiał z Tobą na temat działania i szkodliwości środków takich jak alkohol, narkotyki, dopalacze, papierosy?



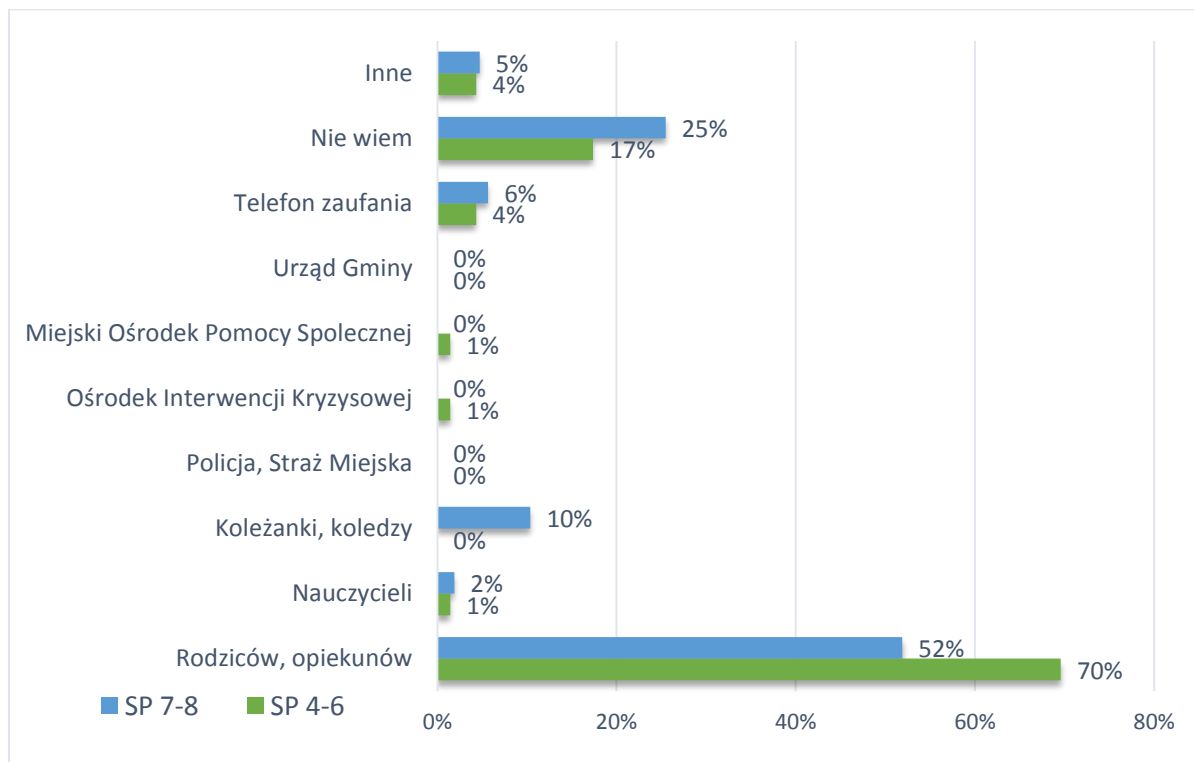
Jeżeli chodzi o źródło czerpania wiedzy dotyczącej narkotyków i dopalaczy, to uczniowie wskazywali najczęściej na środki masowego przekazu takie jak internet czy telewizja (SP 4-6- 75%, SP 7-8- 55%).

Wykres 62. Skąd czerpiesz wiedzę dotyczącą narkotyków i dopalaczy?



Osobami, do których badani uczniowie zwróciliby się po pomoc, gdyby mieli problemy związane ze spożywaniem alkoholu, czy zażywaniem narkotyków są rodzice (SP 4-6- 70%, SP 7-8- 52%).

Wykres 63. Do kogo zwróciłbyś się o pomoc mając problem związany z alkoholem, narkotykami lub dopalaczami?



Uzależnienia behawioralne

Dotychczas najwięcej niepokoju, jeżeli chodzi o dzieci, które dorastają i wkraczają w wiek nastoletni, budziły takie problemy jak ryzyko sięgnięcia przez nie po różnego rodzaju substancje psychoaktywne. To, co obecnie zaczyna niepokoić coraz bardziej, to wciąż pojawiające się nowe formy uzależnień behawioralnych.

Komputer, który stał się nieodłącznym elementem życia osób dorosłych zaczął jednocześnie coraz częściej zastępować dzieciom kontakty z rodziną, zabawy z rówieśnikami, czytanie książek czy uprawianie sportu. Dla wielu dzieci stał się podstawową formą spędzania czasu i to nie tylko tzw. wolnego. Zbyt wczesne, a szczególnie niekontrolowane przez dorosłych, korzystanie z komputera powoduje, że zamiast doskonałego narzędzia kształcenia i rozwoju oraz źródła radości – komputer staje się źródłem wielu zagrożeń i problemów¹³.

Jeżeli chodzi o uczniów klas 4-6 czas spędzony przed komputerem przedstawia się następująco:

- 30% spędza przed komputerem od 2 do 4 godzin dziennie;
- 20% spędza przed komputerem do 2 godzin dziennie;
- 19% korzysta z komputera kilka razy w tygodniu;
- 16% spędza przed komputerem od 4 do 6 godzin dziennie;
- 7% spędza przed komputerem powyżej 6 godzin dziennie;
- 7% nie korzysta z komputera.

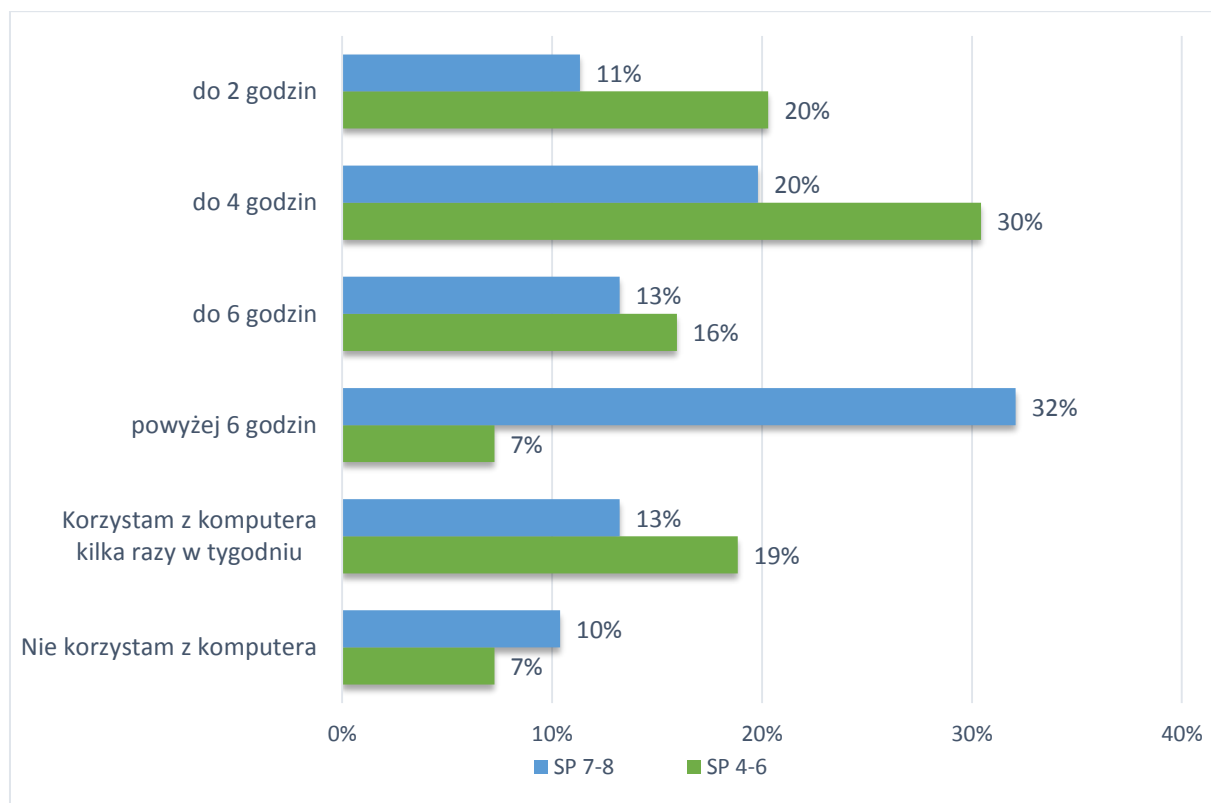
W przypadku uczniów klas 7-8 wyniki prezentują się:

- 32% spędza przed komputerem powyżej 6 godzin dziennie;
- 20% spędza przed komputerem od 2 do 4 godzin dziennie;
- 13% spędza przed komputerem od 4 do 6 godzin dziennie;
- 13% korzysta z komputera kilka razy w tygodniu;
- 11% spędza przed komputerem do 2 godzin dziennie;
- 10% nie korzysta z komputera.

Uzyskane wyniki w praktyce mogą oznaczać, że po przyjściu ze szkoły korzystanie z komputera jest dla wielu uczniów jedyną formą spędzania czasu. Uczniowie, którzy korzystają z komputera powyżej 4 godzin dziennie mogą przejawiać symptomy uzależnienia.

¹³ <https://www.uzaleznieniabehawioralne.pl/siecioholizm/dziecko-i-komputer/>

Wykres 64. Częstotliwość korzystania z komputera.

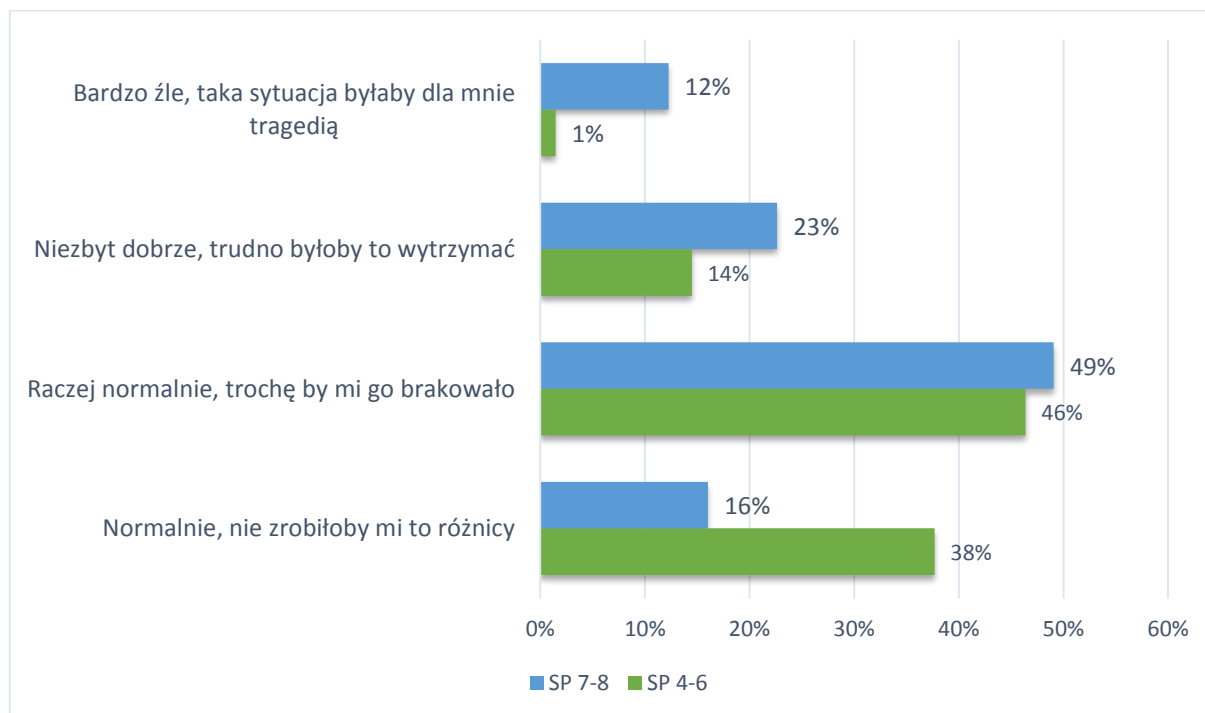


FOMO to skrót od ang. fear of missing out i oznacza sytuację, w której osoba odczuwa przeraźliwy strach przed tym, że ominie ją jakaś ważna informacja i z tego powodu odczuwa potrzebę stałego monitorowania wydarzeń przy użyciu smartfona czy komputera. Syndrom *FOMO* w dobie internetu i mediów społecznościowych stanowi swoistą chorobę cywilizacyjną. Osoba borykająca się z syndromem *FOMO* odczuwa trudny do określenia lęk, który nasila się wówczas, gdy przez dłuższy czas nie ma ona dostępu do internetu. *FOMO* objawia się nie tylko częstym, nerwowym zerkaniem na telefon w celu sprawdzenia maili czy powiadomień na facebooku, ale także realizacją potrzeby, by nieustannie dzielić się z innymi użytkownikami internetu zdobytymi informacjami¹⁴.

¹⁴ <https://avigon.pl/obszary-wsparcia/fomo-fear-missing-out>

Łącznie **84%** uczniów klas 4-6 oraz **65%** uczniów klas 7-8 deklaruje, że **brak dostępu do Internetu nie miałby dla nich znaczenia lub też wpływ ten byłby niewielki**. Aczkolwiek, spora część uczniów, szczególnie starszych przyznaje, że **odczułaby brak dostępu do Internetu (SP 4-6 – 14%; SP 7-8 – 23%)**. Jednocześnie 1% uczniów klas 4-6 oraz 12% uczniów klas 7-8 stwierdziło, że **korzystanie z komputera jest dla nich na tyle istotne, że brak takiej możliwości odczuliby bardzo negatywnie**.

Wykres 65. *Jakbyś się czuł/a, gdybyś przez cały tydzień nie byłoby dostępu do Internetu?*

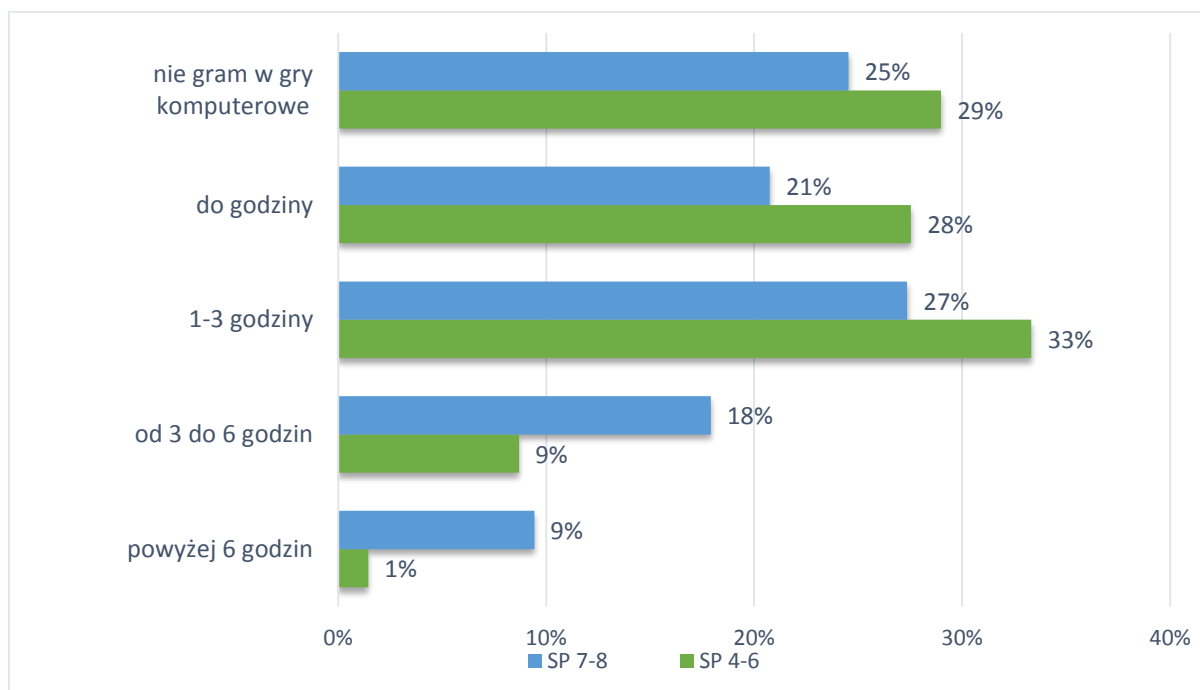


Granie w gry komputerowe to jedna z bardziej atrakcyjnych aktywności wykonywanych online. Rynek gier jest ogromny – w 2017 roku ponad dwa miliardy graczy wygenerowało ponad 100 miliardów dolarów zysku (108,9). Wśród młodych graczy badacze zauważyli niepokojący trend związany z nadużywaniem grania przy jednoczesnym zaniedbaniu innych obszarów życia¹⁵.

¹⁵ M. Rowicka, *E- uzależnienia...*, s. 43.

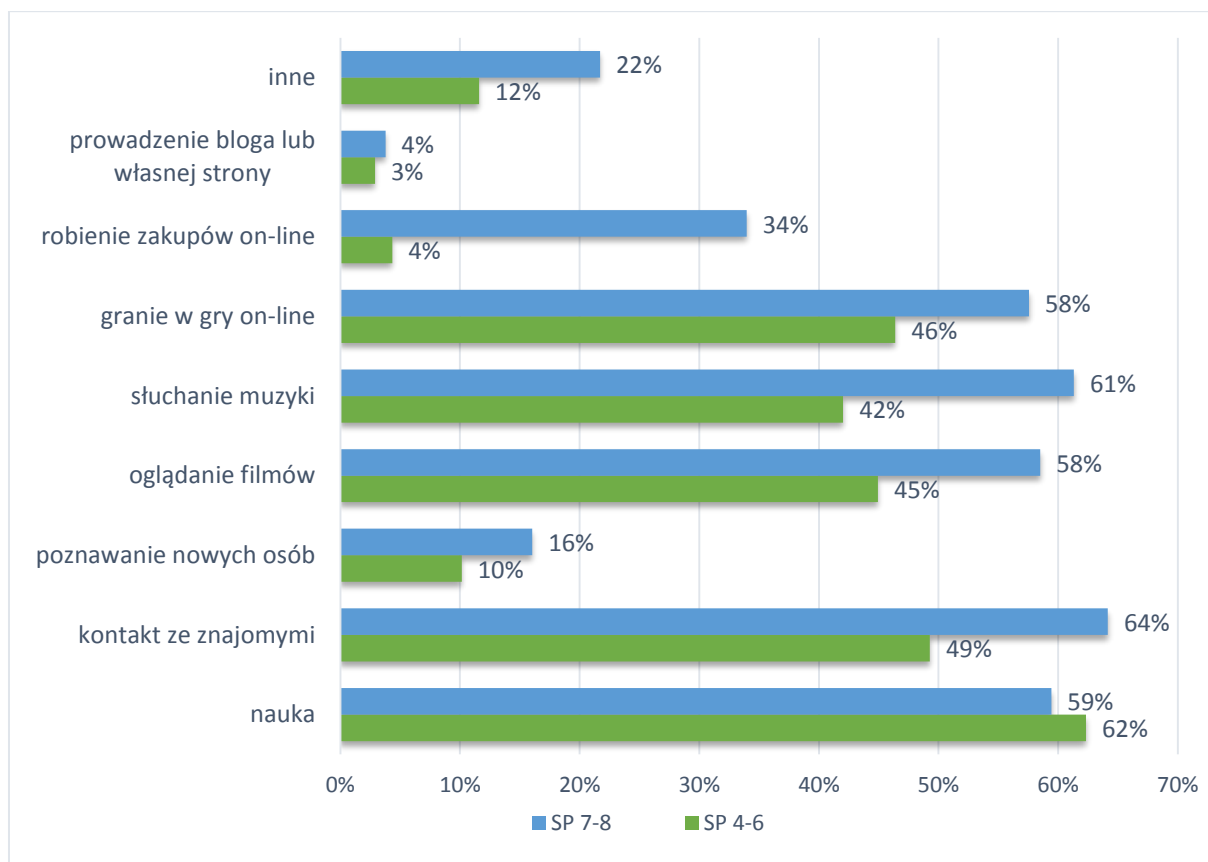
Zapytano zatem badanych uczniów ile czasu w ciągu dnia poświęcają na granie w gry komputerowe. Najczęściej uczniowie spędzają w ten sposób 1-3 godziny dziennie (SP 4-6- 33%; SP 7-8- 27%). Kolejno badani grają w gry komputerowe do godziny dziennie (SP 4-6- 28%; SP 7-8- 21%), od 3 do 6 godzin (SP 4-6- 9%; SP 7-8- 18%) oraz aż powyżej 6 godzin dziennie (SP 4-6- 1%; SP 7-8- 9%). Pozostałe 29% uczniów klas 4-6 oraz 25% uczniów klas 7-8 nie gra w gry komputerowe. Badani, którzy grają w gry komputerowe powyżej 3 godzin dziennie mogą przejawiać symptomy uzależnienia.

Wykres 66. Ile czasu w ciągu dnia poświęcasz na granie w gry komputerowe?



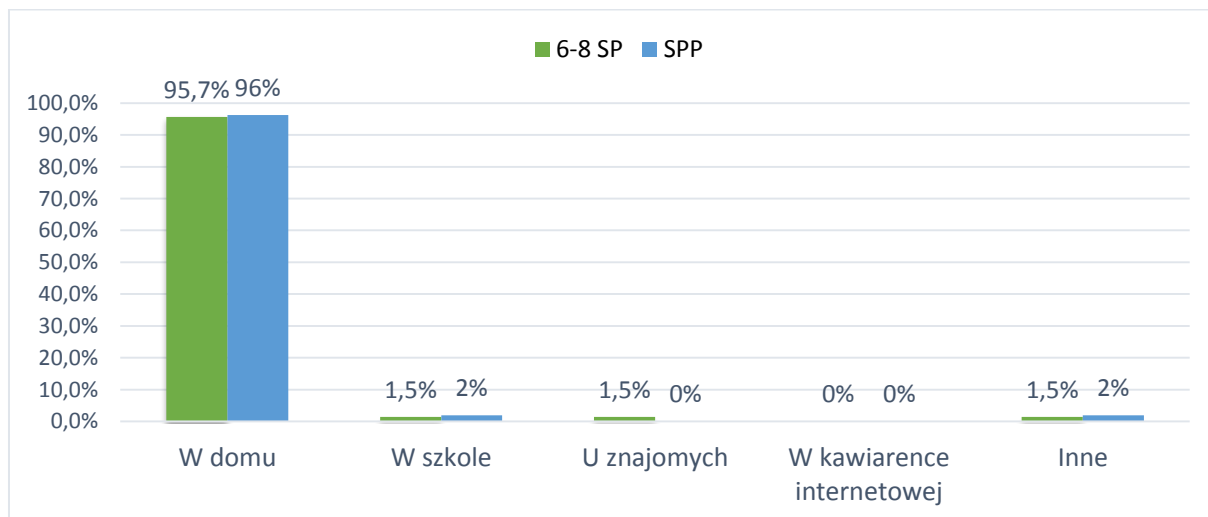
Oprócz powszechności używania przez dzieci i młodzież komputera i korzystania z internetu kolejnym ważnym elementem jest sposób i miejsce jego wykorzystania. Korzystając z komputera i internetu uczniowie najczęściej poświęcają spędzony przed nim czas na: naukę (SP 4-6- 62%; SP 7-8- 59%), oglądanie filmów (SP 4-6- 45%; SP 7-8- 58%), kontakt ze znajomymi (SP 4-6- 49%; SP 7-8- 64%), słuchanie muzyki (SP 4-6- 42%; SP 7-8- 61%), oraz granie w gry online (SP 4-6- 46%; SP 7-8- 58%). Zdecydowanie mniejszy odsetek wskazał na robienie zakupów online (SP 4-6- 4%; SP 7-8- 34%), poznawanie nowych osób (SP 4-6- 10%; SP 7-8- 16%), prowadzenie bloga lub własnej strony (SP 4-6- 3%; SP 7-8- 4%).

Wykres 67. Z jakich powodów najczęściej korzystasz z komputera i Internetu?



Jeżeli chodzi o miejsce korzystania z komputera/ internetu, to zdecydowana większość uczniów wskazała, że korzystają z niego w domu- SP 4-6- 95,7%, SP 7-8- 96%. Oznacza to, że czas spędzony na tych czynnościach oraz sposób wykorzystania nowoczesnych technologii przez większość dzieci i młodzieży w gminie Czarnków może podlegać kontroli ze strony ich rodziców.

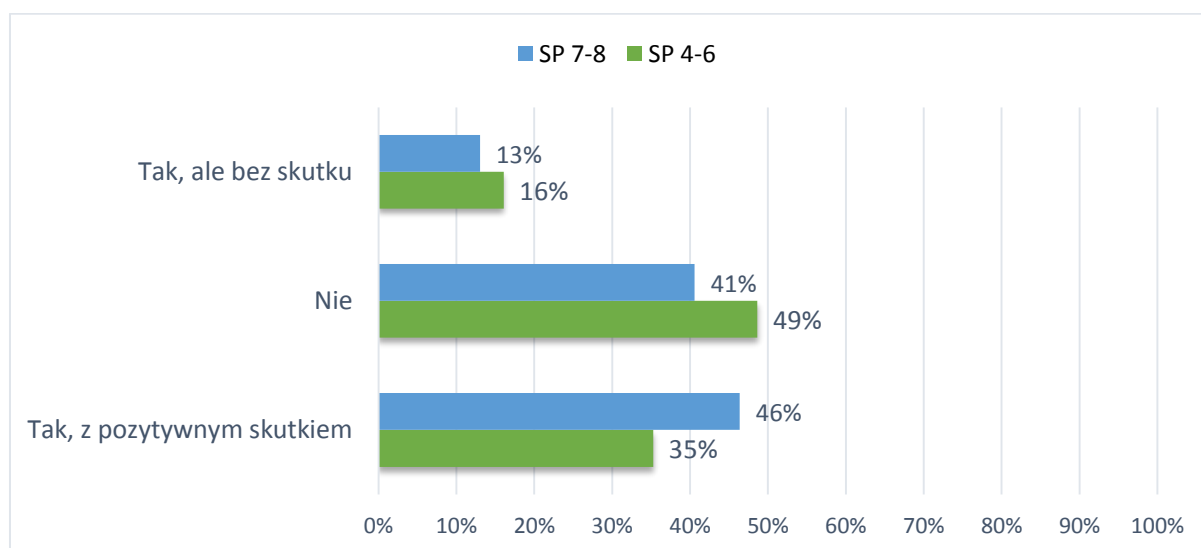
Wykres 68. Gdzie najczęściej korzystasz z komputera i Internetu?



Nowoczesne technologie komunikacyjne trwale i w nieodwracalny sposób zmieniły obraz współczesnej rzeczywistości. Wielu zwłaszcza młodych ludzi, nie wyobraża sobie życia bez stałego bycia online, używania telefonu komórkowego czy przynależności do portalu społecznościowego. Współcześnie dzieci, młodzież, dorośli ciągle są „podłączeni” do wynalazków digitalnego świata, traktując je jako naturalne środowisko zaspokajania potrzeb. Dlatego e-uzależnienie jest nasilającym się problemem, dotyczącym coraz młodszych użytkowników nowoczesnych technologii. E-uzależnienia nie dają tak szybko negatywnych efektów jak inne uzależnienia, ale powodują ogromne spustoszenie w każdym z obszarów życia osoby uzależnionej i jej rodziny.

Jak wynika z przeprowadzonych badań, około połowa uczniów podejmowała już próby ograniczenia czasu poświęcanego na korzystanie z internetu (SP 4-6- 51%; SP 7-8- 59%), z czego 16% młodszych oraz 13% starszych uczniów przyznaje, że nie przyniosło to żadnego skutku.

Wykres 69. Czy podejmowałeś/aś próby ograniczenia czasu poświęcanego na „surfowanie” po Internecie?

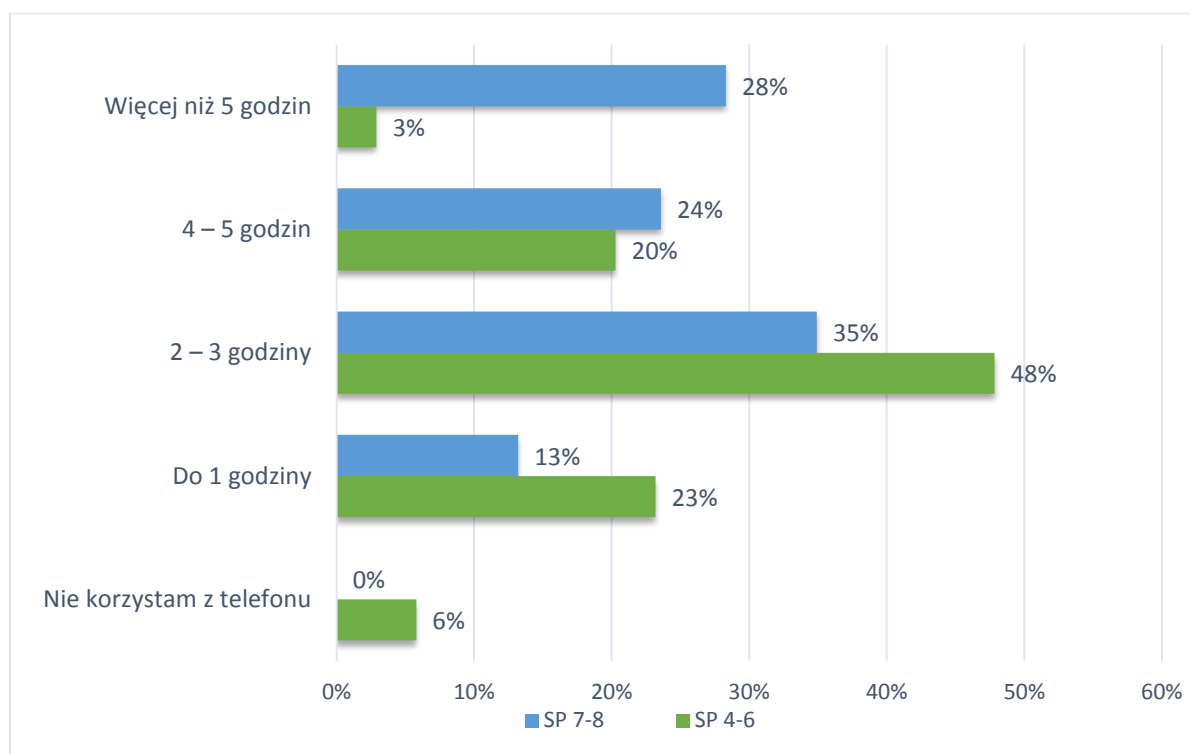


Wielość funkcji i aplikacji, jakie oferuje obecnie telefon komórkowy, sprawia, że komunikacja werbalna, będąca jego pierwotnym przeznaczeniem, schodzi na dalszy plan, a smartfon z dostępem do Internetu stał się narzędziem, za pomocą którego organizować możemy codzienne życie we wszystkich niemal aspektach: pracy, kontaktów towarzyskich, informacji, rozrywki, sportu, zakupów. Narzędzie to stało się wielu osobom niezbędne do tego stopnia, że nie potrafią bez niego funkcjonować; wzmożona intensywność użytkowania zaczyna nosić znamiona nadużywania, prowadząc do uzależnienia – fonoholizmu. Nadmierne

używanie telefonu komórkowego to zjawisko bardzo powszechne, zwłaszcza wśród młodzieży. określenie „uzależnienie” od nałogowego używania telefonu komórkowego należy stosować umownie, ponieważ w oficjalnych klasyfikacjach zdrowia, w tym zdrowia psychicznego, ICD-10 jak i DSM-V nie wyodrębniono takiej kategorii zaburzeń.

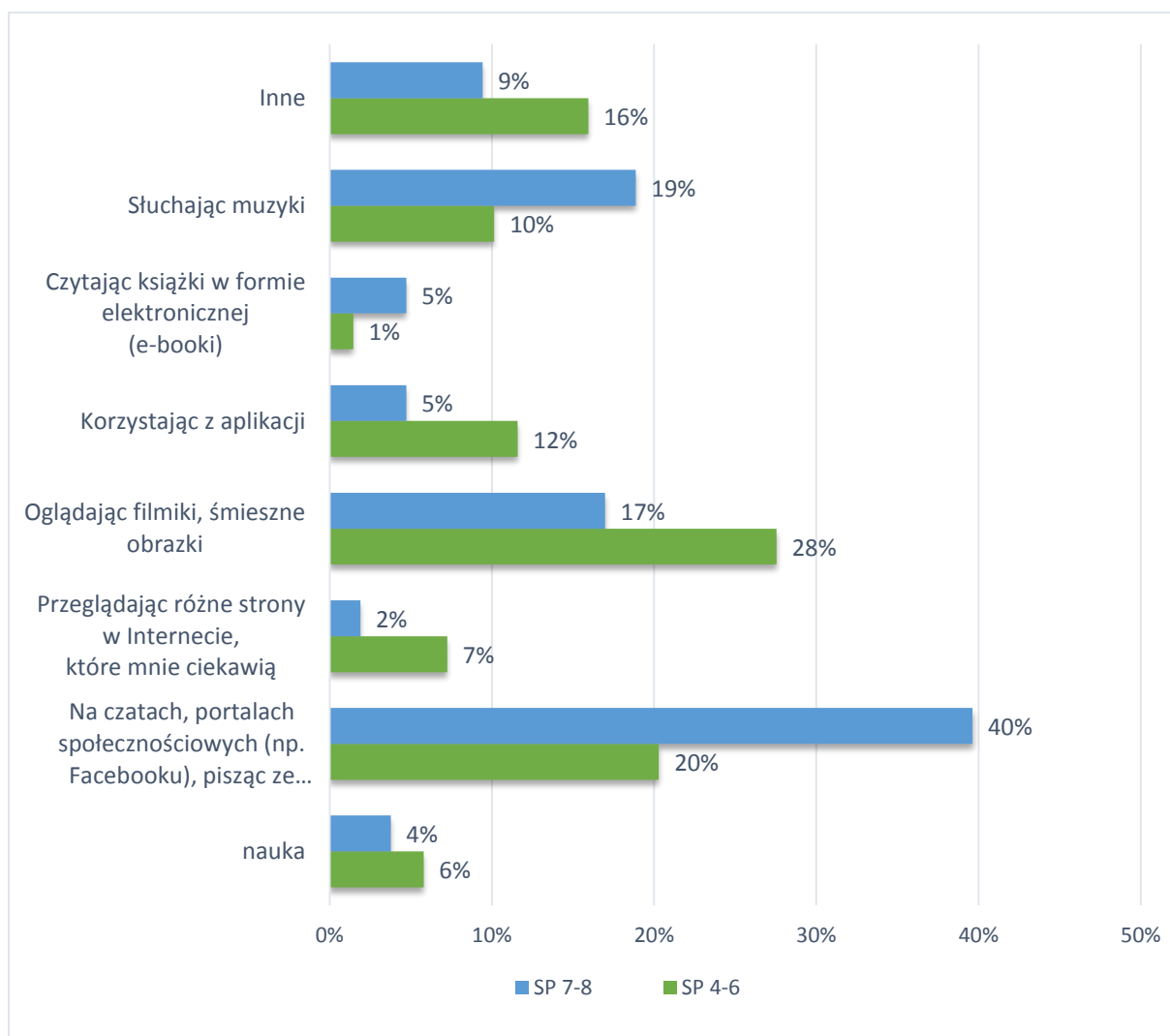
Jak wynika z przeprowadzonych badań, **48% uczniów klas 4-6 oraz 35% uczniów klas 7-8 korzysta z telefonu od 2 do 3 godzin dziennie**. Znaczny niepokój budzi fakt, iż **23% uczniów klas 4-6 oraz aż 52% uczniów klas 7-8** deklaruje, że korzysta z telefonu **4 i więcej godzin dziennie**. Kolejno, uczniowie w ten sposób spędzają czas **około godziny (SP 4-6: 23%, SP 7-8: 13%)**. Nieznaczny odsetek uczniów przyznaje, że nie korzysta z telefonu: SP 7-8- 6%.

Wykres 70. Ile czasu dziennie korzystasz z telefonu?



Oprócz powszechności korzystania przez dzieci i młodzież ze smartfona kolejnym ważnym elementem jest sposób jego wykorzystania. Korzystając z telefonu komórkowego uczniowie najczęściej poświęcają spędzony przed nim czas na: czatach, portalach społecznościowych (SP 4-6- 20%; SP 7-8- 40%), oglądanie śmiesznych filmików i obrazków (SP 4-6- 28%; SP 7-8- 17%), słuchanie muzyki (SP 4-6- 10%; SP 7-8- 19%) oraz korzystanie z aplikacji (SP 4-6- 12%; SP 7-8- 5%). Zdecydowanie mniejszy odsetek wskazał na naukę (SP 4-6- 6%; SP 7-8- 4%), czytanie ebooków (SP 4-6- 1%; SP 7-8- 5%), czy przeglądanie ciekawych stron w internecie (SP 4-6- 2%; SP 7-8- 7%).

Wykres 71. Z jakich powodów najczęściej korzystasz z komputera i Internetu?



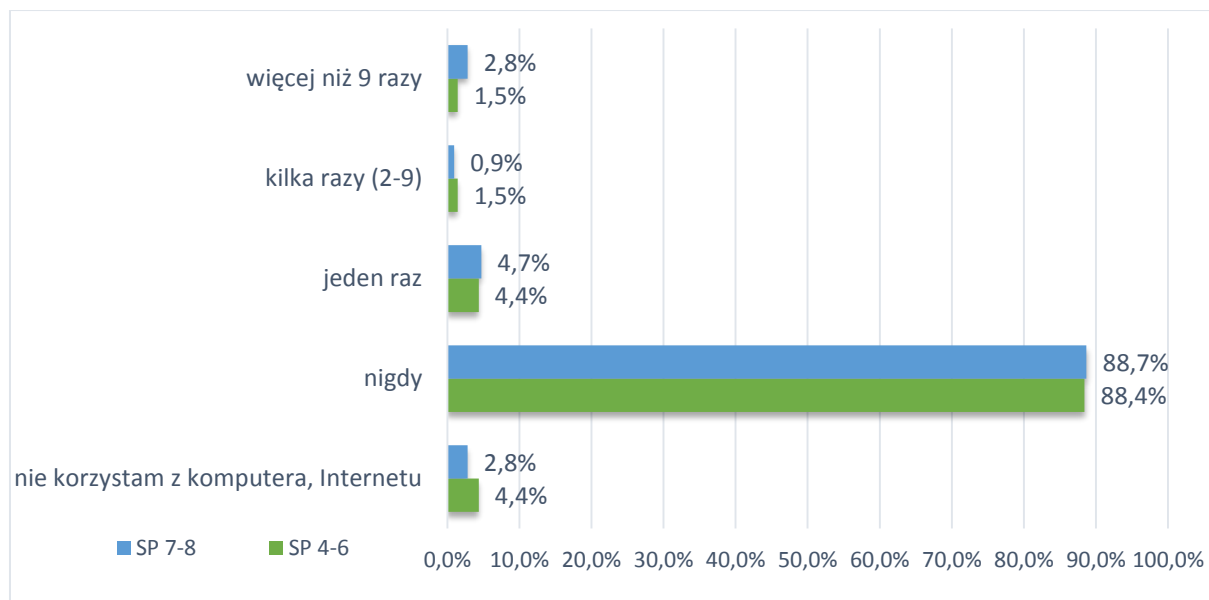
Nowoczesne technologie komunikacyjne trwale i w nieodwracalny sposób zmieniły obraz współczesnej rzeczywistości. Wielu zwłaszcza młodych ludzi, nie wyobraża sobie życia bez stałego bycia online, używania telefonu komórkowego czy przynależności do portalu społecznościowego. Współcześnie dzieci, młodzież, dorośli ciągle są „podłączeni” do wynalazków digitalnego świata, traktując je jako naturalne środowisko zaspokajania potrzeb. Dlatego e-uzależnienie jest nasilającym się problemem, dotyczącym coraz młodszych użytkowników nowoczesnych technologii. E-uzależnienia nie dają tak szybko negatywnych efektów jak inne uzależnienia, ale powodują ogromne spustoszenie w każdym z obszarów życia osoby uzależnionej i jej rodziny. W zapobieganiu nadużywania Internetu, telefonu komórkowego istotną rolę odgrywa dom rodzinny i szkoła. Celem profilaktyki nie może być eliminacja z życia okazji do powstania uzależnienia np. wyrzucenie telefonu albo zabranie dziecku komputera, ale prawidłowe używanie nowych technologii.

Hazard wydaje się rozrywką zarezerwowaną dla dorosłych, jednakże w różnorodne gry hazardowe coraz częściej uwikłane są również dzieci i młodzież. Z badań przeprowadzonych w 2018 roku przez CBOS wynika, że w grupie młodzieży częściej narażeni na uzależnienie od gier hazardowych są chłopcy niż dziewczęta. Jednocześnie ponad połowa nieletnich nie rozmawia z rodzicami, o tym, że gra na pieniądze. Choć, w porównaniu z deklaracjami sprzed 2 lat, mniej młodych ludzi gra na pieniądze i mniej spośród nich jest zagrożonych uzależnieniem od hazardu, to w przypadku 10% chłopców zauważono symptomy wskazujące na wysoki stopień ryzyka uzależnienia od hazardu. Na tle danych zebranych w 2016 roku widoczny jest spadek zainteresowania hazardem. Jednocześnie poprzedni wynik był wyższy niż wykazany w badaniu w 2013 roku. Jak tłumaczą autorzy raportu „Młodzież 2018” – „to swego rodzaju „falowanie” zainteresowania hazardem wśród młodzieży charakterystyczne jest dla niemal wszystkich gier uwzględnionych w badaniu – wyjątek stanowią jedynie konkursy SMS-owe, w przypadku których od 2010 roku notujemy trwały trend spadkowy”. Podobnie jak w latach ubiegłych, najpopularniejszą wśród młodzieży grą typu hazardowego jest Lotto, w które grywa więcej niż co czwarty młody człowiek (28%)¹⁶.

¹⁶ CBOS, *Młodzież 2018*, Warszawa 2019.

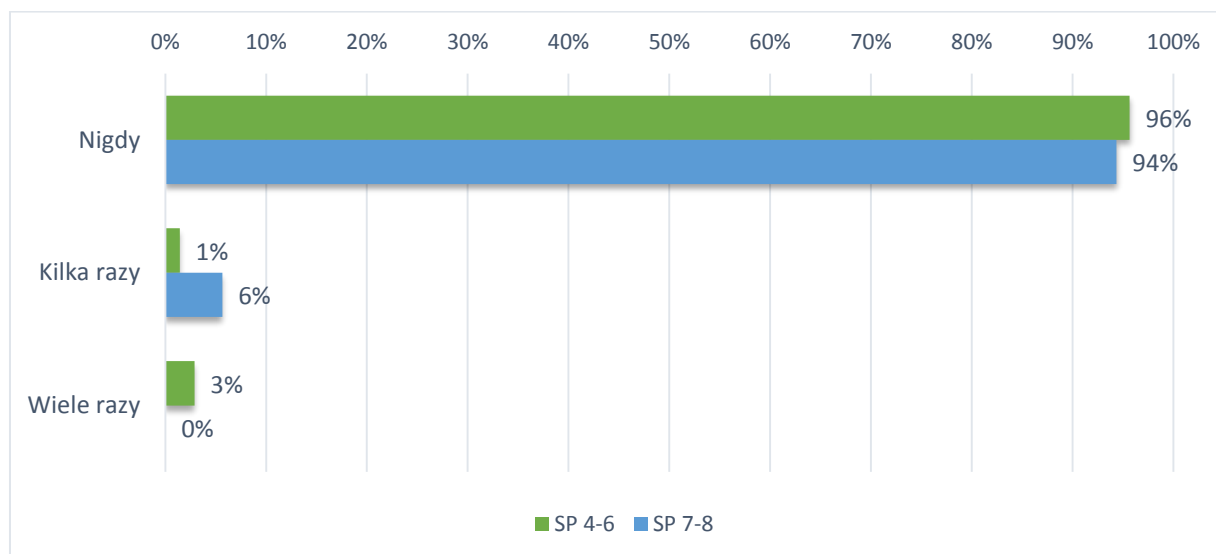
Uczniowie z Gminy Czarnków w większości nie mają doświadczeń związanych z grami internetowymi na pieniądze. Jednakże, 9,4% uczniów klas 4-6 oraz 8,2% uczniów klas 7-8 przyznało, że raz grało w tego rodzaju gry. Ponadto, 3% młodszych oraz 3,7% starszych uczniów grało już w gry internetowe na pieniądze kilka i więcej razy.

Wykres 72. Grałeś/aś w jakiegokolwiek gry Internetowe na pieniądze (np. poker)?



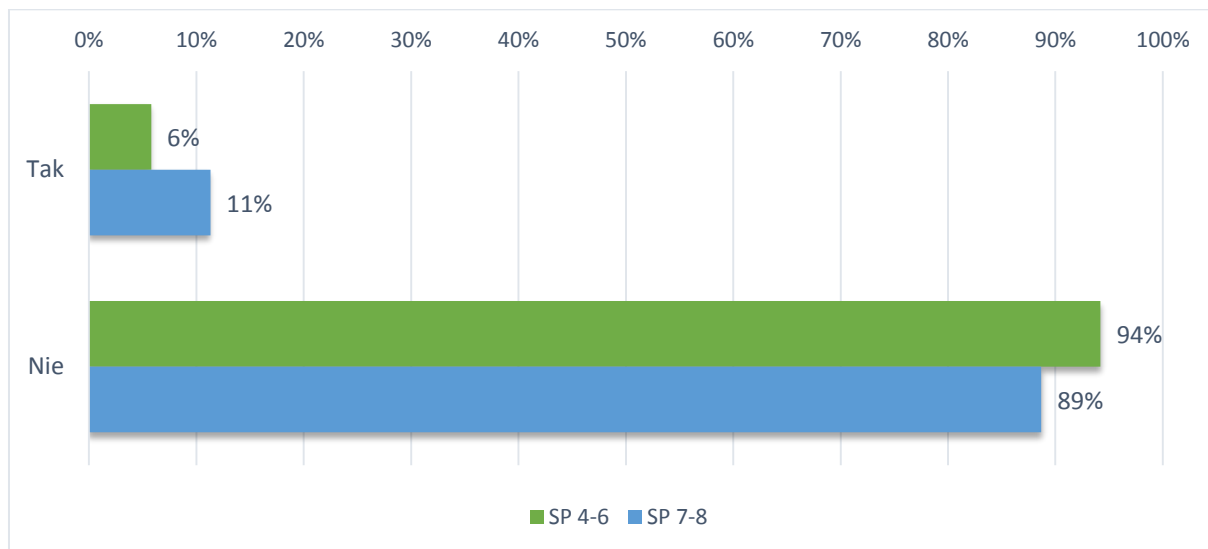
Jeżeli chodzi o konkursy polegające na wysyłaniu płatnych sms-ów, to w tego typu loterie grało 4% młodszych oraz 6% starszych badanych uczniów. Znaczny niepokój budzi, iż 3% uczniów klas 4-6 deklaruje, że grało już w owe gry wiele razy.

Wykres 73. Czy brałeś/aś udział w konkursach organizowanych przez gazety, telewizję, operatorów telefonicznych, w których wysyła się płatne smsy?

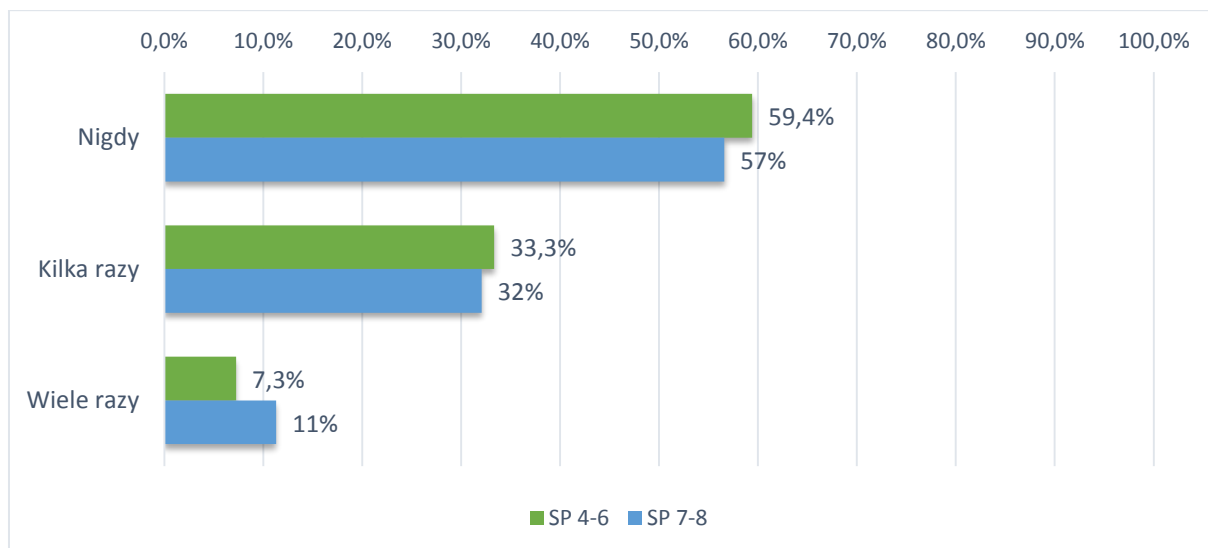


Poza tym, 6% uczniów klas 4-6 oraz 11% uczniów klas 7-8 brało już udział w zakładach bukmacherskich.

Wykres 74. Czy brałeś udział w zakładach bukmacherskich (obstawianie wyników meczu, totolotek, zakłady dotyczące wyścigów konnych itp.)?



W przypadku gier na automatach, to mają one największą popularność wśród dzieci i młodzieży z Gminy Czarnków. Już 40,6% młodszych oraz 43% starszych uczniów ma doświadczenia z tego typu grami. Niepokoi, że 7,3% uczniów klas 4-6 oraz 11% uczniów klas 7-8 przyznało, że grało już w gry na automatach wiele razy.



Powyższe wyniki wskazują, gry hazardowe są umiarkowanie popularne wśród dzieci i młodzieży z Gminy Czarnków.

PODSUMOWANIE I WNIOSKI

Podsumowanie badań ankietowych

W podsumowaniu badań przeprowadzonych w Gminie Czarnków można wyróżnić zasadnicze problemy, jakie pojawiły się w wypowiedziach mieszkańców. Na podstawie otrzymanych wyników zostaną również podkreślone najważniejsze kwestie, wymagające uwagi ze strony władz samorządowych.

1. Podstawowe problemy społeczne w opinii mieszkańców Gminy Czarnków

- ✓ Uzyskane wyniki pozwalają stwierdzić, że mieszkańcy Gminy Czarków za najważniejsze w ich środowisku lokalnym uznali: zanieczyszczenie powietrza, uzależnienie od alkoholu oraz uzależnienia behawioralne. Z kolei, jako najmniej istotny problem wskazali bezdomność.
- ✓ Uzależnienie od alkoholu jest wśród mieszkańców na średnim poziomie ryzyka. Badani mieszkańcy określając wiek inicjacji alkoholowej najczęściej wskazywali na wiek pomiędzy 16 a 18 rokiem życia. Prawie badanych mieszkańców spożywa dość często spożywa alkohol- 48% zadeklarowało, że pije go kilka razy w miesiącu lub częściej. Badani deklarują w większości, iż jednorazowo nie spożywają znacznych ilości alkoholu. Tylko 29% respondentów wie gdzie może zgłosić się po pomoc osoba uzależniona od alkoholu.
- ✓ Palenie wyrobów tytoniowych jest wśród dorosłych mieszkańców Gminy Czarnków dość popularnym nałogiem. 1/3 mieszkańców pali obecnie wyroby papierosowe okazjnie, czy też nałogowo.
- ✓ Ponad połowa badanych twierdzi, że ma w swoim otoczeniu co najmniej jedną osobę, które przyjmują narkotyki lub dopalacze. W Gminie Czarnków najbardziej popularnymi substancjami psychoaktywnymi okazują się być marihuana/ haszysz oraz amfetamina. Jeżeli chodzi o źródło pozyskiwania owych substancji, to prawie wszyscy badani twierdzą, że nie wiedzą gdzie można nabyć tego typu substancje.
- ✓ Problem uzależnienia od gier hazardowych na terenie Gminy Czarnków jest na niskim poziomie ryzyka. Wszyscy respondenci wskazują, że nie grali nigdy w żadne z gier na pieniądze. Poza tym, prawie wszyscy mieszkańcy Gminy Czarnków mają świadomość, że zbyt częste granie w gry hazardowe prowadzi do uzależnienia.

- ✓ Mieszkańcy Gminy Czarnków za najbardziej rozpowszechnione uzależnienia w środowisku lokalnym uznali nikotynizm. Jako najrzadziej występujące problemy wskazali uzależnienie od hazardu oraz zaburzenia odżywiania.
- ✓ Zdecydowana większość badanych dostrzega potrzebę realizacji działań z zakresu profilaktyki uzależnień. Jako najbardziej potrzebne działania profilaktyczne w środowisku lokalnym mieszkańcy Gminy Czarnków uznali wsparcie psychologiczne dla rodzin. Świadczy to o wysokim poziomie wiedzy mieszkańców na temat tego, jak istotne jest ograniczanie rozmiarów używania lub nadużywania substancji psychoaktywnych (alkohol, nikotyna, narkotyki, nowe substancje psychoaktywne, leki) oraz zapobieganie różnorodnym szkodom zdrowotnym i społecznym, które są z tym związane.
- ✓ Należałoby zwrócić większą uwagę na dostępność oraz rozpowszechnienie informacji na temat działań podejmowanych przez władze lokalne w zakresie przeciwdziałania uzależnieniom od substancji oraz uzależnieniom behawioralnym i rozpowszechniania wiedzy o konsekwencjach jakie za sobą niosą. Aczkolwiek, kształtowanie postaw mieszkańców powinno nie tylko wiązać się z oddziaływaniem na poziom ich wiedzy, ale także koncentrować się na dwóch pozostałych składnikach postaw, czyli przekonaniach oraz emocjach, które mają swoje odzwierciedlenie w motywacjach mieszkańców. Dlatego, należałoby wziąć pod uwagę możliwość zorganizowania szeregu darmowych spotkań otwartych, mających na celu kształtowanie umiejętności i kompetencji społecznych związanych z asertywnością, radzeniem sobie z negatywnymi emocjami, czy identyfikacją podejmowanych przez siebie zachowań ryzykownych oraz źródeł ich występowania.
- ✓ 28,6% respondentów wskazało, że ma w swoim otoczeniu osoby doświadczające przemocy w rodzinie, a kolejne 28,6% podejrzewa, że tak się dzieje. Należałoby zwrócić większą uwagę na rozpowszechnianie informacji na temat tego, że stosowania kar cielesnych jest zakazane przez prawo oraz tego, jakie negatywne konsekwencje niesie za sobą stosowanie kar cielesnych względem dzieci oraz na dostępność oraz rozpowszechnienie informacji na temat działań podejmowanych przez władze lokalne w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

2. Wnioski dotyczące badań punktów sprzedaży alkoholu.

- ✓ Ankieta wykazała, próby zakupu alkoholu przez osoby niepełnoletnie na terenie Gminy Czarnków w niektórych punktach sprzedaży zdarzają się często.
- ✓ Spożywanie alkoholu w obrębie punktu sprzedaży w niektórych sklepach może stanowić częsty problem.
- ✓ Rozkład deklaracji sprzedaży alkoholu pozwala sądzić, iż większość sprzedawców odpowiedzialnie podchodzi do sprzedaży alkoholu osobom niepełnoletnim, a zdecydowana większość poważnie traktuje ten zakaz. Jednakże nie wszyscy sprzedawcy sprawdzają dowody osobiste swoim klientom. W zestawieniu tych wyników z opiniami badanych uczniów w szkołach na terenie Gminy Czarnków zalecane jest przeprowadzenie kampanii informacyjnej z zakresu odpowiedzialnej sprzedaży napojów alkoholowych i wyrobów tytoniowych. Kampania informacyjna może obejmować szkolenie dla sprzedawców, akcje z wykorzystaniem techniki Mystery Shopping i dystrybucję materiałów typu plakaty, naklejki do umieszczenia w punktach.
- ✓ Łącznie wszyscy sprzedawcy ocenili funkcjonowanie kontroli punktów sprzedaży alkoholu, jako raczej i bardzo dobrą.
- ✓ Jeżeli chodzi o wzrost sprzedaży alkoholu podczas pandemii COVID-19, to 13% badanych zauważyło taką tendencję.

3. Zagrożenia w środowisku dzieci i młodzieży

- ✓ Spożywanie napojów alkoholowych przez dzieci i młodzież szkolną w Gminie Czarnków jest na średnim poziomie ryzyka - inicjację alkoholową ma za sobą 7% badanych uczniów klas 4-6 oraz aż 39% uczniów klas 7-8. Wraz z wiekiem rośnie odsetek uczniów mających za sobą inicjację alkoholową.
- ✓ Uczniowie wskazywali najczęściej, że miejscami, w których osoby w ich wieku spożywają alkohol jest świeże powietrze oraz imprezy/ dyskoteki.
- ✓ Wśród przyczyn sięgania po napoje alkoholowe dzieci i młodzież często wskazują na chęć zaimponowania innym. Najbardziej popularnym napojem alkoholowym wśród badanych jest piwo. Nie wszyscy uczniowie mają świadomość tego, że każdy może uzależnić się od alkoholu.
- ✓ Wczesna inicjacja alkoholowa w gronie rówieśników czy w środowisku rodzinnym, gdzie rodzice dodatkowo dają przyzwolenie na próbowanie/picie alkoholu przez swoje dzieci, zwiększa ryzyko pojawienia się u nich w przyszłości potencjalnych problemów

związanych ze spożywaniem alkoholu. Ponadto, takie przyzwalające postawy rodziców oraz wczesna intoksykacja alkoholowa są jednymi z wielu czynników zwiększających ryzyko pojawienia się zachowań problemowych u adolescenta.

- ✓ Planując oddziaływania profilaktyczne kierowane do dzieci i młodzieży warto wykorzystywać proces uczenia się rówieśniczego. Jest to sytuacja, w której dorastający człowiek czerpie pozytywne poglądy i postawy nie tylko od nauczyciela czy pedagoga, ale głównie od swoich rówieśników. Jeśli podczas programów profilaktycznych zostaną przeprowadzone odpowiednio dobrane ćwiczenia i zabawy, uczniowie sami wyciągną wnioski dotyczące alkoholu i będą mieli okazję podzielić się nimi z grupą. Działania profilaktyczne, skierowane do dzieci i młodzieży powinny mieć zarówno charakter edukacyjny, jak i dostarczać im alternatywnych form spędzania wolnego czasu.
- ✓ Badania wykazały, że pewien odsetek badanych uczniów pali wyroby tytoniowe. Do palenia papierosów chociaż raz w życiu przyznaje się 17% uczniów klas 7-8. Palenie wyrobów tytoniowych jest więc mniej popularne wśród młodych mieszkańców gminy, co spożywanie alkoholu. Najczęściej wskazywanymi powodami palenia papierosów przez uczniów, którzy mają za sobą inicjację nikotynową była chęć spróbowania czegoś nowego.
- ✓ Niepokojący jest względnie bardzo łatwy dostęp dzieci i młodzieży do wyrobów tytoniowych i napojów alkoholowych. Jego ograniczenie jest zadaniem leżącym w obowiązku osób dorosłych. Rekomenduje się podejmowanie działań budujących świadomość zagrożenia związanego z poszczególnymi używkami poprzez warsztaty profilaktyczne, szkolenia dla nauczycieli lub pogadanki profilaktyczne dla rodziców.
- ✓ Wyniki badań wskazują, że niektórzy uczniowie mogą przejawiać problemy związane z przyjmowaniem narkotyków- 5% uczniów klas 7-8 wskazuje, że ich rówieśnicy mają kontakt z narkotykami albo z dopalaczami. Ponadto, 1% uczniów klas 7-8 przyznał, że ma już za sobą inicjację narkotykową. Poza tym, badani w większości twierdzą, że nie wiedzą gdzie można kupić narkotyki lub dopalacze w ich środowisku. Wśród przyczyn zażywania narkotyków/dopalaczy uczniowie klas 7-8 wymieniali: chęć dobrej zabawy oraz przyjemność.
- ✓ Większość badanych odbyła już z kimś rozmowę na temat działania i szkodliwości środków takich jak alkohol, narkotyki, dopalacze, papierosy. Osobami, z którymi dzieci i młodzież najczęściej podejmują ten temat są rodzice oraz nauczyciele

- ✓ Należy zwrócić uwagę również na profilaktykę narkotykową wśród uczniów. W przypadku zażywania substancji psychoaktywnych bardzo ważne jest prowadzenie regularnych zajęć profilaktycznych z zakresu przeciwdziałania uzależnieniom. Najbardziej sprzyjające okoliczności do kontaktu z substancjami psychoaktywnymi stwarzają wakacje oraz czas wolny, dlatego też dzieci w tym okresie powinny zostać otoczone szczególną uwagą opiekunów i uświadamiane w kwestii niebezpieczeństw, jakie wiążą się z zażywaniem substancji psychoaktywnych.
- ✓ Niepokój budzi ilość czasu spędzanego na korzystaniu z komputera, telefonu komórkowego czy graniu w gry komputerowe. Uczniowie spędzają dziennie w ten sposób nawet powyżej 4 godzin dziennie. Oznaczać to może, że po zakończonych lekcjach są to ich jedyne formy spędzania czasu. Należy mieć na uwadze, iż trzeba wspierać wszelkie inicjatywy rozwijające różnorodne pasje uczniów, tak aby były bardziej atrakcyjną formą spędzania czasu po szkole niż surfowanie po stronach internetowych oferujących niewiele wartościowych treści. Istotne jest, aby włączać w te działania rodziców, którzy mają możliwość nadzorowania tego, jak ich dzieci wykorzystują domowe komputery i inne urządzenia z dostępem do Internetu.
- ✓ W perspektywie wyników na temat funkcjonowania badanych uczniów w Internecie konieczna wydaje się również szeroka edukacja z zakresu bezpiecznego korzystania z Internetu, czyli wspieranie świadomości prawnej uczniów, rozwijanie umiejętności ochrony przez niebezpiecznymi sytuacjami, czy poszerzanie wiedzy z zakresu ochrony własnych danych.
- ✓ Granie w gry hazardowe jest umiarkowanie popularne wśród dzieci i młodzieży z Gminy Czarnków. Warto zaznajomić uczniów z tematyką powstawania uzależnienia od hazardu, na przykład poprzez przeprowadzenie warsztatów profilaktycznych lub krótkich pogadanek na lekcjach wychowawczych.
- ✓ Jak wynika z przeprowadzonych badań część badanych uczniów nie potrafi zagospodarować swojego czasu wolnego. Uczniowie często spędzają czas wolny przed komputerem czy korzystając ze smartfonów, przeznaczając go na oglądanie filmów, seriali, korzystanie z portali społecznościowych.
- ✓ Do skutecznych strategii zapobiegania uzależnieniom behawioralnym (podobnie jak w innych zachowaniach ryzykownych młodzieży) należą: rozwijanie kompetencji psychospołeczne dzieci i młodzieży oraz rozwijanie kompetencji wychowawcze rodziców i opiekunów. Ponadto, do specyficznych działań profilaktycznych, które

zostały uznane za skuteczne należą: obniżenie pozytywnych oczekiwań związanych z używaniem Internetu, graniem w gry hazardowe, korygowanie zniekształceń poznawczych związanych z graniem w gry hazardowe (w tym w obszarze ważne jest dostarczanie wiedzy na temat matematycznego prawdopodobieństwa). Realizowane w szkołach programy powinny uwzględniać ww. skuteczne strategie profilaktyczne i być realizowane przez profilaktyków rozumiejących specyfikę pracy z młodzieżą/rodzicami, nie zaś przez osoby do tego nieprzygotowane. Więcej o skutecznych strategiach profilaktycznych oraz budowie programów na stronie www.programyrekomendowane.pl

- ✓ Powrót dzieci do szkół po okresie izolacji wywołanej pandemią Covid-19 rodzi jeszcze większą konieczność ciągłego diagnozowania stanu psychicznego dzieci i młodzieży w szkołach ze szczególnym uwzględnieniem tych grup, które znalazły się w trudnej sytuacji życiowej, rodzinnej czy zdrowotnej. Istnieje także potrzeba objęcia dzieci i młodzieży wszechstronnym wsparciem wychowawczym, profilaktycznym i pomocowym w różnorodnych formach i na jak najszerszą skalę (pomocą należy całą populację dzieci i młodzieży).
- ✓ Uczniowie w Gminie Czarnków deklarują w zdecydowanej większości bardzo dobre lub dobre relacje z opiekunami. Zaleca się rozwijanie pozytywnego potencjału rodziny i jednocześnie wzmacnianie czynnika chroniącego, jakim jest pozytywna więź dziecka z rodzicami poprzez realizację warsztatów podnoszących kompetencje wychowawcze rodziców.

Oddziaływania profilaktyczne wśród dzieci i młodzieży – rekomendacje oparte na modelu profilaktyki pozytywnej

Światowa Organizacja Zdrowia (WHO) podaje, że aż 50% zaburzeń zdrowia psychicznego prowadzących do nadużywania substancji psychoaktywnych, agresji i przemocy, a także innych postaw antyspołecznych zaczyna się w okresie dojrzewania¹⁷. Dzieci i młodzież są więc grupą wymagającą szczególnie intensywnych oddziaływań profilaktycznych.

Środowisko szkolne wywiera ogromny wpływ na rozwój fizyczny, emocjonalny i społeczny dzieci i młodzieży, stąd jego kształtowanie może sprzyjać zdrowiu psychicznemu¹⁸. Australijskie badania na zlecenie WHO pozwoliły na wyodrębnienie najistotniejszych czynników chroniących oraz czynników ryzyka¹⁹:

- Czynniki ryzyka
 - 1) przemoc rówieśnicza
 - 2) odrzucenie przez rówieśników
 - 3) słaba więź ze szkołą
 - 4) niedostateczne kierowanie własnym zachowaniem (brak kontroli)
 - 5) destrukcyjna grupa rówieśnicza
 - 6) niepowodzenia szkolne
- Czynniki chroniące

Przez „czynniki chroniące” należy rozumieć: *wszystkie elementy osłabiające oddziaływanie czynników ryzyka, zwiększające „odporność” jednostki a więc zmniejszające prawdopodobieństwo wystąpienia zachowań problemowych*²⁰.

Można je pogrupować w kilka kategorii:

- 1) poczucie przynależności
- 2) pozytywny klimat szkoły
- 3) prospołecznie nastawiona grupa rówieśnicza
- 4) wymaganie od uczniów odpowiedzialności i udzielania sobie wzajemnej pomocy
- 5) okazje do przeżycia sukcesu i rozpoznawania własnych osiągnięć

¹⁷ World Health Organization, (2004), *Mental Health Policy, Plans and Programs*, Geneva.

¹⁸ Szymańska, J. (2012) *Ochrona zdrowia psychicznego dzieci i młodzieży w szkole*, ORE Warszawa

¹⁹ Monograph, (2000) Commonwealth Department of Health and Aged Care 2000. *Promotion, Prevention and Early Intervention for Mental Health*. Mental Health and Special Programs Branch, Canberra

²⁰ Słownik terminów według Państwowej Agencji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych. Źródło: http://www.parpa.pl/download/slownik_terminow.pdf (dostęp: 09.03.2022).

6) zdecydowany brak akceptacji przez szkołę dla przemocy²¹.

Wymienione czynniki chroniące mają charakter uniwersalny. Zadaniem warsztatów profilaktycznych jest wzmacnianie czynników chroniących oraz osłabianie czynników ryzyka. Warto pamiętać, że **oddziaływanie w zakresie jednego tematu zajęć, np. dotyczących jedynie przemocy może przynieść pozytywne rezultaty także w profilaktyce innych zachowań ryzykownych.**

Na podstawie zrealizowanych przez Państwową Agencję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych²² badań pn.: „Czynniki chroniące i czynniki ryzyka związane z postawami problemowymi warszawskich gimnazjalistów klas I-II”, **sformułowano kilka wniosków i rekomendacji o charakterze ogólnym.** Mianowicie:

- ✓ nadrzędną rekomendacją wyznaczającą kierunek działań profilaktycznych jest wzmacnianie pozytywnego stosunku do nauczycieli oraz budowanie klimatu współpracy pomiędzy nauczycielami w szkole oraz wspieranie konstruktywnych zainteresowań i zajęć pozalekcyjnych młodzieży;
- ✓ do najbardziej uniwersalnych i selektywnych czynników chroniących uczniów przed angażowaniem się w zachowania problemowe należy włączyć: pozytywne nastawienie do nauczycieli; udział w dodatkowych zajęciach pozalekcyjnych; aktywny udział w praktykach i uroczystościach religijnych; dobry kontakt z rodzicami; monitorowanie przez rodziców miejsc, w których gimnazjalista spędza czas wolny.
- ✓ efektywna ochrona dzieci i młodzieży wiąże się z prawidłowym rozumieniem przez nauczycieli procesów rozwojowych właściwych dla okresy adolescencji. Dlatego zaleca się, aby wspierać pedagogów i nauczycieli zarówno na poziomie kształcenia formalnego, jak i nieformalnego, w zdobywaniu wiedzy oraz poszerzaniu umiejętności w zakresie rozpoznawania wyzwań oraz trudności specyficznych dla tego okresu rozwoju;
- ✓ wsparcie nauczycieli powinno także objąć działania związane z przeciwdziałaniem wypaleniu zawodowemu: „Dbałość o dobry stan zdrowia psychicznego nauczycieli uczących w gimnazjum powinna być częścią szkolnego programu profilaktyki. W tym celu należy wspierać wszelkie inicjatywy służące

²¹ Rządowy Program na lata 2014-2016, *Bezpieczna i przyjazna szkoła.*

²² Na mocy ustawy z dnia 17 grudnia 2021 r. o zmianie ustawy o zdrowiu publicznym oraz niektórych innych ustaw, Krajowe Biuro do Spraw Przeciwdziałania Narkomanii i Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych zostają przekształcone w Krajowe Centrum Przeciwdziałania Uzależnieniom (KCPU).

podnoszeniu kwalifikacji zawodowych nauczycieli, ułatwiać im dostęp do form kształcenia i rozwoju własnych możliwości”²³;

- ✓ działania profilaktyczne powinny być ukierunkowane na uczenie umiejętności życiowych uczniów związanych m.in. z postawami asertywności, konstruktywnym rozwiązywaniem konfliktów rówieśniczych na drodze negocjacji/mediacji oraz wspieranie ich w kształtowaniu poczucia własnej wartości.

Kolejnym wnioskiem związanym ze skutecznością profilaktyki jest konieczność **planowania cyklicznych działań**. Warunkiem zmiany postawy (a więc nadrzędnego celu oddziaływań profilaktycznych) jest ich regularne utrwalanie, zastępowanie zachowań destruktywnych konstruktywnymi oraz wspieranie uczniów w zdobywaniu wiedzy nie tylko na temat zagrożeń przyjmowanych przez nich postaw, ale także pomoc w gromadzeniu wiedzy na temat alternatywnych postaw, tj. warunkujących poprawę jakości funkcjonowania uczniów w środowisku szkolnym i rodzinnym. Jednym z elementów skutecznej profilaktyki jest także ewaluacja podejmowanych działań. Jej cel wiąże się z oceną skuteczności wprowadzanych zmian i planowaniu następnych.

Wśród postulowanych oddziaływań profilaktycznych należy wyróżnić²⁴:

- ✓ zwrócenie uwagi nauczycieli i opiekunów na specyficzne potrzeby uczniów, które wiążą się ze specyfiką ich rozwoju psychospołecznego;
- ✓ wsparcie rozwoju praktycznych umiejętności uczniów w zakresie rozwiązywania konfliktów, radzenia sobie ze stresem, asertywnością, konstruktywnym wyrażaniem emocji i potrzeb, przyjmowania perspektywy innych oraz empatii;
- ✓ wspieranie uczniów w rozwijaniu ich pasji, zainteresowań oraz w kształtowaniu w nich postaw ukierunkowanych na twórczość, kreatywność i motywację odkrywania nowych rzeczy;
- ✓ wzmacnianie w uczniach poczucia przynależności, skuteczności i sprawczości;
- ✓ kreowanie pozytywnej atmosfery współpracy, umożliwiającej im samodzielne podejmowanie decyzji, branie za nich odpowiedzialności.

²³K. Ostaszewski, A. Rustecka-Krawczyk, M. Wójcik, *Czynniki chroniące i czynniki ryzyka związane z zachowaniami problemowymi warszawskich gimnazjalistów: klasy I-II*, Instytut Psychiatrii i Neurologii w Warszawie, s. 52.

²⁴A. Jaros, R. Jaros, *Czynniki ryzyka i czynniki chroniące związane z zachowaniami problemowymi – przegląd badań przeprowadzonych w Polsce [w:] Zapobieganie wykluczeniu z systemu edukacji dzieci i młodzieży nieprzystosowanej społecznie: perspektywa pedagogiczna*, (red.) J. E. Kowalska, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2014, s. 12-13.

Warto również wspomnieć, że obok oddziaływań kierowanych do uczniów warto planować także szkolenia profilaktyczne dla grona pedagogicznego oraz rodziców. Jest to warunkiem **inicjowania zmian systemowych**, a więc nie tylko pracy nad zasobami osobowymi uczniów, ale także kształtowania ich środowiska szkolnego oraz rodzinnego – głównych środowisk, w których funkcjonują.

Spis tabel

Tabela 1. Działalność MKRPA.....	13
Tabela 2. Ocena ważności lokalnych problemów społecznych przez badanych mieszkańców.....	20
Tabela 3. Zgodność z twierdzeniami na temat alkoholu- dorośli mieszkańcy.....	26
Tabela 4. Ocena ważności lokalnych problemów społecznych przez badanych mieszkańców.....	33
Tabela 5. Liczebność badanej grupy- uczniowie.....	46
Tabela 6. Przekonania dotyczące alkoholu klasy 4-6.....	59
Tabela 7. Przekonania dotyczące alkoholu klasy 7-8.....	59

Spis wykresów

Wykres 1. Liczba respondentów- dorośli mieszkańcy.	18
Wykres 2. Wiek inicjacji alkoholowej- dorośli mieszkańcy.	22
Wykres 3. Częstotliwość spożywania alkoholu- dorośli mieszkańcy.	23
Wykres 4. Ilość porcji alkoholu wypijanych podczas "standardowego" picia- dorośli mieszkańcy.	24
Wykres 5. Stopień dostępności lokali w Gminie Czarnków, w których można kupić alkohol w opinii dorosłych mieszkańców.	24
Wykres 6. Czy wie Pani/Pan gdzie może zgłosić się po pomoc osoba uzależniona od alkoholu?	25
Wykres 7. Wiek inicjacji nikotynowej- dorośli mieszkańcy.	27
Wykres 8. Czy pali Pan/Pani papierosy lub e-papierosy?	27
Wykres 9. Ile zna Pan/Pani osób (osobiście lub „ze słyszenia”), które przyjmują substancje odurzające (narkotyki lub dopalacze)?	28
Wykres 10. Jakie substancje odurzające są najczęściej przyjmowane przez osoby, które znasz (pytanie wielokrotnego wyboru)?.....	29
Wykres 11. Czy wie Pan/Pani gdzie można kupić narkotyki lub dopalacze?	29
Wykres 12. Czy zdarza się Panu/i grać w gry hazardowe (na pieniądze, np. Lotto)?.....	31
Wykres 13. Czy, Pana(i) zdaniem, można uzależnić się od gier na pieniądze?	32
Wykres 14. Czy dostrzega Pan/Pani potrzebę realizacji działań z zakresu profilaktyki uzależnień? ...	34
Wykres 15. Jakie działania w tym zakresie są Pana/Pani zdaniem najbardziej potrzebne?	35
Wykres 16. Czy w Pana/Pani otoczeniu są osoby (znane osobiście lub "ze słyszenia") doświadczające przemocy w rodzinie?	36
Wykres 17. Czy zgadza się Pani/ Pan z twierdzeniem: "Alkohol zawarty w piwie jest mniej groźny niż ten zawarty w wódce"?.....	38
Wykres 18. Czy zgadza się Pani/ Pan z twierdzeniem: "Dostęp do alkoholu powinien być ograniczony lub kontrolowany"?	38
Wykres 19. Czy zgadza się Pani/Pan z twierdzeniem: "Osoby pijące alkohol zagrażają bezpieczeństwu w moim środowisku lokalnym"?.....	39
Wykres 20. Czy zgadza się Pani/Pan z twierdzeniem: "Osoby nieletnie mogą z łatwością kupić alkohol w lokalnych sklepach"?.....	39

Wykres 21. Czy zgadza się Pani/ Pan z twierdzeniem: "Picie alkoholu pomaga w trudnych sytuacjach życiowych"?	40
Wykres 22. Czy zgadza się Pani/ Pan z twierdzeniem: "Prowadzenie samochodu po niewielkiej ilości alkoholu jest bezpieczne"?	40
Wykres 23. Czy zgadza się Pani/Pan z twierdzeniem: "Kobiety w ciąży mogą bezpiecznie pić niewielkie ilości alkoholu"?	41
Wykres 24. Czy zgadza się Pani/ Pan z twierdzeniem: "Alkohol powinien być dostępny dla osób poniżej 18 roku życia"?	41
Wykres 25. Czy zgadza się Pani/ Pan z twierdzeniem: "W okolicy jest zbyt dużo punktów sprzedaży napojów alkoholowych"?	42
Wykres 26. Jak często zdarza się, że osoba niepełnoletnia próbuje kupić alkohol w Pana/Pani sklepie?	42
Wykres 27. Jak często zdarza się, że ktoś spożywa alkohol w obrębie Pana/Pani sklepu?	43
Wykres 28. Czy zdarzyło się w ciągu ostatnich 3 miesięcy jakieś nieprzyjemne zajście związane z używaniem alkoholu w obrębie sklepu?	43
Wykres 29. Czy kiedykolwiek sprzedał Pan / sprzedała Pani alkohol osobie, o której wiedział Pan/Pani, że jest nieletnia?	44
Wykres 30. W przypadku wątpliwości, jak często pyta Pan/Pani o dowód potwierdzający pełnoletniość klienta?	44
Wykres 31. Jak, Pana/Pani zdaniem funkcjonuje kontrola sprzedaży alkoholu w Pana/Pani miejscowości?	45
Wykres 32. Czy zauważył/a Pan/Pani wzrost sprzedaży alkoholu w okresie pandemii?	45
Wykres 33. Ocena relacji z rodzicami, opiekunami.	47
Wykres 34. Ocena relacji z nauczycielami.	48
Wykres 35. Ocena relacji z rówieśnikami.	49
Wykres 36. Czy Twoim zdaniem osoby w Twoim wieku piją alkohol?	51
Wykres 37. Jeśli tak, to gdzie ma to miejsce?	51
Wykres 38. Dlaczego Twoim zdaniem rówieśnicy sięgają po alkohol?	52
Wykres 39. Jak rówieśnicy w Twojej okolicy mogą zdobyć alkohol?	53

Wykres 40. Ile razy (jeśli w ogóle) zdarzyło Ci się PIĆ jakiś alkohol, tzn. piwo, wino, wódkę lub inny napój spirytusowy?.....	54
Wykres 41. Ile razy (jeśli w ogóle) zdarzyło Ci się UPIĆ napojem alkoholowym, tzn. piwem, winem lub wódką?	54
Wykres 42. Jak często zdarza Ci się spożywać alkohol?	55
Wykres 43. Jaki rodzaj alkoholu pijesz najczęściej?.....	55
Wykres 44. Z jakich powodów sięgasz po alkohol?	56
Wykres 45. Czy Twoi rodzice / opiekunowie wiedzą, że piłeś / pijesz alkohol?.....	57
Wykres 46. Jak Twoi rodzice zareagowali na spożywanie przez Ciebie alkoholu?.....	57
Wykres 47. Jakie były konsekwencje picia alkoholu?	58
Wykres 48. Czy osoby w Twoim wieku palą papierosy?.....	60
Wykres 49. Czy palisz papierosy?.....	61
Wykres 50. Jak często palił(a)ś papierosy w ciągu OSTATNICH 30 DNI?	61
Wykres 51. Co skłoniło Cię do palenia papierosów?.....	62
Wykres 52. Czy osoby w Twoim wieku mają kontakt z narkotykami albo dopalaczami?	63
Wykres 53. Chciałbym kiedyś spróbować narkotyku:	64
Wykres 54. Czy kiedykolwiek próbowałeś narkotyków lub dopalaczy?	64
Wykres 55. Gdzie zdarzyło Ci się zażywać narkotyków lub dopalaczy?	65
Wykres 56. Skąd wziąłeś tę substancję?	65
Wykres 57. Co skłoniło Cię do zażywania dopalaczy/narkotyków?.....	66
Wykres 58. Jaki stosunek według Ciebie mają rodzice/opiekunowie w związku z zażywaniem przez nieletnich narkotyków lub dopalaczy?	67
Wykres 59. Gdybyś chciał/ła zdobyć narkotyki i/lub dopalacze w Twojej miejscowości to byłoby: ..	67
Wykres 60. Czy znasz miejsca w swojej miejscowości gdzie można kupić narkotyki lub dopalacze? 68	
Wykres 61. Kto rozmawiał z Tobą na temat działania i szkodliwości środków takich jak alkohol, narkotyki, dopalacze, papierosy?	68
Wykres 62. Skąd czerpiesz wiedzę dotyczącą narkotyków i dopalaczy?	69
Wykres 63. Do kogo zwróciłbyś się o pomoc mając problem związany z alkoholem, narkotykami lub dopalaczami?	69

Wykres 64. Częstotliwość korzystania z komputera.	71
Wykres 65. Jakbyś się czuł/a, gdybyś przez cały tydzień nie byłoby dostępu do Internetu?.....	72
Wykres 66. Ile czasu w ciągu dnia poświęcasz na granie w gry komputerowe?	73
Wykres 67. Z jakich powodów najczęściej korzystasz z komputera i Internetu?	74
Wykres 68. Gdzie najczęściej korzystasz z komputera i Internetu?.....	74
Wykres 69. Czy podejmowałeś/aś próby ograniczenia czasu poświęcanego na „surfowanie” po Internecie?	75
Wykres 70. Ile czasu dziennie korzystasz z telefonu?.....	76
Wykres 71. Z jakich powodów najczęściej korzystasz z komputera i Internetu?	77
Wykres 72. Grałeś/aś w jakiegokolwiek gry Internetowe na pieniądze (np. poker)?	79
Wykres 73. Czy brałeś/aś udział w konkursach organizowanych przez gazety, telewizję, operatorów telefonicznych, w których wysyła się płatne smsy?	79
Wykres 74. Czy brałeś udział w zakładach bukmacherskich (obstawianie wyników meczu, totolotek, zakłady dotyczące wyścigów konnych itp.)?	80